

20
18

ROČENKA
ÚSTAVNÍHO
SOUDU

ROČENKA
2018

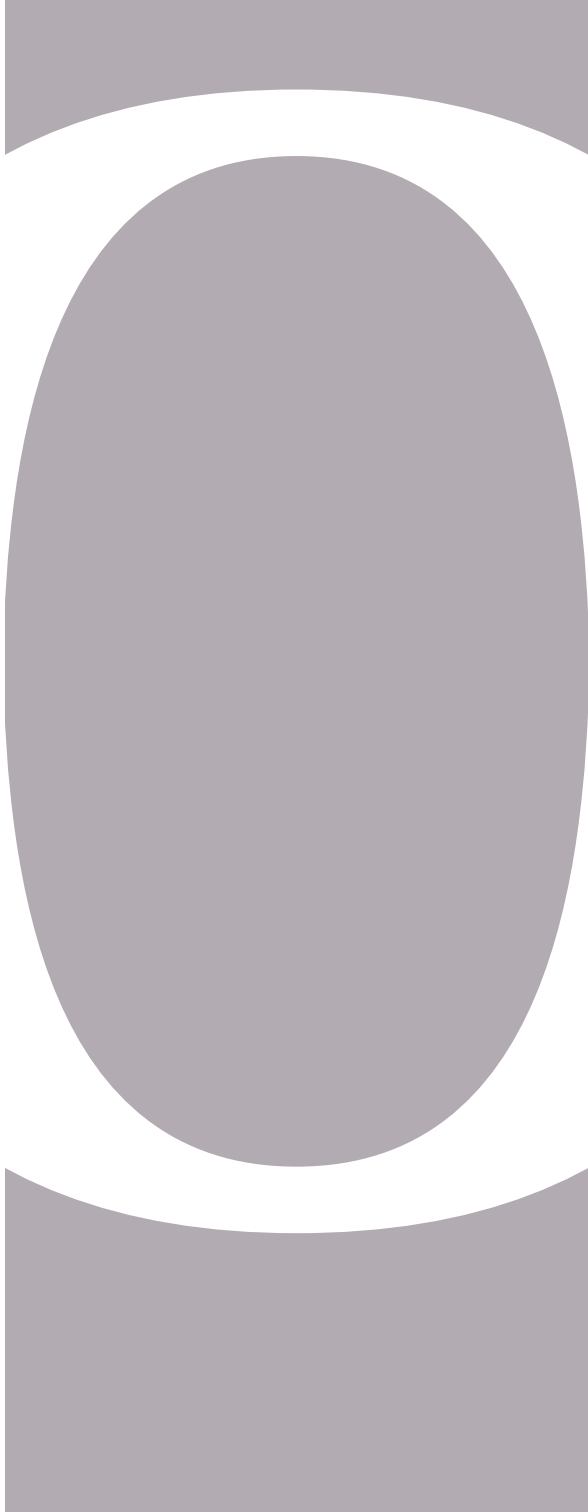
© Ústavní soud České republiky

© Foto: Ústavní soud, Vlastimil Göttinger, Aleš Ležatka,
Vladimír Novotný, Jan Symon, Ústavní soud Korejské republiky

ISBN 978-80-87687-15-4

*„Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost,
osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.“*

(čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod)

OBSAH

1. ÚVODNÍ SLOVO	6	5. PRÁVNÍ ÚPRAVA A VNITŘNÍ PŘEDPISY	60
2. ÚSTAVNÍ SOUD A JEHO SPRÁVA	8	Ústavní pořádek a zákon o Ústavním soudu	61
3. ROZHODOVACÍ ČINNOST V ROCE 2018	16	Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu	61
Základní ústavní principy	17	Sbírka zákonů	62
Základní práva a svobody	24	Vnitřní předpisy	65
Politická práva	31	6. MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE A STYKY	68
Hospodářská a sociální práva	34	Mezinárodní spolupráce	69
Právo na soudní a jinou právní ochranu	41	Vztahy s jinými ústavními orgány a další aktivity	73
Právo na samosprávu	51	7. POSKYTOVÁNÍ INFORMACÍ A VZTAH K MÉDIÍM	74
4. STATISTIKA ROZHODOVACÍ ČINNOSTI V ROCE 2018	54	Poskytování informací	75
Statistika rozhodování Ústavního soudu v roce 2018	55	Statistiky žádostí o informace	77
Průměrná délka řízení u věcí skončených v letech 2006–2018	57	Vztahy k médiím	79
Průměrná délka řízení u věcí skončených v roce 2018	57	8. ROZPOČET ÚSTAVNÍHO SOUDU V ROCE 2018	82
Veřejná ústní jednání	58	PŘEDSTAVUJEME: Rekonstrukce sněmovního sálu a přilehlých prostor	86
Věcná struktura návrhů na zahájení řízení v roce 2018	58	PŘEDSTAVUJEME: Nové taláry a insignie soudců Ústavního soudu	100
Statistika z pohledu návrhů na zahájení řízení a ostatních podání	59	PŘÍLOHA: Fotografie z akcí v roce 2018	104
Vývoj počtu podání v letech 1993–2018	59		

ÚVODNÍ SLOVO

Vážené čtenářky a čtenáři ročenky Ústavního soudu,

po roce opět držíte v rukou výběr ze zásadních událostí, které se v roce 2018 odehrály v rámci činnosti Ústavního soudu. Podobně jako roky předešlé i ten „osmičkový“ přinesl řadu zajímavých rozhodnutí, změn a mezinárodních aktivit. Budeme rádi, když se s nimi prostřednictvím naší ročenky seznámíte.

Pro celou Českou republiku byl rok 2018 rokem jubilejním. Dne 28. října jsme si společně připomínali, že se před sto lety spojily osudy Čechů a Slováků. Na samém sklonku první světové války, nejhoršího válečného konfliktu, který svět do té doby poznal, vznikl z rozvalin Rakouska-Uherska nový stát pojmenovaný Československo. Ačkoliv mu bylo dáno do vínku pouhých dvacet let existence, stal se pilířem naší novodobé státnosti a vzorem hodným následování po konci komunistické totality. Připomínky tohoto výročí se nesly po celém území České republiky a je přirozené, že ani Ústavní soud nezůstal v rámci těchto vzpomínkových akcí stranou.

Jakožto vrcholný orgán soudní moci se chtěl Ústavní soud zasadit o to, aby si i orgány soudní moci připomněly toto výročí, a to ve městě Brně, které se stalo pomyslnou metropolí justice a ochrany práv. Vždyť Československá republika byla první na světě, která ve své ústavě zakotvila ústavní soudnictví, a tehdejší ústavní systém byl v mnoha institutech inkorporován i do naší současné Ústavy. Dne 24. října 2018 proto Ústavní soud uspořádal slavnostní shromáždění k připomenutí stého výročí vzniku samostatného československého státu. Stalo se tak v jeho sídle za přítomnosti řady významných osobností veřejného života.

K datu oslav stého výročí se zintenzivnila i snaha dokončit další etapu rekonstrukce sídla Ústavního soudu na Joštově ulici v Brně, která se týkala komplexní opravy všech jednacích síní a sálů, včetně jejich vybavení moderní audio-video technikou. I o tom, jak rekonstrukce probíhaly a jak velké výzvy s tím byly spojeny, se dočtete na stránkách této ročenky. S výsledkem několikaletého stavebního úsilí, které proběhlo bez omezení činnosti Ústavního soudu, se mohli jako první seznámit hosté slavnostního shromáždění ke stému výročí Československé republiky. Pro Vás jsme změny zdokumentovali na fotografiích, které si můžete prohlédnout v příloze ročenky. Snad mi dáte za pravdu, že usilovná práce s tím spojená byla korunována nadmíru podařeným výsledkem. Sídlo Ústavního soudu se znovu probudilo do bývalé krásy.

V roce 2018 také proběhlo jednání Kruhu předsedů Konference evropských ústavních soudů. Česká republika, respektive její Ústavní soud byl totiž zvolen do čela této prestižní organizace a bude jí předsedat až do roku 2020. Na červnovém jednání v Praze jednali představitelé více než tři desítek evropských ústavních soudů o tom, jak by měl vypadat XVIII. kongres této organizace, a rozhodli i o jeho zaměření. V roce 2020 se proto bude diskutovat o tématu „Lidská práva a základní svobody – vztah mezinárodních, nadnárodních a národních katalogů v 21. století“. Jednání Kruhu předsedů bylo doprovázeno mezinárodní konferencí s názvem „Jak jsme začínali: Dědicové Hanse Kelsena“, kterou pořadatel – tedy český Ústavní soud – dedikoval 25. výročí své existence.

Všechny tyto velké události ale nemohou zastínit skutečnost, že primárním úkolem ústavního soudnictví je ochrana ústavnosti a základních lidských práv a svobod. Každodenní rozhodovací činnost soudkyň a soudců si proto žádaly více než čtyři tisícovky návrhů na zahájení řízení, které byly v roce 2018 Ústavnímu soudu doručeny. Také rok 2019 bezesporu přinese řadu dalších výzev a s nimi spojených otázek, jejichž řešení bude předloženo Ústavnímu soudu. Není to úkol snadný, ale konečnou ústavní soudnictví se nezrodilo k tomu, aby se zabývalo jednoduchými otázkami. V době, kdy některé evropské země zažívají vzestup nacionálních nálad, kdy jsme svědky zastíraného nebo dokonce otevřeného nátlaku na soudy a soudce, tak právě tehdy je čas uvědomit si, jak moc jsou ústavní soudy potřebné.

Úvodní slovo bude končit poděkováním. Jako novopečený generální sekretář mám tu čest navázat na práci svého předchůdce – Ivo Pospíšila, který má nespornou zásluhu o nastavení nového systému práce a organizace Ústavního soudu. Přebírám tedy agendu moderní instituce, která má vynikající zaměstnance a skvělé renomé. Nejen za to si můj předchůdce zaslouží velké poděkování. Posláním celého soudního aparátu je to, aby Ústavní soud zůstal vrcholně důvěryhodnou institucí a aby jeho 15 soudkyň a soudců mělo zajištěno vše potřebné ke své náročné práci. Snad budu moci v příští ročence napsat, že se nám to daří...

Při čtení ročenky 2018 přeji všem jejím čtenářkám a čtenářům příjemné chvíle.

Vlastimil Göttinger, generální sekretář Ústavního soudu
V Brně dne 18. ledna 2019

ÚSTAVNÍ SOUD
A JEHO SPRÁVA

Organizační struktura a personální obsazení

Personální obsazení Ústavního soudu v roce 2018, v organizační struktuře dle jednotlivých senátů:

Funkcionáři Ústavního soudu:

Předseda Ústavního soudu	JUDr. Pavel Rychetský, dr. h. c.
asistenti	JUDr. Blanka Baráková, Ph.D. JUDr. Tomáš Herc, Ph.D., LL.M. Mgr. Kateřina Studecká (od 1. 5. 2018) Mgr. Eva Šmakalová (do 18. 4. 2018)
vedoucí kanceláře předsedy	Jitka Chmelová Mgr. Regina Kirkingová, DiS.
interní auditor	Mgr. Martina Prudíková

Místopředseda Ústavního soudu	prof. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D., DSc.
asistenti	JUDr. David Hejč, Ph.D. Mgr. et Mgr. Bc. Jana Kursová, Ph.D. Mgr. Bc. Veronika Vlčková JUDr. Jan Provazník, Ph.D.
vedoucí kanceláře místopředsedy	Naděžda Řeháčková

Místopředsedkyně Ústavního soudu	JUDr. Milada Tomková
asistenti	doc. JUDr. Michal Bartoň, Ph.D. JUDr. Jiřina Gojová Mgr. Petr Kilian doc. JUDr. Mgr. Martin Škop, Ph.D.
vedoucí kanceláře místopředsedkyně	Michaela Vrbová

I. senát Ústavního soudu

Předseda senátu	JUDr. Tomáš Lichovník
asistenti	Mgr. Jan Chudoba Mgr. Ing. Lucie Mikmeková Mgr. Martin Pospíšil
vedoucí kanceláře soudce	Vladimíra Matulová

Soudce	prof. JUDr. Vladimír Sládeček, DrSc.
asistenti	doc. JUDr. Helena Hofmannová, Ph.D. JUDr. Jiřina Kovaříková doc. JUDr. Jan Svatoň, CSc. doc. JUDr. Filip Ščerba, Ph.D. JUDr. Ondřej Vícha, Ph.D.
vedoucí kanceláře soudce	Lenka Kubacká

Soudce	JUDr. David Uhlíř
asistenti	JUDr. Ing. Radovan Dávid, Ph.D. JUDr. Martin Dostál JUDr. Eva Petrilaková JUDr. Sylvie Pokorná Mgr. Jan Šmakal
vedoucí kanceláře soudce	Mgr. Jana Drdlová

II. senát Ústavního soudu

Předseda senátu	JUDr. Ludvík David, CSc.
asistenti	Mgr. Kristina Blažková (od 1. 11. 2018) Mgr. Zdeněk Červínek (od 1. 4. 2018 do 30. 11. 2018) Mgr. Martina Grochová (od 1. 7. 2018 do 31. 8. 2018) JUDr. Eva Heinrichová, Ph.D. JUDr. Martin Kopa, Ph.D. (do 30. 4. 2018) JUDr. Martina Kuloglija Podivínová (do 11. 3. 2018) Mgr. Petra Lehotská (od 1. 9. 2018 do 31. 10. 2018, od 1. 12. 2018) Mgr. et Mgr. Lubomír Majerčík, LL.M. (od 15. 3. 2018 do 31. 3. 2018) Mgr. Bc. Alexandra Mateášková (od 1. 5. 2018 do 30. 6. 2018) Mgr. Zuzana Pilerová (od 1. 12. 2018) JUDr. Maxim Tomoszek, Ph.D. (od 1. 5. 2018 do 30. 6. 2018)
vedoucí kanceláře soudce	Ivana Šmerdová

Soudkyně	JUDr. Kateřina Šimáčková, Ph.D.
asistenti	Mgr. Jakub Drápal Mgr. Martina Grochová (do 30. 6. 2018) JUDr. Miluše Kindlová, Ph.D., MJur Mgr. Bc. Kristýna Molková Foukalová Mgr. Vojtěch Procházka (od 1. 10. 2018) Mgr. Zuzana Vikarská, Ph.D., MJur, MPhil
vedoucí kanceláře soudkyně	Jitka Kučná

Soudce	doc. JUDr. Vojtěch Šimíček, Ph.D.
asistenti	JUDr. Marian Kokeš, Ph.D. (do 31. 7. 2018) JUDr. Ondřej Svaček, Ph.D., LL.M. (od 1. 8. 2018) Mgr. et Mgr. Tereza Sylvestrová JUDr. Ondřej Svaček, Ph.D., LL.M. (od 1. 8. 2018) JUDr. Ladislav Vyhnánek, Ph.D. doc. JUDr. PhDr. Robert Zbíral, Ph.D. Mgr. Jiří Zeman, Ph.D.
vedoucí kanceláře soudce	Jana Kadlečková

III. senát Ústavního soudu

Předseda senátu	JUDr. Radovan Suchánek, Ph.D.
asistenti	JUDr. Otto Dostál Mgr. Tomáš Foltýn, Ph.D. JUDr. Renata Rázková, Ph.D. doc. JUDr. Filip Ščerba, Ph.D. (do 30. 9. 2018)
vedoucí kanceláře soudce	Eleni Kameníková

Soudce	prof. JUDr. Josef Fiala, CSc.
asistenti	JUDr. Ing. Radovan Dávid, Ph.D. JUDr. Mgr. Daniel Novák, Ph.D. JUDr. Jitka Šrůtková (do 26. 2. 2018) Mgr. Bc. Petr Závadský (od 1. 3. 2018) Mgr. Jiří Zeman, Ph.D.
vedoucí kanceláře soudce	Bc. Gabriela Uhlířová

Soudce	JUDr. Ing. Jiří Zemánek, CSc.
asistenti	Mgr. Anežka Cirklová JUDr. Martin Sláma Mgr. Jana Týčová
vedoucí kanceláře soudce	Hana Kyprová

IV. senát Ústavního soudu

Předseda senátu	prof. JUDr. Jan Musil, CSc.
asistenti	JUDr. Ludmila Čiháková Mgr. David Čep JUDr. Leoš Oliva JUDr. Eva Brucknerová, Ph.D.
vedoucí kanceláře soudce	Iveta Dvořáková

Soudce	JUDr. Jaromír Jirsa
asistenti	Mgr. Tadeáš Holub (do 31. 5. 2018) Mgr. Michal Matouš, Ph.D. Mgr. Lenka Pekařová (od 1. 6. 2018) Mgr. Ing. Václav Štanglica
vedoucí kanceláře soudce	Jana Němečková

Soudce	prof. JUDr. Jan Filip, CSc.
asistenti	Mgr. Štěpán Bubník, Ph.D. Mgr. Jiří Novák Mgr. Dominik Židek, Ph.D.
vedoucí kanceláře soudce	Jitka Štíhová

Na rozhodovací činnosti Ústavního soudu se kromě soudců a jejich asistentů podílely i odborné útvary Ústavního soudu řízené generálním sekretářem JUDr. Mgr. Ivo Pospíšilem, Ph.D. (do 30. 11. 2018), od 1. 12. 2018 JUDr. Vlastimilem Göttingerem, Ph.D., a to:

- analytický odbor v čele s vedoucím odboru Mgr. et Mgr. Lubomírem Majerčíkem, LL.M., dále ve složení Mgr. et Mgr. Robert Jakubíček (analytik a zástupce vedoucího odboru), analytici JUDr. Petra Fousková, Mgr. Slavomíra Henčecová (od 16. 7. 2018), Mgr. Petra Lehotská (od 1. 3. 2018 do 30. 11. 2018), Mgr. et Mgr. Lucie Matoušová, Mgr. Lenka Pekařová (do 31. 5. 2018), Mgr. Tereza Ordeltová, Mgr. et Mgr. Jiří Baroš, Ph.D. (poradce), Mgr. Petra Lehotská (poradce od 1. 12. 2018), JUDr. Helena Pietriková (poradce pro vydávání SbNU), JUDr. Jana Nováková (poradce pro vydávání SbNU), referentky Lenka Strnadová a Bc. Marie Žižlavská a knihovnici Mgr. Ludmila Cílečková, Mgr. Kateřina Krčálová Konečná, DiS., a Miroslava Kusáková,
- soudní odbor v čele s vedoucí odboru JUDr. Dagmar Hudcovou, ve složení JUDr. Petr Chládek (poradce pro správní agendu a zástupce vedoucí odboru), JUDr. Vlasta Vagaiová (specialistka), vedoucí soudních kanceláří Jitka Borýsková, Marcela Čapková, Andrea Kovaříková, Markéta Putnová, Mgr. Hana Wohlgemuthová, Iva Oherová (vedoucí soudní kanceláře/pracovník spisovny), Monika Zbořilová a pracovnice oddělení evidence Eva Krátká, Jarmila Knötigová, Barbara Melichová a Hana Zavřelová,
- odbor vnějších vztahů a protokolu v čele s vedoucím odboru JUDr. Vlastimilem Göttingerem, Ph.D. (do 30. 11. 2018) a dále s JUDr. Miroslavou Sedláčkovou, tiskovou mluvčí, Mgr. Pavlou Bulíčkovou Procházkovou, specialistkou pro mezinárodní vztahy, a Kristinou Krejčovou, DiS., referentkou odboru,
- přímo podřízená zaměstnankyně Mgr. Iva Hnátková (právník, specialista na poskytování informací).

Kancelář generálního sekretáře vedla Mgr. Milada Kiliánová (do 19. 10. 2018).

Organizačně-provozní zázemí Ústavního soudu zajišťovaly organizační útvary řízené generálním sekretářem Ústavního soudu.

Sekce soudní správy v čele s ředitelem sekce Ing. Františkem Konečným, členěna na níže uvedené odbory a oddělení:

- odbor personální a právní v čele s vedoucí Mgr. Markétou Kratěnovou, ve složení Mgr. Danuše Ranochová (právník, specialista veřejných zakázek), Ing. Barbara Šebková (personalista), Svatava Moučková (mzdová účetní),
- odbor informačních a komunikačních technologií v čele s vedoucím Ing. Lukášem Černotou a zaměstnanci Ing. Ivanem Balusem (správce sítě), Bc. Davidem Krevem (správce informačních technologií) a Ing. Daliborem Skopalem (vývojový pracovník výpočetní techniky),
- odbor stavebně-technický, řízený Ing. Jitkou Balíkovou, Ph.D., s investičními specialisty Ing. Ditou Smolkovou Úlehlovou, Ing. Petrem Johanidesem a Ing. Liborem Šteffkem,
- odbor provozně-ekonomický v čele s vedoucím Ing. Markem Blažkem, jemu přímo podřízené zaměstnankyně Bc. Irena Hořavová (rozpočtářka), Mgr. Yveta Tesařová (hlavní účetní), Lenka Kolaříková (finanční účetní), Bc. Marie Žilková (referent majetkové správy), dále členěn na:
- oddělení provozu a správy majetku ve složení Michal Burian (provozní referent), Janusz Pawlik (údržbář), Ing. Miloš Šikula (technický pracovník) a uklízečky Renata Křištofová, Vladimíra Listová, Jana Milotová, Marie Pojerová (od 1. 11. 2018) a Jiřina Vaněčková,
- oddělení dopravy, řízené vedoucím oddělení Petrem Žákem, s řidiči Antonínem Geršlem, Janem Havlíkem, Milanem Obršlíkem, Zdeňkem Pokorným a Břetislavem Riedlem.

Sekretariát ředitele sekce soudní správy vedla Romana Loudová.

ROZHODOVACÍ ČINNOST
V ROCE 2018

Rozhodovací činnost se v každém roce přirozeně liší dle věcí, s nimiž se navrhovatelé na Ústavní soud obracují. Rozhodnutí zachycená na následujících stránkách proto mohou navazovat na judikaturu z předchozích let, ale také mohou odrážet aktuální trendy a přinášet nová témata a perspektivy. Předkládaný přehled judikatury představuje to nejzajímavější z dílny Ústavního soudu v roce 2018. Úplnou představu si lze však učinit teprve vyhledáním rozhodnutí na webových stránkách Ústavního soudu či ve Sbírce nálezů a usnesení.

Základní ústavní principy

Demokratický právní stát

Česká republika je jako demokratický právní stát definována v čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky (dále též jen „Ústava“). Tento článek představuje určitý generální a uvozující princip, na který se váže celá řada subprincipů, z nichž některé jsou na ústavní rovině upraveny výslovně, jiné jsou pak dovozovány judikaturou Ústavního soudu.

Ustanovením čl. 1 odst. 1 Ústavy jsou spojeny v jeden celek dva principy – demokratický a právněstátní. V podmínkách České republiky se tak demokratické principy subtilně mísí s požadavky konstitucionalismu, jenž má svůj hlavní zdroj v liberálním politickém myšlení moderní doby. Platí proto zároveň, že nemůže být legitimní žádný jiný režim než režim demokratický (nález sp. zn. Pl. ÚS 19/93 ze dne 21. 12. 1993) a že je nutno vycházet z priority občana před státem, a tím i z priority základních občanských a lidských práv a svobod (nález sp. zn. Pl. ÚS 43/93 ze dne 12. 4. 1994). Proto je také třeba, jak vyplývá z nálezu sp. zn. Pl. ÚS 29/11 ze dne 21. 2. 2012, vykládat naši demokracii materiálním způsobem.

V základu ústavního pořádku i celého řádu základních práv stojí v ústavní demokracii nadpozitivní hodnoty typu důstojnosti, svobody a rovnosti. Lidská **důstojnost** byla v roce 2018 tematizována především ve svém vztahu k sociálním právům a k právu na soukromí.

V nálezu sp. zn. I. ÚS 2637/17 ze dne 23. 1. 2018, který se týkal povinnosti kraje zajistit osobě se zdravotním postižením dostupnost vhodné služby sociální péče, Ústavní soud připomenul svou starší judikaturu ohledně osob s duševním postižením, podle níž jsou tyto osoby nositeli všech lidských práv a ty jim garantují ochranu a respekt k jejich přirozené lidské důstojnosti. Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 2637/17 doplnil, že i podle čl. 3 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením je třeba respektovat přirozenou důstojnost osob se zdravotním postižením. S hodnotou lidské důstojnosti přitom souvisí esenciální obsah sociálních práv; jde o zajištění minimálního rozsahu (standardu) daného sociálního práva umožňujícího alespoň elementárně důstojný život. Ústavní soud se v dané věci zabýval § 38 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, který je třeba chápat tak, že přiznává dotčeným osobám, včetně osob se zdravotním postižením, právo na to, aby jim byly dostupné služby sociální péče poskytované v nejméně omezujícím prostředí, tedy aby jim bylo umožněno žít co nejvíce běžným životem. Sociální služby se ostatně právě zaměřují na zachování co nejvyšší kvality a důstojnosti života. Z § 38 zákona o sociálních službách nevyplývá právo na poskytnutí konkrétní služby sociální péče (a to v požadovaném časovém horizontu a na vymezeném území), ale plyne z něj požadavek, aby oprávněným osobám byly k dispozici vůbec nějaké služby sociální péče pro ně vhodné (byť nikoli nejlepší) a aby jim tyto služby umožnily vést alespoň elementárně důstojný život, bez automatického vyčlenění ze společnosti či ztráty veškeré osobní autonomie. Nad rámec tohoto esenciálního požadavku má veřejná moc v rámci svých možností a svého uvážení činit přiměřené kroky k postupné plné realizaci tohoto práva, tj. k zajištění dostupnosti širokého spektra služeb sociální péče ve shodě s potřebami oprávněných osob. Jde tudíž o to, aby existovaly a byly jim dostupné takové služby, které jsou adekvátní jejich stavu a situaci a mohou jim pomoci vést důstojný a co nejvíce nezávislý život, při zachování maxima osobní autonomie, bez sociálního vyloučení a při maximálním sociálním začlenění.

V nálezu sp. zn. III. ÚS 309/16 ze dne 9. 10. 2018 Ústavní soud poukázal na ochranu soukromí a důstojnosti při odběru moči za přímého dohledu zdravotní sestry jako osoby opačného pohlaví. Všiml si přitom rozdílu mezi ochranou soukromí a lidské důstojnosti: V prvním případě je to nositel tohoto práva, kdo si určuje, kam až „vstup“ do svého soukromí umožní, zatímco lidská důstojnost současně představuje objektivní hodnotu, kterou je třeba takový zásah poměřovat; autonomie

vůle jedince jí tak může být omezena. V návaznosti na to se Ústavní soud zabýval rozdílem mezi čl. 1 a čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále také „Listina“). V čl. 1 Listiny je důstojnost člověka zakotvena jako objektivní hodnota, na které je Listina založena. Proto musí být vždy východiskem pro uplatňování veřejné moci bez ohledu na to, zda se proti tomu její nositel (fyzická osoba) nějak vymezí, brání či klade odpor. Povinnost státu respektovat tuto hodnotu při vymezení a naplňování kompetencí jeho orgánů je přímo vyjádřena v čl. 1 odst. 1 Ústavy (stát je založený na úctě k právům a svobodám) a současně jsou tím objektivně vymezeny hranice jednání orgánů veřejné moci i tam, kde to není výslovně uvedeno. Stejně tak lze čl. 1 Listiny, zdůrazňující objektivní nezadatelnost a nezcižitelnost základních práv a svobod, chápat i jako omezení samotného nositele základních práv a svobod, a právní řád mu proto může stanovit hranice, které by neměl jako svobodná, rozumem a důstojností nadaná lidská bytost překračovat.

V čl. 10 odst. 1 Listiny je naopak lidská důstojnost (spolu se souvisejícími hodnotami osobní cti, dobré pověsti a jména) zakotvena i jako subjektivní právo domáhat se jejího respektování vůči orgánům veřejné moci „stanoveným postupem“ podle čl. 36 odst. 1 Listiny i tím, že toto právo uplatní formou svého sebeurčení. V tomto druhém aspektu, kdy se právo na respektování lidské důstojnosti váže v nyní posuzované věci na intimní soukromí stěžovatele, je pak věcí sebeurčení jedince, aby se před zásahy do svého soukromí (ve vazbě na důstojnost) vůči orgánům veřejné moci mohl bránit. Aniž by Ústavní soud vstupoval na pole různých teorií o možnosti či nemožnosti zřeknutí se uvedených základních práv a svobod testovanou osobou, konstatuje, že jde o takový druh možného narušení soukromí a důstojnosti, jehož intenzitu pociťuje každá konkrétní osoba v rámci svého sebeurčení rozhodovat sám o sobě (kam spadá rozhodování o identitě, individualitě, integritě, společenské roli, autonomii atd.) zcela subjektivně, resp. vůbec (dokonce může při obnažení údu pociťovat vzrušení v případě nějaké sexuální úchytky). Je tedy především věcí jejího rozhodnutí, aby se proti jí nelibému postupu, zasahujícímu tu nejintimnější sféru jejího života, sama ohradila.

Podle Ústavního soudu je třeba na zachování soukromí a důstojnosti jedince klást důraz zvláště u skupin osob, které jsou ve své obraně proti neústavnímu postupu určitým způsobem znevýhodněné (tzv. zranitelné), jako je to např. u omezení osobní svobody. Dozor při poskytování vzorku moči může vést k narušení soukromí

a důstojnosti, jehož intenzitu pociťuje každý vyšetřovaný v rámci svého sebeurčení být sám sebou, které zahrnuje i rozhodování o jeho identitě, individualitě, integritě, společenské roli apod., zcela subjektivně; je proto věcí vyšetřovaného, aby se proti jemu nelibému postupu, zasahujícímu tu nejintimnější sféru jeho života, ohradil. Za ponižující a nepřiměřeně narušující soukromí a důstojnost prohlášené osoby proto může být považováno i důkladné prohlížení (zrakem) zcela obnažených intimních částí těla, zvláště nemůže-li se mu osoba žádným způsobem vyhnout. Takové pojetí respektu k pocitům studu v rámci ochrany soukromí a lidské důstojnosti nevybočuje navíc nijak extrémně z obecných morálních pravidel této společnosti ani v 21. století.

V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/15 ze dne 30. 1. 2018, ve věci odvodů podle loterijního zákona, Ústavní soud ve vztahu k čl. 1 Listiny upřesnil, že v něm zakotvený vůdčí princip rovnosti v důstojnosti a právech se vztahuje obecně na fyzické osoby, které jsou z hlediska přirozenoprávního základu Listiny nadány stejnou důstojností a z ní vyvozovaným právním postavením v demokratickém právním státě. Na právnické osoby bez dalšího se ovšem toto přirozenoprávní východisko vztáhnout nedá. V tomto nálezu Ústavní soud tematizoval i další nadpozitivní hodnotu, jíž je rovnost. Ústavní soud vyšel ze své starší judikatury, podle níž ústavní přezkum daně, poplatku a peněžité sankce zahrnuje posouzení z pohledu dodržení kautel plynoucích z ústavního principu rovnosti, a to jak neakcesorické, tj. plynoucí z požadavku vyloučení svévole při odlišování subjektů a práv, tak i akcesorické v rozsahu vymezeném v čl. 3 odst. 1 Listiny. Pro ústavní konformitu posuzované právní úpravy z hlediska neakcesorické nerovnosti postačuje, nachází-li se hodnocená klasifikace v nějakém racionálním vztahu k účelu zákona, tj. může-li nějakým způsobem dosažení tohoto účelu ovlivnit. Oproti navrhovateli Ústavní soud zastává názor, že mezi technickými hrami a ostatními druhy hazardu existují významné odlišnosti. Ty ospravedlňovaly odlišnou právní úpravu provozování tohoto druhu her; rozlišení není tedy libovůlí zákonodárce, nýbrž má legitimní a racionální důvody. Ústavní soud poukázal na odborné studie, ze kterých vyplývá závěr o největší škodlivosti právě výherních hracích přístrojů pro společnost, která pramení již ze samotných principů jejich hraní, spočívající zejména ve vysokém riziku vzniku nebo prohloubení společensky patologických jevů. Ústavní soud dále uvedl, že při posuzování takové nerovnosti nelze srovnávat pouze obor provozování hospodářské činnosti srovnávaných provozovatelů, nýbrž daňovou skutkovou podstatu jako celek, tzn. i to, co se provozuje, jakým

způsobem a s jakými náklady dosahují zisku a zda a jak se provozování konkrétní hazardní hry projevuje na hodnotách chráněných ústavním pořádkem.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 15/17 ze dne 27. 2. 2018 se týkal nemožnosti uplatnění daňového zvýhodnění na dítě poplatníkem, který uplatňuje tzv. paušální výdaje. K principu rovnosti v něm Ústavní soud uvedl, že s ohledem na skutečnost, že Ústavní soud ve své judikatuře postupně připustil vedle ústavní ochrany rovnosti v základních právech dle čl. 3 odst. 1 Listiny též ústavní ochranu rovnosti ve všech právech, resp. obecný zákaz libovůle dle čl. 1 Listiny, nemá samo rozlišování akcesorické či neakcesorické rovnosti v řízení o kontrole právních předpisů zásadní význam. Všechny námitky opřené o porušení akcesorické rovnosti jsou vždy kryty i ochranou neakcesorické rovnosti. Podle Ústavního soudu vlastní přezkum není primárně závislý na skutečnosti, zda k nerovnému zacházení dochází ve vztahu k jinému ústavně zaručenému právu, či nikoli. Klíčovým je důvod odlišného zacházení a zároveň konkrétní právo či statek, ve vztahu k němuž je odlišně zacházeno. Tomu pak musí odpovídat nároky kladené Ústavním soudem na zdůvodnění legitimacy odlišného zacházení. Při rozlišném zacházení z podezřelých důvodů, resp. důvodů týkajících se osobních charakteristik jednotlivce majících úzký vztah k ochraně důstojnosti člověka, je potřeba klást na zdůvodnění odlišného zacházení velmi přísné nároky. Naopak bude-li důvodem odlišného zacházení kritérium běžné a nezbytně používané v určité oblasti právní regulace (např. výše či struktura příjmu v daňovém zákonodárství), byť by se odlišné zacházení dotýkalo jiného základního práva, bude intenzita ústavního přezkumu nízká.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 15/17: Nemožnost uplatnění daňového zvýhodnění na dítě poplatníkem, který uplatňuje tzv. paušální výdaje

Stěžovatelka napadla ústavní stížností rozhodnutí Odvolacího finančního ředitelství, kterým bylo zamítnuto její odvolání proti finančnímu výměru. Tím jí byla vyměřena daň z příjmu fyzických osob za rok 2015 ve výši 6 045 Kč, ačkoliv v daňovém přiznání vykazovala přeplatek 43 995 Kč; důvodem rozdílu byla zákonem stanovená nemožnost uplatnění daňového zvýhodnění na děti poplatníkem, který uplatnil u příjmů podle § 7 nebo podle

§ 9 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, výdaje tzv. paušální sazbou. Svou ústavní stížnost spojila s návrhem na zrušení § 35ca předmětného zákona, který byl III. senátem postoupen plénu Ústavního soudu k rozhodnutí. Stěžovatelka namítala zejména to, že neexistuje ospravedlnitelný důvod, proč by některé děti měly být ochuzeny o podporu státu jen proto, že jejich rodič neuplatňuje prokazatelně vynaložené výdaje na dosažení příjmů, ale využívá zákonem dané možnosti odečítat výdaje procentuální (paušální) sazbou. Celou úpravu omezující možnost uplatnit slevu na manžela, respektive daňové zvýhodnění na vyživované dítě hodnotí jako neslučitelnou s ústavními principy mimo jiné i pro absurdní padesátiprocentní hranici rozlišující druhy základů daně.

Ústavní soud přezkoumal napadené zákonné ustanovení jednak z pohledu intenzity zásahu do práva na ochranu vlastnictví, resp. majetku, jednak z pohledu práva na rovné zacházení, přičemž ani z jednoho důvodu neshledal, že by napadené ustanovení vykazovalo znaky protiústavnosti. Napadené ustanovení nevedlo k porušení práva na rovné zacházení, protože míra odlišného zacházení mezi jednotlivými skupinami poplatníků nebyla zcela zjevně nepřiměřená a v jeho konstrukci nebyl obsažen žádný z tzv. podezřelých důvodů. Rozlišovacím kritériem nebyl rodinný stav a rodičovství, ale povaha jednotlivých daňových základů, respektive způsob určení výdajů, jež byly nutné k dosažení příjmů. Ani věcně nebylo správné tvrzení stěžovatelky, že úprava bez dalšího podporovala rodiče s vyššími příjmy. Smyslem daného ustanovení nebylo vytvářet hranici, od níž mají poplatníci – rodiče natolik vysoké příjmy, že jim dané zvýhodnění nemá náležet. Přezkoumávané ustanovení vycházelo toliko z toho, že vykazování výdajů procentním ekvivalentem je obecně pro poplatníka výhodnější, a proto od jistého poměru daňových základů (resp. od poměru použití různých metod uplatnění výdajů) poplatníkovi nenáleží daňové zvýhodnění. Jestliže by využívání paušálních výdajů v konkrétním případě pro poplatníka výhodné nebylo, mohl poplatník uplatňovat skutečně vynaložené výdaje. Jinými slovy, buď je využití procentuálního ekvivalentu pro poplatníky výhodné ať už finančně, či administrativně, anebo není, a proto jej nepoužijí. Je sice srozumitelné, že stěžovatelka usiluje

o to, aby mohla kombinovat za minulá zdaňovací období paušální výdaje i zvýhodnění na dítě, ale nepředkládá žádný přesvědčivý argument, proč by taková kombinace měla být v jejím případě (resp. obecně) spravedlivější.

V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 14/17 ze dne 14. 8. 2018, který se týkal snížení minimální odměny exekutora podle exekučního tarifu, Ústavní soud připomenul, že rozdílný přístup státu vůči soudním exekutorům na jedné straně a notářům a insolvenčním správčům na druhé straně má své rozumné důvody, a proto nejde dovodit porušení principu rovnosti v právech. Posledním nálezem, který je zde nutno zmínit, je nález sp. zn. IV. ÚS 3009/17 ze dne 9. 10. 2018 ve věci pojistného plnění z pojištění hypotečního úvěru. V něm Ústavní soud s ohledem na svou starší judikatury poznamenal, že spotřebitel je v postavení tzv. slabší strany smlouvy, která požívá zvýšené ochrany, a k jednostranně zaměřeným ujednáním v její neprospěch se nepřihlíží. K vyrovnání ze své podstaty nerovného postavení slouží princip ochrany spotřebitele plynoucí z principu rovnosti (čl. 1 Listiny). Ze střetu autonomie vůle a z ideje rovnosti plyne ochrana slabší smluvní strany – s cílem dosažení vyvážené pozice, tj. spravedlnosti, ekvity či rovnováhy zúčastněných zájmů. Východiskem ochrany plynoucí ze spotřebitelského práva je fakticky nerovné postavení spotřebitele vůči podnikateli, který může profitovat z větší profesionální zkušenosti, lepší znalosti práva či snazší dostupnosti právních služeb.

Materiální aspekt **právního státu** (tj. v konečném důsledku myšlenku spravedlnosti) vyjadřuje v prvé řadě koncepcie jednotlivce jako důstojné lidské bytosti, rovné v právech se všemi ostatními bytostmi. Konstrukce materiálního právního státu, rozvíjená v judikatuře Ústavního soudu v celé řadě oblastí, překonává původní ideu formálního právního státu koncepčně vycházejícího z legalismu a pozitivismu. I dnes se nicméně princip právního státu váže na formální charakteristiky, které právní pravidla v právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání.

V nálezu sp. zn. IV. ÚS 3/18 ze dne 18. 9. 2018, který se týkal práva na náhradu škody z titulu pracovního úrazu při nepřehledné transformaci zaměstnavatele po roku 1989, Ústavní soud zdůraznil, že hlavním úkolem soudů je chránit ty,

v jejichž neprospěch je spravedlnost porušována, a nejen to, mají i na všechny subjekty práva působit, aby k zásahům do právem chráněných zájmů nedocházelo. Každý soudce má svou rozhodovací činnost, tedy postupem v konkrétní věci, přímý vliv na spravedlnost. Občanské soudní řízení dává potom soudci do rukou řadu nástrojů, jak dosáhnout spravedlnosti, nebo alespoň stavu právní jistoty. Naplnění smyslu a účelu občanského soudního řízení tak úzce souvisí s jednou ze základních zásad, na nichž je vystavěn demokratický právní stát, a tím je princip právní jistoty. Je naopak nepřijatelné při projednávání jednotlivých kauz před soudem vyvolávat ohledně poměrů účastníků řízení stav právní nejistoty. Se zásadou právní jistoty úzce souvisí požadavek předvídatelnosti soudního rozhodování, jehož podstatou je legitimní očekávání účastníka řízení, potažmo veřejnosti, že skutkově obdobné případy budou soudy rozhodovány stejně.

S ideou **formálního** právního státu je kromě právní jistoty spjat princip předvídatelnosti důsledků právního předpisu, jímž se Ústavní soud zabýval v již výše zmiňovaném nálezu sp. zn. Pl. ÚS 14/17. Ústavní soud k tomuto principu s ohledem na svou starší judikaturu uvedl, že je třeba jej posuzovat i z hlediska dynamického, tedy zákonodárce musí při změně právní regulace zohledňovat dosavadní právní stav, včetně stavu vývoje právních vztahů, a změny musí provádět citlivě a jen v míře nezbytné pro dosažení cíle regulace. Jen takovým postupem zákonodárce je zaručena stabilita sféry svobodného jednání a právní jistota účastníků právních vztahů. Tyto požadavky se uplatní i ve sféře odvozené normotvorby, proto jejich naplnění lze požadovat po všech subjektech zúčastněných na vydávání právních předpisů.

S ideou právního státu souvisí též princip ochrany oprávněné důvěry občana v právo, který Ústavní soud zdůraznil v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 35/17 ze dne 19. 6. 2018, pojednávajícím o tzv. druhé restituční tečce. Ústavní soud v tomto nálezu připustil, že stanovení data, po jehož uplynutí již oprávněné osoby nemohou požádat o bezúplatné převedení náhradního pozemku, by mohlo představovat legitimní cíl. Zájem na právní jistotě všech zúčastněných subjektů totiž vskutku může vyžadovat stanovení nějakého data, ke kterému je třeba veškeré restituční nároky vypořádat. To nicméně nebyl případ posuzované věci, jelikož napadená právní úprava žádnou faktickou a definitivní tzv. restituční tečku nestanovila, pouze – bez nějakého přesvědčivého a nezpochybnitelného důvodu – založila nerovnost v rámci srovnatelné skupiny oprávněných osob. Potenciálně

totiž zakládá dvě skupiny oprávněných osob, tedy fakticky odlišuje osoby, jejichž nárok byl (resp. bude) uspokojen formou náhradního pozemku, od osob ve srovnatelném postavení, jejichž restituční nárok – aniž by to kupř. nějak procesně zavinily – formou náhradního pozemku již uspokojen být nemůže.

Závazky z evropského a mezinárodního práva

Povinnost plnit závazky, jež pro Českou republiku plynou z mezinárodního práva a z členství v mezinárodních organizacích, je stanovena v čl. 1 odst. 2 Ústavy. Aplikační přednost mezinárodní smlouvy pak vyplývá z čl. 10 Ústavy. Ustanovení čl. 10a Ústavy pak umožňuje přenos některých pravomocí orgánů České republiky na mezinárodní organizaci nebo instituci, tedy především Evropskou unii (dále také „EU“) a její orgány. Jak Ústavní soud uvedl v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 50/04 ze dne 8. 3. 2006, tento článek působí obousměrně: tvoří normativní základ pro přenos pravomocí a současně je tím ustanovením Ústavy, které otevírá vnitrostátní právní řád pro působení komunitárního práva včetně pravidel týkajících se jeho účinků uvnitř právního řádu České republiky.

Ve vztahu k evropskému právu je třeba zmínit náleze sp. zn. II. ÚS 3432/17 ze dne 11. 9. 2018, který se zabýval aplikací zásady *acte claire*.

*Nálež sp. zn. II. ÚS 3432/17: Aplikace zásady *acte claire* při odlišném výkladu práva EU různými instancemi soudní soustavy*

Stěžovatelka hradila příspěvek za vklady na své slovenské pobočce do fondu pojištění vkladů na Slovensku. Garanční systém finančního trhu stěžovatelku zažaloval o předmětnou částku s příslušenstvím, protože tak měla činit v České republice. Banky by měly v souladu s jednotnou bankovní licencí platit příspěvky v místě sídla, nikoliv v místě působení jejich poboček v hostitelských státech, což plyne též z příslušných předpisů práva Evropské unie. Stěžovatelka nárok neuznala a argumentovala, že za svou pobočku řádně platila pojištění do slovenského fondu a povinnost platit do českého fondu

jí český právní řád neukládá. Obecné soudy žalobu zamítly, jelikož se dle zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, povinnost hradit příspěvky pojištění vkladů za zahraniční pobočky v domovském státě banky vztahuje jen na pobočky působící v rámci jednotné bankovní licence, přechod na ni není automatický a slovenská pobočka stěžovatelky tuto možnost nevyužila. Přitom i podle směrnice o pojištění vkladů postačí, pokud jsou vklady pojištěné v jednom členském státě. Nejvyšší soud však tato rozhodnutí zrušil, jelikož se podle něj daná ustanovení zákona o bankách vztahují na veškeré vklady u tuzemských bank včetně jejich zahraničních poboček a dobrovolná účast stěžovatelky ve slovenském systému pojištění vkladů nemá ve vztahu k povinnosti platit příspěvky českému fondu pojištění vkladů žádný význam. Soud prvního stupně poté žalobě vyhověl a odvolací soud jeho rozhodnutí potvrdil, přičemž v odůvodnění vysvětlil, proč odmítl návrh stěžovatelky na předložení předběžné otázky Soudnímu dvoru EU. Nejvyšší soud tuto námitku stěžovatelky též odmítl, neboť neměl důvod odchylovat se od svého právního názoru, který je dle něj plně v souladu s právem EU. Jelikož výklad relevantních ustanovení unijní legislativy považuje za *acte clair*, nemá povinnost podat předběžnou otázku.

Ústavní soud se musel zabývat otázkou, zda odlišný výklad práva EU různými instancemi soudní soustavy znemožňuje aplikaci zásady *acte claire* a znamená pro soud automaticky povinnost položit předběžnou otázku k Soudnímu dvoru EU. Dospěl k závěru, že pokud obecný soud, proti jehož rozhodnutí není k dispozici opravný prostředek, nemá rozumné pochybnosti o výkladu ustanovení unijního práva, není povinen podat předběžnou otázku Soudnímu dvoru ani tehdy, kdy se daný výklad unijního práva liší od výkladu soudů nižších stupňů. Potřeba obecného soudu dotazovat se prostřednictvím předběžné otázky na výklad unijního práva je výrazně oslabena, pokud je spor v řízení naprosto jedinečný a předmětný výkladový problém nemůže mít v budoucnu žádný dopad na jednotu, soudržnost či vývoj unijního práva. Tuto skutečnost musí obecný soud podrobně zdůvodnit, jinak by postupoval svévolně a vystavoval by se hrozbě zrušení svého rozhodnutí pro porušení práva na spravedlivý proces či práva na zákonného soudce.

Ústavní soud připustil, že § 41c zákona o bankách, který Nejvyšší soud vyložil tak, že toto ustanovení vyžaduje po všech zahraničních pobočkách tuzemských bank uhradit příspěvky za vklady v zahraničí do českého fondu pojištění vkladů, bylo pravděpodobně možné vyložit i jinak. To ale neznamená, že výklad Nejvyššího soudu není v souladu se směrnicí Evropského parlamentu a Rady 94/19/ES o systémech pojištění vkladů. Zároveň výklad Nejvyššího soudu není ani v rozporu s čl. 49 Smlouvy o fungování EU, který zaručuje svobodu usazování.

Nejvyšší soud proto neporušil právo stěžovatelky na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny ani její právo na zákonného soudce zaručené čl. 38 odst. 1 Listiny, a proto Ústavní soud ústavní stížnost zamítl.

V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 6/17 ze dne 20. 2. 2018 se Ústavní soud zabýval dluhovou brzdou veřejných rozpočtů, resp. hospodařením územních samosprávných celků. Vedle vnitrostátního ústavně založeného rámce práva územních samosprávných celků na samosprávu dopadají na danou věc i standardy plynoucí z mezinárodních závazků České republiky, jmenovitě z Evropské charty místní samosprávy. Ta není klasickou mezinárodní smlouvou o lidských právech, netýká se jednotlivců, ale společenství občanů, zakládá kolektivní práva. Pravidla jí vyjádřená, která tvoří evropský standard místní samosprávy, jsou stěžejí přímo uplatnitelná. Evropský standard územní samosprávy je vyjádřen vlastnostmi, které má samospráva smluvní strany vykazovat, resp. právy, jež má požívat. Smluvní strany mají povinnost zaručit své územní samosprávě určitý počet práv určených Chartou. Práva zaručená Chartou jsou rámcová. Charta sama v řadě ustanovení počítá s podrobnou prováděcí vnitrostátní právní úpravou, která zajistí představuje meze, v níž se územní samospráva bude pohybovat. Imanentní součástí a též předpokladem samotné realizace práva územních samosprávných celků na samosprávu je právo hospodařit s vlastním majetkem a podle vlastního rozpočtu. Územní samosprávné celky nemohou plnit své úkoly bez garance nezbytného majetkového základu a bez možnosti svobodně rozhodovat o tom, jak s tímto majetkovým základem při plnění svých úkolů naloží.

Dále Ústavní soud poukázal na nadnárodní základ pravidel rozpočtové odpovědnosti ve vztahu k rozpočtovému hospodaření územních samosprávných celků.

Ústavní soud upozornil na to, že z unijního práva jednoznačně plyne požadavek, aby členské státy zajistily na všech úrovních svého vnitřního členění naplňování popsaných kritérií, jež mají předcházet vzniku nadměrného schodku veřejných financí a dalšímu narůstání dluhu sektoru veřejných institucí. Volba vhodného prostředku je ovšem v gesci jednotlivých členských států. Eventuální zrušení napadených ustanovení může ale odporovat závazkům plynoucím pro Českou republiku ze členství v EU. Přesto žádné z námitek navrhovatelky nepřisvědčil a návrh na zrušení napadených zákonných ustanovení zamítl.

Další nálezy, na který je třeba upozornit, se týká vztahu Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva (dále také „ESLP“). Nález sp. zn. IV. ÚS 2326/16 ze dne 4. 1. 2018 se týkal výše náhrady za omezení vlastnického práva regulací nájemného v období do 31. 12. 2006 a přehodnotil závěry dřívější judikatury. ESLP ve věci R & L, s. r. o., a ostatní proti České republice shledal, že právní úprava regulace nájemného v rozhodné době představovala zásah do práva pronajímatelů na užívání majetku. Jelikož pro tento zásah absentoval v důsledku derogačního zásahu Ústavního soudu a následné nečinnosti zákonodárce zákonný podklad, nebylo třeba dále zkoumat další kritéria, jako existenci veřejného zájmu a přiměřenost zásahu. Bylo proto namístě konstatovat porušení práv vlastníků podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále také „Úmluva“). V návaznosti na rozhodnutí Čapský a Jeschkeová proti České republice a Heldenburgovi proti České republice se ESLP vyjádřil i k přiměřenosti náhrady za tento neoprávněný zásah. Konstatoval, že s ohledem na legitimní očekávání omezovaných vlastníků a vzhledem k vágnosti tvrzení vlády stran veřejného zájmu na regulaci nájemného by se určení výše náhrady mělo zakládat na rozdílu mezi nájemným v podmínkách volného trhu a nájemným, jež mohli stěžovatelé požadovat podle vnitrostátní úpravy, prohlášené ESLP za nezákonnou. Tím došlo k překonání praxe obecných soudů i Ústavního soudu. Proto následně Ústavní soud nemohl přisvědčit přístupu obecných soudů, které napadenými rozhodnutími stěžovateli žádnou náhradu nepřiznaly.

Již výše zmiňovaný nálezy sp. zn. I. ÚS 2637/17 je zajímavý z hlediska problematiky ochrany práv osob s postižením. Ústavní soud si v nálezu všiml Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, již Česká republika ratifikovala v roce 2009, i předcházejících dokumentů týkajících se těchto osob. Jelikož je plnohodnotnou

a závaznou součástí českého právního řádu, nikoliv nezávazným „soft-law“ dokumentem, na práva v ní zakotvená už několikrát odkázal ve své judikatuře. Pokud by vnitrostátní podústavní právo bylo v rozporu s touto úmluvou bez možnosti konformního výkladu, bylo by namísto aplikovat přednostně tuto úmluvu, a to za podmínky, že by její relevantní ustanovení bylo tzv. samovykonatelné, tj. vnitrostátně bezprostředně použitelné. Otázka samovykonatelného charakteru ustanovení úmluvy se stává relevantní až v případě jejich rozporu s vnitrostátními zákonnými předpisy; pokud zde žádný rozpor není, použije se zkratka vnitrostátní zákon, který je vykládán ve světle dotčené mezinárodní smlouvy.

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením upravuje jak všeobecná základní práva, zakotvená i v dalších mezinárodních lidskoprávních instrumentech (například Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech), jako například již výše zmíněné právo na přiměřenou životní úroveň (čl. 28 odst. 1 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením), tak práva reflektující specificky situaci osob se zdravotním postižením (např. právo na nezávislý způsob života a zapojení do společnosti dle čl. 19 této úmluvy, které směřuje k tomu, aby osobám se zdravotním postižením bylo umožněno žít co nejsamostatněji ve smyslu vlastního rozhodování o svém životě a kontroly nad ním). Z hlediska tohoto ustanovení mohou být mimo jiné problematické i situace, kdy jsou osoby se zdravotním postižením odkázány výlučně na pomoc své rodiny, aniž by měly přístup k potřebným sociálním službám.

Podle Ústavního soudu tak osoby se zdravotním postižením nacházející se v nepříznivé sociální situaci mají veřejné subjektivní právo na dostupnost vhodných služeb sociální péče. Toto právo vyplývá z § 38 zákona o sociálních službách, kterým je na zákonné úrovni prováděno několik základních práv osob se zdravotním postižením: právo na zdraví (čl. 31 Listiny), právo na přiměřenou životní úroveň (čl. 11 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech) a právo na nezávislý způsob života a zapojení do společnosti (čl. 19 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením). Jedná se o sociální právo obecnější povahy, jemuž odpovídá povinnost veřejné moci zajistit dostupnost vhodných sociálních služeb pro osoby se zdravotním postižením nacházející se v nepříznivé sociální situaci. Tato povinnost je v § 95 písm. g) zákona

o sociálních službách stanovena krajům, které jsou tedy povinny zabezpečit, aby osobám v nepříznivé sociální situaci na jejich území byly k dispozici potřebné sociální služby, včetně služeb sociální péče.

V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 7/17 ze dne 27. 3. 2018 Ústavní soud připomenul, že cíle sledované zákonem č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, v obecné rovině slouží i k uskutečnění mezinárodních závazků České republiky (čl. 12 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, čl. 24 Úmluvy o právech dítěte, čl. 11 Evropské sociální charty). Česká republika je též smluvní stranou Rámcové úmluvy Světové zdravotnické organizace o kontrole tabáku, na jejímž základě Ústavní soud akceptoval provázanost mezi omezováním kouření i omezováním expozice tabákovému kouři a ochranou zdraví. Ústavní soud neopomenul ani unijní úroveň právní úpravy (viz zejména směrnici 2014/40/EU, která dopadá především na označování a prodej tabákových a obdobných výrobků, doporučení Rady ze dne 30. listopadu 2009 o nekuřáckém prostředí č. 2009/C 296/02 a následné zprávy Evropské komise týkající se ochrany před pasivním kouřením).

Nález sp. zn. IV. ÚS 827/18 ze dne 10. 4. 2018 se zase věnoval zjišťování názoru dítěte v případě sporu rodičů o volbě základní školy dítěte nastupujícího povinnou školní docházkou, a to s ohledem na ústavní povinnost zajistit plnění mezinárodních závazků České republiky. Tváří v tvář tomu, že názor nezletilé na změnu základní školy nebyl v řízení před odvolacím soudem nijak zjišťován, Ústavní soud připomněl mezinárodní závazek České republiky odvíjející se zejména od čl. 3 a 12 Úmluvy o právech dítěte a jejich provedení v ustanovení § 867 občanského zákoníku. Dle této právní úpravy jsou státní orgány povinny poskytnout dítěti jeho rozumové a citové vyspělosti adekvátní příležitost vyjádřit svobodně své názory ve všech záležitostech, které se jej dotýkají. Názor dítěte je považován za zásadní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu. Ze stanoviska Výboru OSN pro práva dítěte plyne, že názor dítěte by měl být zjišťován pokud možno přímo. Zjišťování názoru nezletilých prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí sice nelze samo o sobě bez individuálního posouzení případu a nevhodnější formy výsledku konkrétního nezletilého považovat za porušení práva dítěte být slyšeno. Nejsou-li zde však žádné okolnosti, které by přímé vyslechnutí dotčeného dítěte vylučovaly, je třeba preferovat právě tuto formu.

Základní práva a svobody

Ochrana a záruky osobní svobody

V uplynulém roce se Ústavní soud v otázce přípustnosti omezování osobní svobody vyplývající zejména z čl. 8 Listiny zabýval nejen vazebními věcmi a odškodňováním za nezákonné držení ve vazbě, ale i přípustností převzetí do zdravotního ústavu či nezbytností trvání zabezpečovací detence.

Ve vazebních věcech Ústavní soud v nálezu sp. zn. IV. ÚS 168/18 ze dne 20. 2. 2018 zdůraznil povinnost soudů zabývat se stížností obviněného proti rozhodnutí o vazbě i po jeho **propuštění z vazby**. Obviněný totiž může mít zájem na soudním přezkumu zákonnosti vazby i po propuštění z vazby, resp. převedení z vazby do výkonu trestu odnětí svobody, které samo o sobě ale nezhojí případnou nezákonnost vzetí nebo držení ve vazbě. Jelikož se v daném případě soud omezil pouze na konstatování, že stížnost obviněného byla nepřipustná, protože vazba v čase rozhodování o stížnosti dále netrvala, a dále se argumenty ohledně nezákonnosti vazby ze strany obviněného nezabýval, byla podle Ústavního soudu stěžovateli odeprána soudní ochrana proti zásahu do osobní svobody.

Ústavní soud v uplynulém roce také rozhodoval v problematice odškodnění za **zákonné zadržení**, a to v nálezu sp. zn. III. ÚS 2062/18 ze dne 22. 10. 2018. V daném případě byla stěžovatelka podezřelá ze spáchání trestného činu, kvůli čemuž byla po dobu 47 hodin zadržena; poté byla propuštěna, aniž by proti ní bylo zahájeno trestní stíhání. Stěžovatelka se domáhala náhrady nemajetkové újmy za nesprávný úřední postup, čemuž soud prvního stupně částečně vyhověl, ale odvolací soud návrh zamítl. Dle závěru Ústavního soudu neměla stěžovatelka na náhradu nemajetkové újmy nárok, protože její zadržení bylo v mezích zákona (zejména jí byly sděleny důvody zadržení, byly naplněny vazební důvody a rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení nebyla ani jinak svévolná). Ustanovení čl. 36 odst. 3 Listiny zaručující právo každého na odškodnění za nezákonné rozhodnutí nebo nesprávný úřední postup nelze podle Ústavního soudu vykládat tak, že by odškodnění náleželo i za zákonné rozhodnutí, resp. zákonný úřední postup.

S výkonem trestu odnětí svobody souvisí i další nález, ve kterém se Ústavní soud zabýval zejména otázkou ochrany soukromí a důstojnosti osoby nacházející se ve výkonu trestu odnětí svobody, která se odmítla podrobit odebrání vzorku moči za účelem zjištění přítomnosti omamných látek v těle za přímého dohledu zdravotní sestry opačného pohlaví. Blíže k tomuto nálezu v subkapitole věnující se právu na soukromý život.

Další zajímavý nález uplynulého roku se týkal periodického přezkumu trvání zabezpečovací detence – sp. zn. I. ÚS 497/18 ze dne 18. 7. 2018. Do **zabezpečovací detence** jsou umísťovány pro společnost nebezpeční jedinci a svým režimem představuje intenzivní zásah do osobní svobody. Dle zákona jsou soudy povinné minimálně jednou ročně zkoumat, zda trvají důvody pro setrvávání v zabezpečovací detenci. Tak tomu bylo i v tomto případě. Problémem ale bylo, že se soudy spokojily ve své argumentaci se zprávou detenčního ústavu, ve kterém byl stěžovatel umístěn, a s několika let starými znaleckými posudky ohledně osoby stěžovatele. Aktuální duševní stav stěžovatele nebyl znalcem zkoumán. Ústavní soud proto dovodil porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i práva na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 1 Listiny ze strany obecných soudů, které nedostatečně přezkoumaly důvody trvání zabezpečovací detence a své rozhodnutí nezaložily na aktuálních nezavislých informacích.

K významnému omezování osobní svobody dochází i při **převzetí osoby do zdravotního ústavu** proti jeho vůli. K této otázce se Ústavní soud vyjádřil zejména ve dvou nálezech, přičemž oba se týkaly spoluúčasti znalce při tomto úkonu. První se týkal nedůslednosti provedení dokazování ze strany obecných soudů při převzetí stěžovatele, podezřelého z řízení automobilu pod vlivem marihuany, do zdravotního ústavu proti jeho vůli. Stěžovatel měl za to, že převzetí do zdravotního ústavu bylo nezákonné a navrhoval vypracování znaleckého posudku. Soudy se však tímto návrhem nijak nezabývaly a ani se k neprovedení důkazu znaleckým posudkem nevyjádřily ve svém odůvodnění. Při svém rozhodnutí vycházely pouze z odborného názoru lékařů – zaměstnanců zdravotního ústavu.

Nález sp. zn. II. ÚS 2545/17 ze dne 27. 2. 2018: K povinnosti soudu jmenovat znalce v řízení o vyslovení přípustnosti převzetí do zdravotního ústavu proti vůli umístěné osoby

Pokud soud pokračuje v řízení o vyslovení přípustnosti převzetí do zdravotního ústavu proti vůli umístěné osoby, které bylo zastaveno, protože tato osoba byla mezitím ze zdravotního ústavu propuštěna, na základě prohlášení osoby, že na projednání věci trvá podle § 72 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, není vázán lhůtou 7 dnů podle čl. 8 odst. 6 Listiny a § 77 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních a je povinen podle § 70 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních ke zjištění zdravotního stavu a zjištění, zda držení osoby ve zdravotním ústavu bylo nutné, jmenovat znalce; tím nemůže být lékař, který pracuje v daném zdravotním ústavu. V případě, že znalece nejmenuje, porušuje právo umístěné osoby na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny a eventuálně i její právo na osobní svobodu dle čl. 8 odst. 1 Listiny.

Absence důkazu znaleckým posudkem byla největším nedostatek i v případě dalšího z rozhodnutí zabývajících se převzetím do zdravotnického ústavu proti vůli umístěné osoby sp. zn. I. ÚS 2647/16 ze dne 20. 11. 2018. Stěžovatel byl převzat do psychiatrické nemocnice (zdravotnického ústavu) bez svého souhlasu. Následně ale souhlas podepsal, a tak bylo již zahájené řízení o přípustnosti převzetí do zdravotnického zařízení bez souhlasu dotčeného zastaveno. Následně chtěl ale stěžovatel zdravotnický ústav opustit, proto bylo zahájeno nové řízení. Soud vyslechl ošetřujícího lékaře a stěžovatele a rozhodl, že jeho převzetí bylo v souladu se zákonnými důvody a tyto důvody nadále trvají, a to opakovaně. Ústavní soud, obdobně jako v předchozím případě, vytkl soudům neprovedení stěžovatelem navrhovaného důkazu znaleckým posudkem, čímž došlo k porušení práva na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 1 a 6 a práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Ochrana soukromého a rodinného života

Také v uplynulém roce byl Ústavní soud opakovaně konfrontován s problematikou ochrany soukromého a rodinného života garantované čl. 7 odst. 1 Listiny a čl. 10 Listiny (ochraně rodičovství se věnuje podkapitola v rámci oddílu Hospodářská a sociální práva). Následující tři nálezy ilustrují různorodé oblasti, do nichž se tato ustanovení promítají.

Nálezem sp. zn. II. ÚS 2299/17 ze dne 27. 2. 2018 zrušil Ústavní soud rozsudek okresního soudu, jímž byla zamítnuta žaloba stěžovatelky na zaplacení určité částky s odůvodněním, že neprokázala uzavření smlouvy se žalovanou. Jediný navržený důkaz – **záznam telefonního hovoru** – vyhodnotil okresní soud jako nezákonný. Ústavní soud tento názor nesdílel – telefonický rozhovor byl veden se souhlasem žalované a týkal se obchodní věci mezi dvěma podnikatelskými subjekty. Provedení takového důkazu nepřekračuje míru zásahu do základního práva na ochranu soukromí. Neobstála ani argumentace ochranou listovního tajemství podle čl. 13 Listiny, v tomto konkrétním případě bylo třeba dát přednost právu na soudní ochranu zakotvenému v čl. 36 odst. 1 Listiny.

V nálezu sp. zn. III. ÚS 309/16 ze dne 9. 10. 2018 se Ústavní soud zabýval otázkou, jak zachovat důstojnost a soukromí osob ve výkonu trestu. Zbavení osobní svobody s sebou bezesporu automaticky přináší omezení řady práv, proto je klíčové poměřování zájmů společnosti a jednotlivce za konkrétních okolností případu.

Nález sp. zn. III. ÚS 309/16: K ochraně soukromí a důstojnosti při odběru moči za přímého dohledu zdravotní sestry jako osoby opačného pohlaví

Stěžovatel se odmítl podrobit vyšetření moči ke zjištění přítomnosti omamných látek v těle, za což byl shledán vinným ze spáchání přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí. Protože stěžovatel v minulosti opakovaně ve vězení vědomě užíval návykovou látku, okresní soud jeho obhajobu stydlivostí vůči poskytnutí moči před zdravotní sestrou opačného pohlaví vyhodnotil jako účelovou.

Samotné uložení povinnosti odevzdat vzorek moči Ústavní soud považoval za ústavně konformní za situace, že existovalo důvodné podezření o užívání návykové látky osobou ve výkonu trestu. Sporná se stala oprávněnost takového odběru za přímého dohledu zdravotní sestry jako osoby opačného pohlaví, zejména pak ústavnost trestního postižení stěžovatele za to, že se zmíněnému úkonu odmítl za přítomnosti této osoby podrobit. K posouzení uvedené otázky provedl Ústavní soud test proporcionality.

Kritérium vhodnosti omezení ústavního práva bylo splněno, testování vzorků moči je ústavně konformním postupem při protidrogové prevenci. S ohledem na smysl testování je nezbytné, aby probíhalo za dohledu jiné osoby, která má možnost ověřit původ vzorku a dále zaručit, že s ním nebylo manipulováno. Uvedený účel dozor zdravotní sestry bezpochyby naplňoval. Co se však týče druhého kroku testu (kritéria potřebnosti), k naplnění daného účelu nebyla přítomnost zdravotní sestry nezbytná.

Dle tvrzení stěžovatele tento dozor v minulosti vykonávali dozorcí, jeden z nich rovněž před samotným odběrem provedl osobní prohlídku stěžovatele a s největší pravděpodobností se jednalo též o osobu, která byla přítomna i odběru moči a na protokolu o úkonu je uvedena jako svědek. Osoba stejného pohlaví splňovala podmínku na optimálnější zachování soukromí a důstojnosti stěžovatele a šlo o situaci, kdy dozor nevyžadoval odborné vzdělání. S touto možností se však obecné soudy náležitě nevyřadily, čímž porušily práva stěžovatele zakotvená v čl. 7 odst. 1 a čl. 10 odst. 1 Listiny.

V uplynulém roce měl Ústavní soud příležitost se poprvé v náleзовé judikatuře věnovat blíže otázce **umělého oplodnění**, stalo se tak na půdorysu nálezu sp. zn. I. ÚS 1099/18 ze dne 8. 11. 2018. V průběhu léčby neplodnosti metodou mimotělního oplodnění zemřel manžel stěžovatelky, který dříve vyslovil souhlas s konzervací spermií i jejich dalším použitím k léčbě. Centrum asistované reprodukce odmítlo proces umělého oplodnění dokončit z důvodu absence platného souhlasu manžela. Stěžovatelka se poté před obecnými soudy neúspěšně domáhala, aby centrum asistované reprodukce splnilo povinnost spočívající v provedení umělého

oplodnění za použití její zárodečné buňky a konzervované spermie zemřelého manžela. Ústavní soud její ústavní stížnosti nevyhověl, neboť závěry obecných soudů považoval za ústavně konformní. Souhlasil, že nebylo možno vyloučit pochybnosti o skutečné vůli zesnulého manžela stěžovatelky stát se otcem i po své smrti. Právo na respektování rodinného života navíc nechrání pouhé přání založit rodinu, ale předpokládá existenci rodiny. Ta však u stěžovatelky zanikla úmrtím jejího manžela. Otázka umělého oplodnění není pojmána v právních rádech evropských zemí jednotně, vychází z morálních, kulturních, náboženských a etických hodnot dané společnosti. Podle Ústavního soudu je tak především na zákonodárci, aby stanovil podmínky a pravidla pro vznik života jiným než tradičním způsobem.

Ochrana majetkových práv

Stejně jako v předchozích letech byl Ústavní soud i v roce 2018 konfrontován s problematikou restitucí. Za zásadní rozhodnutí lze považovat nálezu sp. zn. Pl. ÚS 35/17 ze dne 19. 6. 2018, kterým plénum Ústavního soudu částečně vyhovělo návrhu skupiny senátorů a uplynutím dne 30. června 2018 zrušilo napačená ustanovení zákona č. 185/2016 Sb., která rušila některá ustanovení zákona o půdě, jež umožňují, aby k uspokojení restitučních nároků oprávněných osob podle zákona o půdě mohlo dojít převodem jiného pozemku ve vlastnictví státu. Zrušení těchto ustanovení, k němuž mělo dojít s účinností od 1. července 2018, by mělo za následek, že restituční nároky oprávněných osob by mohly být v případě, že nedojde k vydání původního ani náhradního pozemku, uspokojovány výhradně formou peněžité náhrady. Ústavní soud shledal rozpor napačených ustanovení s ústavním principem ochrany oprávněné důvěry občana v právo, jenž je komponentem právního státu ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy.

Nálezu sp. zn. Pl. ÚS 35/17: Zrušení tzv. druhé restituční tečky

V rámci ústavněprávního přezkumu napačené právní úpravy se Ústavní soud zabýval (obdobně jako v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 6/05, který se týkal tzv. první restituční tečky) kontextuálním posouzením ústavnosti samotné

lhůty zakládající tzv. druhou restituční tečku a dále napadenou právní úpravu – jelikož zjevně zasahuje do legitimního očekávání oprávněných osob – podrobil testu proporcionality, tedy předně posoudil, zda tato úprava vůbec sleduje legitimní cíl. Předně však Ústavní soud musel vyřešit několik „předběžných otázek“. Zejména otázku, zda skutečně zbývající restituční nároky oprávněných osob již nelze – z důvodu nedostatku potřebných pozemků ve vlastnictví státu – vyřešit naturálně, tedy prostřednictvím náhradních pozemků a jakou reálnou (tržní) hodnotu mají dosud nevypořádané restituční nároky podle zákona o půdě.

Ústavní soud dospěl k závěru, že napadená právní úprava třístupňovým testem proporcionality úspěšně projít nemůže. Stanovení data, po jehož uplynutí již oprávněné osoby nemohou požádat o bezúplatné převedení náhradního pozemku, by mohlo představovat legitimní cíl v tom smyslu, že zájem na právní jistotě všech zúčastněných subjektů obecně vzato vskutku může vyžadovat stanovení nějakého data, ke kterému je třeba veškeré restituční nároky vypořádat. To však není případ posuzované věci, neboť v tomto ohledu ani napadená právní úprava žádnou faktickou a definitivní tzv. restituční tečku nestanoví, pouze – aniž by zde byl nějaký přesvědčivý a nezpochybnitelný důvod takového postupu – zakládá nerovnost v rámci srovnatelné skupiny oprávněných osob. Potenciálně totiž zakládá dvě skupiny oprávněných osob, tedy fakticky odlišuje osoby, jejichž nárok byl (resp. bude) uspokojen formou náhradního pozemku, od osob ve srovnatelném postavení, jejichž restituční nárok – aniž by to kupř. nějak procesně zavinily – formou náhradního pozemku již uspokojen být nemůže.

V daném případě sledovaný cíl nemůže bez dalšího legitimizovat vládou akcentovaná skutečnost, že se dosud neskončená restituční správní řízení týkají již „pouze desítek osob“. I kdyby totiž zbývalo již pouze jediné restituční správní řízení, není namístě – není-li pro to nějaký legitimní důvod – zakládat nerovnost mezi jinak srovnatelnou skupinou oprávněných osob. V opačném případě by totiž došlo k zásahu do legitimního očekávání části oprávněných osob, resp. k nepřípustnému zásahu do jimi nabytého práva

mít možnost uspokojit svůj restituční nárok prostřednictvím náhradního pozemku.

Viděno tímto prizmatem by tak zákonodárcem sledovaný cíl mohl být označen za legitimní pouze za předpokladu, že by stát nezpochybnitelně (a navíc bez vlastního „zavinění“) již neměl k dispozici žádné vhodné náhradní pozemky, respektive by nedisponoval žádnou zemědělskou půdou s výjimkou té, kterou lze bez důvodných pochybností objektivně považovat za strategicky významnou. Jelikož však Ústavní soud neměl k dispozici přesvědčivé indicie, jež by jej mohly vést k úsudku, že stát skutečně již není schopen poskytnout oprávněným osobám náhradní pozemky, musel konstatovat, že se nepodařilo prokázat, že napadená právní úprava sleduje legitimní cíl.

Jelikož napadená právní úprava neprošla již prvním krokem testu proporcionality, nebylo nezbytné zabývat se otázkou vhodnosti a šetrnosti zvoleného zákonného opatření. Jako obiter dictum však Ústavní soud dodal, že i při indikaci legitimního sledovaného cíle by napadená právní úprava nesplňovala kritérium šetrnosti, případně by byl namísto závěr o nepřiměřenosti zvoleného opatření. Ústavní soud současně zdůraznil, že tímto nálezem nemá v úmyslu „jednou provždy“ vyloučit možnost tzv. restituční tečky, zákonodárce však v takovém případě musí usilovat o takovou její právní podobu, již bude možno komplexně vzato označit za maximálně šetrící legitimní očekávání oprávněných osob.

Ústavní soud se restitucím věnoval také v nálezu sp. zn. II. ÚS 2941/17 ze dne 24. 4. 2018 či v nálezu sp. zn. II. ÚS 2640/17 ze dne 22. 5. 2018.

Dále se Ústavní soud v loňském roce opětovně zabýval náhradou škody ze zákonného pojištění způsobené při dopravní nehodě. V rozhodnutí sp. zn. IV. ÚS 2043/17 ze dne 14. 2. 2018 čtvrtý senát poukázal na nemravnost účelového navyšování nákladů na odstraňování škod ze strany třetích osob v systému povinného ručení, jež svým jednáním sledují pouze nepoctivé generování zisku.

Nález sp. zn. IV. ÚS 2043/17: K nemravnosti účelového navyšování nákladů na odstraňování škod v systému povinného ručení

Ústavní soud ve svých rozhodnutích o náhradě škody způsobené při dopravní nehodě na vozidle zdůrazňuje princip plného odškodnění v maximální možné míře sloužící k ochraně poškozeného jakožto slabší strany sporu. V dané věci však prvek slabší strany absentoval, neboť předmětem přezkumu byl spor mezi pojišťovnou (stěžovatelkou) a společností, která se likvidací pojistných událostí a nároky z nich vyplývajících zabývá jako podnikatelský profesionál (tzv. „lovec dopravních nehod“). Tato se po stěžovatelce domáhala zaplacení částky 12 579 Kč jako pojistného plnění z povinného ručení pojištěnce (poškozená) na základě postoupení pohledávky, přičemž šlo o rozdíl mezi hodnotou skutečné opravy vozidla a výší škody uznanou stěžovatelkou. Nálezací soud žalobu zamítl s tím, že na opravu poškozeného vozidla byly použity díly nižší hodnoty, proto poškozené nemohla vzniknout škoda v žalované výši a nemohlo tak dojít k platnému postoupení pohledávky. Odvolací soud tento rozsudek změnil a žalovanou částku spolu s náklady řízení přiznal.

Ústavní soud uvedl, že vznesla-li stěžovatelka před obecnými soudy námitku nepoctivého a nemravného jednání společnosti, pak tuto odvolací soud vypořádal formalisticky, neboť nezohlednil podstatné okolnosti případu. Autoservis provádějící opravu fakturoval poškozené částku odpovídající objektivizované škodě, ačkoli reálně provedl opravu méně kvalitní a s nižšími náklady. Námitka parazitování na systému povinného ručení byla stěžejní a nebylo lze vystačit pouze s odkazem na princip objektivizace náhrady škody. Sama skutečnost, že vozidlo poškozené bylo opraveno s nižšími náklady a stěžovatelce byla fakturována částka odpovídající objektivizované škodě na vozidle, by nebyla protiústavní, pokud by rozdíl mezi hodnotou opravy a objektivizovanou škodou byl následně poškozené vyplacen či jinak kompenzován autoservisem nebo společností. V dané věci však nešlo o náhradu škody poškozené, nýbrž o maximalizaci zisku z podnikání autoservisu nebo společnosti. Přestože dosahování zisku je smyslem

podnikání, které požívá ústavněprávní ochrany rovněž, nesmí se dít parazitujícím a právo zneužívajícím způsobem. Byla-li od zahájení opravy vozidla uměle navyšována její cena, aby odpovídala kvalitní a autorizované opravě, aniž by s tím byla poškozená srozuměna, a šlo pouze o maximalizaci příjmu autoservisu či vedlejší účastnice ze systému povinného ručení, pak lze mít pochybnosti o tom, zda je možné takovému jednání poskytnout právní ochranu, zda nejde o jednání nepoctivé a v rozporu s dobrými mravy.

Ústavní soud se dopravním nehodám věnoval i např. v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/16 ze dne 16. 5. 2018, o němž je podrobně pojednáno v kapitole věnované trestnímu řízení a rovněž v nálezu sp. zn. I. ÚS 3831/17 ze dne 24. 7. 2018.

Do kapitoly ochrany majetkových práv spadá rovněž problematika náhrady nákladů exekučního řízení. Tou se Ústavní soud zabýval ve věci řešené v nálezu sp. zn. IV. ÚS 600/17 ze dne 8. 11. 2018, a to v případě dobrovolného plnění povinného.

Nález sp. zn. IV. ÚS 600/17: Zohlednění dobrovolného plnění povinného při rozhodování o nákladech exekuce

Stěžovatel uhradil jistinu pohledávky ještě před tím, než mu bylo doručeno vyrozumění o nařízení exekuce a výzva k dobrovolnému plnění a než byly vydány exekuční příkazy k vymožení pohledávky. Vzhledem k tomu, že stěžovatel evidentně plnil před tím, než se o zahájení exekuce „úředně“ dozvěděl, bylo třeba na takovéto plnění nahlížet jako na plnění dobrovolné, mimo rámec nařízené exekuce. Soudní exekutor proto nebyl oprávněn v exekučním příkazu vyčíslit svou odměnu z celé částky uvedené ve výzvě k dobrovolnému plnění, když v době jejího vydání a doručení stěžovateli již byla pohledávka (jistina) zaplacená.

Ústavní soud zdůraznil, že rozhodování o nákladech exekuce nesmí být formálně mechanické, je nutné klást důraz na souvislost mezi skutečnou

exekuční činností soudního exekutora a vymožením pohledávky, a to při zohlednění aktivity povinného, která není bezprostředně vycucena kroky dotýkajícími se konkrétní majetkové podstaty povinného. V dalším řízení bude třeba skutečnost, že stěžovatel splnil svou povinnost dobrovolně bez přímé exekuce, při výpočtu nákladů řízení exekutora zohlednit, neboť základem pro určení odměny za provedení exekuce ukládající zaplacení peněžité částky je výše exekutorem vymoženého plnění.

Rozhodováním obecných soudů o nákladech exekuce a o nákladech řízení o návrhu na zastavení exekuce v případech, kdy je takový návrh podáván povinným za situace, že rozhodčí doložka, na jejímž základě byl následně vydán rozhodčí nález, je absolutně neplatná, se Ústavní soud zabýval v nálezu sp. zn. IV. ÚS 2728/17 ze dne 12. 11. 2018.

Nález sp. zn. IV. ÚS 2728/17: K nejednotnosti rozhodovací praxe k neplatnosti rozhodčích doložek a s ní souvisejícím nákladům exekučního řízení při zastavení exekuce

Ústavní soud zdůraznil, že rozhodný okamžik z hlediska sjednocení rozhodovací praxe ohledně absolutní neplatnosti rozhodčí smlouvy nebo doložky neobsahující konkrétní určení rozhodce ad hoc nebo konkrétní způsob jeho určení pro rozpor se zákonem představuje 11. květen 2011, kdy bylo vydáno usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 1945/2010. V případě pozdějšího nařízení exekuce, jejího následného zastavení z důvodu nepřipustnosti založené na nezpůsobilosti exekučního titulu je potřebné náležitě zkoumat a odůvodnit zachování potřebné míry pečlivosti ze strany oprávněné při posuzování otázky zavinění nákladů exekuce.

Závěr obecných soudů o tom, že náklady exekuce i řízení má nést stěžovatelka, v dané věci povinná, nebylo možno akceptovat. Pokud oprávněná podala návrh na nařízení exekuce dne 17. července 2011 a exekuční soud

exekuci na majetek stěžovatelky nařídil až 18. srpna 2011, nebylo lze než konstatovat, že oprávněná nezachovala potřebnou míru pečlivosti před podáním návrhu na nařízení exekuce (stejně jako při volbě netransparentních pravidel pro výběr rozhodců), jakož ani při provádění exekuce, jestliže návrh na její zastavení podala stěžovatelka a oprávněná s tímto vyslovila souhlas, z čehož lze vyvozovat její obezřetnost s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu k otázce posuzování transparentnosti pravidel pro výběr rozhodců.

Ústavní soud připomněl, že v případech, kdy oprávněný nedbal požadavku náležité opatrnosti a uvážlivosti a návrh na nařízení exekuce podal, ačkoli mu byly k dispozici poznatky, z nichž se dal takový výsledek (zastavení exekuce) předvídat, mu lze přičítat takovou účast na zastavení exekuce. Za takové situace uložení povinnosti oprávněnému nejen k náhradě nákladů povinného, nýbrž i nákladů exekuce ve prospěch soudního exekutora nic nebrání.

Krajský soud a soudní exekutor svým postupem porušili práva stěžovatelky na soudní ochranu a na spravedlivý proces, jehož integrální součástí jsou i principy předvídatelnosti soudního rozhodování a ochrany oprávněné důvěry v právo, neboť svůj odklon od stěžovatelkou od počátku řízení výslovně uváděné judikatury Nejvyššího soudu řádně a přesvědčivě nevyvětlili. Nesprávně aplikovali i ustanovení § 150 občanského soudního řádu, když nezohlednili všechny relevantní skutečnosti. Stěžovatelka tak byla dotčena i na právu vlastnit a pokojně užívat majetek. Ústavní soud proto napadená rozhodnutí v odpovídajících částech zrušil.

Náklady exekuce se Ústavní soud zabýval i v nálezu sp. zn. IV. ÚS 2881/17 ze dne 15. 5. 2018 a rovněž v nálezu sp. zn. II. ÚS 502/17 ze dne 10. 1. 2018, které navazují na starší judikaturu Ústavního soudu.

K zajímavým rozhodnutím na poli majetkových práv dále patří bezesporu nález sp. zn. II. ÚS 3139/17 ze dne 24. 4. 2018 týkající se problematiky solidární odpovědnosti spoluobviněných za doměřenou daň. Ústavní soud v něm dospěl

k závěru, že pokud jsou spoluobvinění uznáni vinnými ze společného spáchání trestného činu zkrácení daně a správce daně zkrácenou daň dodatečně vyměří, představuje tato daň jejich společný závazek.

Za zmínku stojí rovněž judikatura k rozhodování o použití ochranného opatření zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty podle trestního zákoníku.

Nález sp. zn. II. ÚS 1849/17: Rozhodování o zabránění finančních prostředků podle trestního zákoníku

Zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty podle trestního zákoníku představuje významný zásah do práv vlastníka věci a z toho důvodu nemůže být rozhodování o použití tohoto institutu pouhou formalitou. Obecné soudy jsou vždy povinny přesně doložit, z jakého důvodu přistupují k zabránění náhradní hodnoty dle § 102 trestního zákoníku, specifikovat v souladu se zásadou materiální pravdy věc, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, a doložit případně výši finančního zisku, byť si je Ústavní soud vědom toho, že nelze majetek legálního původu a majetek mající svůj původ v trestné činnosti rozlišit zcela přesně.

Okresní soud uložil zabránění finančních prostředků náležitých do vlastnictví stěžovatelky jako subjektu odlišného od pachatelů trestné činnosti pouze na základě domněnky, že existuje reálné podezření, že by se mohlo jednat o finanční prostředky pocházející z trestné činnosti. Stěžovatelka provozovala i jinou obchodní činnost, jejíž výnosy nebylo lze obecně označit jako výnosy z trestné činnosti. Odlišit takové finanční prostředky je z pohledu dokazování obtížné, nikoliv však nemožné. Odůvodnění soudu bylo v tomto ohledu naprosto nedostatečné, šlo pouze o jeho nepřezkoumatelný odhad; soud nevycházel ani ze znaleckého posudku, odborného vyjádření či z jakékoli jiné kalkulace.

Jestliže obecné soudy nedospěly k jednoznačnému závěru o původu předmětných finančních prostředků a rozhodly o jejich zabránění, aniž

by vyvrátily verzi jejich legálního původu prosazovanou stěžovatelkou, porušily její právo vlastnit majetek zaručené čl. 11 odst. 1 Listiny a právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Jejich rozhodnutí proto Ústavní soud zrušil.

Rozhodnutí obecných soudů pro porušení vlastnické práva a práva na spravedlivý proces zrušil druhý senát i nálezem sp. zn. II. ÚS 1367/17 ze dne 13. 3. 2018, v němž se vyjádřil k otázce zajištění peněžních prostředků v rámci trestního řízení, a to s ohledem na jeho délku. Předně poznamenal, že při posuzování důvodnosti zajištění finančních prostředků v rámci trestního řízení jsou obecné soudy povinny vypořádat se s celkovou délkou trestního řízení, neboť nepřiměřená délka v souladu s judikaturou Ústavního soudu znamená nutnost provedení přísnějšího testu přiměřenosti zajišťovacích opatření. Obecné soudy musí zkoumat nejen délku trvání zajištění, ale i její příčiny, a dále, zda je důvodnost zajištění dostatečně potvrzena vývojem trestního řízení. V daném případě takto soudy nepostupovaly a nepřiměřenou délkou trestního řízení, na níž se podstatně podílel chybný postup soudů, ani nepřiměřenou dobu zajištění finančních prostředků stěžovatelů překračující 12 let dostatečně nezohlednily.

I v uplynulém roce byl Ústavní soud nucen vypořádat se s otázkou **regulovaného nájemného**, konkrétně s náležitou výší náhrady za toto omezení vlastnického práva. V nálezech sp. zn. IV. ÚS 2326/16 ze dne 4. 1. 2018, sp. zn. I. ÚS 685/15 ze dne 6. 2. 2018 a sp. zn. III. ÚS 2549/17 ze dne 27. 2. 2018 zohlednil aktuální judikaturu Evropského soudu pro lidská práva a vyhověl stěžovatelům namítajícím neodpovídající míru náhrady přiznané ze strany obecných soudů. Blíže k této otázce viz podkapitolu o závazcích z evropského a mezinárodního práva.

Politická práva

Svoboda projevu

Z názevové judikatury týkající se ústavně garantované svobody projevu za rok 2018 stojí za zmínku zejména následující tři rozhodnutí Ústavního soudu. Samotným počátkem roku se první senát Ústavního soudu zabýval důležitostí respektování této svobody v případech masových médií. Nálezem sp. zn. I. ÚS 4035/14 ze dne 30. 1. 2018 vyhověl ústavní stížnosti TV NOVA, s. r. o., jež se před správními soudy neúspěšně bránila proti rozhodnutí o uložení pokuty ze strany Rady pro rozhlasové a televizní vysílání za odvysílání reportáže „Příručka radí, co do kostela“, která byla dle Rady neobjektivní a nevyvážená. Ústavní soud naznal, že svoboda projevu jako základní politické právo chrání nejen šíření myšlenkově závažných sdělení, ale zahrnuje též právo na vyjádření názorů humornou formou, s přiměřenou měrou nadsázky či ironie. Vzhledem k tomu, že záměrem předmětné reportáže nebylo informovat o významné události, ale pouze vyplnit období tzv. okurkové sezóny, vysílací médium neplnilo úkoly v rámci veřejné služby, ale snažilo se pouze zaujmout své diváky způsobem jim blízkým. Jakkoliv mohla být dle Ústavního soudu hodnota tzv. infotainmentu žurnalisticky a esteticky sporná, bylo především na vlastníku soukromého média, aby při dodržení minimálních obsahových požadavků hledal svůj způsob uplatnění na trhu a byl za to případně kritizován účastníky tohoto trhu, nikoliv však státem.

Jen o necelý měsíc později se Ústavní soud v zamítavém nálezu sp. zn. I. ÚS 3819/14 ze dne 20. 2. 2018 vyjádřil k hodnocení spotřebitelského testu v kontextu práva na ochranu dobré pověsti právnické osoby a práva na svobodu projevu a šíření informací.

Nález sp. zn. I. ÚS 3819/14: K hodnocení spotřebitelského testu v kontextu práva na ochranu dobré pověsti právnické osoby a práva na svobodu projevu a šíření informací

Časopis dTest otiskl článek s názvem „Opravdu víte, co pijete?“, který srovnával 18 značek balených neperlivých vod. Stěžovatelka (Karlovarské minerální vody, a. s.) podala proti vydavateli časopisu žalobu z titulu ochrany dobré pověsti právnické osoby. Městský soud žalobě vyhověl a uložil žalovanému sdružení povinnost uveřejnit omluvu za to, že v článku u balené vody vyráběné stěžovatelkou označilo údaj o obsahu sodíku symbolem plného černého trojúhelníku, jenž představuje vysoký obsah daného prvku, i když naměřená hodnota těsně nepřekročila právními předpisy stanovenou maximální povolenou hodnotu. Ve zbytku žalobu zamítl. Vrchní soud uvedený rozsudek změnil tak, že žalobu zamítl i ve vyhovující části. Nejvyšší soud dovolání stěžovatelky odmítl.

Ústavní soud zdůraznil, že kritický projev sdružení založeného k ochraně spotřebitelů nelze zásadně v řadě aspektů klást naroveň jiným projevům veřejné kritiky, jež mají difamační potenciál. Ačkoliv tento projev vykazuje znaky komerčního projevu, jeho působení je nasměrováno nikoli soutěžně či reklamně s cílem zainteresovat spotřebitele ke koupi výrobku, ale v „obráceném gardu“. Účelem projevu je tu ochrana spotřebitele, spočívající ve varování před nežádoucími vlastnostmi výrobku, přičemž v tomto konkrétním případě vyžaduje jinak zacílená kritéria, než je tomu u ochrany spotřebitele před reklamním projevem. Prvním z nich je prvek přípustně laděné diskuze determinované vztahem kvality výrobku a ochrany veřejného zdraví jako veřejného statku. Dalším kritériem je náležitá odbornost hodnocení testovaného produktu. Kritika pak musí být věcná, pravdivá a musí být přiměřená co do obsahu, formy a místa. Dle přesvědčení Ústavního soudu předmětný projev uvedená kritéria splnil, a požíval proto ochrany ve smyslu čl. 17 odst. 1 a 2 Listiny. Jednalo se o přiměřený prostředek k dosažení sledovaného účelu, jímž byla ochrana spotřebitele, přičemž se nedalo dost dobře předpokládat nahrazení použité formy kritiky

(uveřejnění testu více produktů s jejich komentářem) jiným vhodným informačním nástrojem mířícím na veřejnost.

Pozornost jistě zaslouží i nálezný sp. zn. I. ÚS 4022/17 ze dne 11. 6. 2018, jímž byla zamítnuta ústavní stížnost Milana Knížáka ve věci jeho výroků pronesených v diskuzním pořadu ohledně působení vedlejšího účastníka Jiřího Fajta v Národní galerii v 90. letech. V rámci poměřování svobody projevu na jedné straně a práva na ochranu osobnosti na druhé straně soudci prvního senátu vyšli z toho, že stěžovatel v rozhodné době zastával post generálního ředitele Národní galerie, a předmětné kritické hodnocení činnosti vedlejšího účastníka v oblasti hospodaření této instituce tak mohlo vyznívat jako informace od osoby, u níž bylo možno předpokládat podrobnou znalost dané problematiky. Kdokoliv, kdo uvedený výrok zaznamenal, tak mohl předpokládat, že se jednalo o konstatování faktu, a nikoliv jen o pouhé zveličení či kritiku, jak by tomu mohlo být, kdyby výrok zazněl v jiném kontextu. Za dané situace proto nebylo možno upřednostnit svobodu projevu stěžovatele před ochranou osobnosti vedlejšího účastníka.

Právo na informace

K neustále vracejícím se otázkám patří rozsah **poskytování informací o platu zaměstnanců** vyplácených z veřejných prostředků. Ústavní soud v uplynulém roce navázal na judikaturu z roku 2017 a v nálezný sp. zn. IV. ÚS 1200/16 ze dne 3. 4. 2018 zopakoval, že povinné subjekty musí v každém jednotlivém případě žádosti o poskytnutí informací o platech zaměstnanců provést test proporcionality, v rámci něhož budou hledat spravedlivou rovnováhu mezi právem na svobodu projevu a právem vyhledávat a šířit informace (čl. 17 Listiny) na jedné straně a právem na ochranu soukromí (čl. 10 Listiny) na straně druhé. Je nezbytné zkoumat zejména to, jestli účelem vyžádání informace je přispět k diskusi o věcech veřejného zájmu, informace samotná se týká veřejného zájmu, žadatel o informaci plní úkoly či posílá dozor veřejnosti či roli tzv. „společenského hlídačského psa“ a zda informace existuje a je dostupná.

V projednávané věci Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti pedagoga základní umělecké školy a dospěl k závěru, že zveřejnění jeho výše platu představovalo neoprávněný zásah do jeho soukromého života. Správní spis totiž neobsahoval jakoukoli zmínku o účelu, k jakému měly být požadované osobní údaje užity, natož zda měly být užity ve veřejném zájmu, a v čem by tento veřejný zájem měl spočívat. Nemohlo proto být soudy vyhodnoceno, zda byla dodržena spravedlivá rovnováha mezi v konfliktu stojícími základními právy.

Ústavní soud navázal na svou dřívější judikaturu i v otázce, kdo je povinným subjektem podle zákona o svobodném přístupu k informacím. V nálezný sp. zn. I. ÚS 1262/17 ze dne 27. 3. 2018 shledal, že obchodní společnost Pražská plynárenská Servis distribuce, a. s., je takovým povinným subjektem. Naplňuje totiž znak jejího efektivního ovládnutí veřejnoprávní korporací (byť je nepřímo ovládána veřejnoprávní korporací prostřednictvím dalších obchodních společností, tj. výlučný vliv veřejnoprávní korporace na ni je zprostředkovaný), stejně jako i další definiční znaky veřejné instituce ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, a tudíž je subjektem povinným k poskytnutí informací.

Volební právo

Rozhodovací činnost Ústavního soudu není moc bohatá na nálezy týkající se práva občanů podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců dle čl. 21 Listiny. Příležitost vyjádřit se k tomuto právu dostal v uplynulém roce Ústavní soud na půdorysu plenárního nálezný sp. zn. Pl. ÚS 21/15 ze dne 4. 9. 2018. V něm částečně vyhověl návrhu skupiny senátorů navrhuujících zrušení několika ustanovení zákona České národní rady č. 280/1992 Sb., o resortních, oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťovnách, (spolu s příslušnou vyhláškou). Konstatoval, že činnost zdravotních pojišťoven má nepochybně povahu „správy věcí veřejných“, volby do jejich orgánů však nepředstavují „svobodnou volbu zástupců občanů“ ve smyslu čl. 21 odst. 1 Listiny. Takovouto volbou je nutno rozumět pouze volby do Parlamentu, resp. do jeho jednotlivých komor, a volbu prezidenta republiky, tedy volby, jimiž lid přímo legitimuje výkon státní moci. Ve vztahu k územní samosprávě pak tuto

legitimační funkci plní volby do zastupitelstev obcí a krajů a stejnou povahu je z hlediska záruk volebního právu nutno přiznat i volbám do Evropského parlamentu. V ostatních případech výkonu veřejné moci se předpokládá, že demokratická legitimita státních orgánů nebo orgánů územních samosprávních celků bude zprostředkována. Tím není vyloučeno, aby zákon umožnil v té či oné míře účast občanů na volbě či jmenování členů jiných orgánů, které byly zřízeny zákonem nebo na základě zákona. Zásady práva volit vztahující se k výkonu práva svobodné volby svých zástupců podle čl. 21 odst. 1 Listiny se však v případě těchto „jiných“ voleb uplatní jen nepřímo. Na členství ve správních a dozorčích radách zaměstnaneckých pojišťoven dopadá čl. 21. odst. 4 Listiny, jenž zaručuje občanům za rovných podmínek přístup k voleným a jiným veřejným funkcím. Jedno z napadených ustanovení plénum Ústavního soudu zrušilo, neboť upřednostňovalo část pojištěnců v přístupu k funkci člena orgánu zaměstnanecké pojišťovny, aniž by pro to byl objektivně seznatelný účel.

V nálezu sp. zn. II. ÚS 3181/18 ze dne 31. 12. 2018 dospěl Ústavní soud k závěru, že § 22 odst. 1 písm. c) zákona č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, je třeba vykládat se zřetelem na § 6 odst. 3 zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, tak, že název volební strany nesmí být zaměnitelný s názvem ani zkratkou politické strany nebo politického hnutí registrovaných dle posléze uvedeného zákona, které se na vytvoření této volební strany nepodílely. V opačném případě jde o závadu kandidátní listiny, kterou je registrační úřad v případě neodstranění této závady povinen odmítnout. V projednávaném případě však Ústavní soud nepovažoval název koalice STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ (jejímž členem bylo i stejnojmenné politické hnutí) zaměnitelný s volební stranou STAROSTOVÉ PRO PRAHU, proto také ústavní stížnost zamítl.

Hospodářská a sociální práva

I v uplynulém roce vydal Ústavní soud několik důležitých rozhodnutí, jež se zabývají ochranou práv spadajících do oblasti hospodářských, sociálních a kulturních práv zakotvených v čl. 26 až 35 Listiny.

Právo na svobodnou volbu povolání a přípravy k němu

Ustanovení čl. 26 Listiny zakotvuje několik vzájemně souvisejících základních práv, konkrétněji právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost a právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Uvedená práva patří do skupiny hospodářských, sociálních a kulturních práv, což se pochopitelně odráží také v metodice jejich přezkumu. Ústavní soud se čl. 26 Listiny zabýval ve třech zajímavých plenárních nálezech. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 14/17 ze dne 14. 8. 2018 posuzoval soulad vybraných částí vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, (tzv. **exekuční tarif**) s ústavním pořádkem. Po provedení testu racionality dospělo plénum Ústavního soudu k závěru, že exekuční tarif není rozporný s ústavně chráněným právem podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 14/17: Snížení minimální odměny exekutora podle exekučního tarifu

V důsledku přijetí napadených ustanovení exekučního tarifu se snížila minimální odměna exekutora z 3 000 Kč na 2 000 Kč. Zároveň bylo zavedeno pravidlo, že splní-li povinný vymáhaný nárok dobrovolně ve lhůtě 30 dnů, náleží exekutorovi toliko náhrada hotových výdajů v paušální částce 1 750 Kč; nově se přitom uvedené pravidlo mohlo uplatnit i u nároků převyšujících částku 10 000 Kč.

Ústavní soud provedl tzv. test racionality skládající se ze čtyř kroků a dospěl k závěru, že napadená právní úprava v něm obstála. V prvních dvou krocích posuzoval, co je podstatou (esenciálním obsahem) práva na podnikání a provozování jiné hospodářské činnosti a zda nedošlo k zásahu do ní. Ústavní soud dovedl, že napadená právní úprava nezasáhla do podstaty tohoto ústavně chráněného práva. Rovněž v této souvislosti uvedl, že napadená ustanovení exekučního tarifu nejsou výsledkem libovůle či zjevně iracionálního postupu Ministerstva spravedlnosti. Ve třetím kroku Ústavní soud konstatoval, že napadená ustanovení sledují legitimní cíl, jímž je snížení celkových nákladů exekučního řízení. Nakonec ve čtvrtém kroku uzavřel, že se nejedná ani o svévolné snížení standardu ochrany základních práv a zákonný prostředek použitý k jeho dosažení je rozumný, byť nikoliv nutně z hlediska soudních exekutorů nejlepší.

Derogační nález sp. zn. Pl. ÚS 24/17 ze dne 11. 9. 2018 se věnoval otázce souladu napadené části zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, s ústavně zakotveným pravidlem, že omezení mj. práva podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost může být stanoveno pouze zákonem (tzv. **výhrada zákona**). Co činilo případ zajímavým, bylo jeho pozadí. Nejvyšší správní soud totiž rozhodoval o případu propuštění žalobkyně ze služebního poměru ředitelem Hasičského záchranného sboru hl. m. Prahy kvůli tomu, že vedla účetnictví pro společenství vlastníků jednotek, jehož je členkou (tj. provozovala podnikatelskou činnost). Jelikož Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že postup ředitele byl sice v souladu se zákonem, avšak daný zákon není v souladu s ústavním pořádkem, předložil věc Ústavnímu soudu.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 24/17: Výjimky ze zákazu jiné výdělečné činnosti příslušníků bezpečnostních sborů

Napadené ustanovení zákona stanovovalo, že příslušník bezpečnostních sborů nesmí vykonávat jinou výdělečnou činnost než službu podle tohoto

zákona. Z tohoto pravidla bylo zákonem stanoveno několik výjimek – část z nich byla stanovena přímo zákonem, avšak další (neurčitou) část výjimek mohl stanovit ředitel bezpečnostního sboru interními akty. Zákon přitom nezakotvoval žádná kritéria, jež by omezovala diskreci ředitelů bezpečnostních sborů v této oblasti. Nejvyšší správní soud se domníval, že tento způsob omezení práva žalobkyně podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost byl v rozporu s výhradou zákona, neboť interní akt pochopitelně není „zákonem“ ve smyslu čl. 26 odst. 2 Listiny.

Stran té části výjimek, jež byla ponechána v diskreci ředitele bezpečnostního sboru, dospěl Ústavní soud k následujícím závěrům: napadená právní úprava nestanovuje žádná kritéria, která by předurčovala obsah nebo rozsah výjimek z paušálního zákazu jiné výdělečné činnosti. Je tedy pouze na řediteli příslušného bezpečnostního sboru, které další výdělečné činnosti bude u svých podřízených tolerovat, a které nikoli. To dle Ústavního soudu nelze z ústavního hlediska akceptovat. Poukázal přitom na to, že v minulosti vyslovil protiústavnost zákona zmocňujícího vládu k vydání nařízení, aniž by byla v zákoně stanovena dostatečně určitá kritéria vymezující limity obsahu nařízení vlády. A proto je-li protiústavní právní úprava stanovující nedostatečně konkrétní kritéria, tím víc musí být za protiústavní považována právní úprava, která neobsahuje žádná kritéria. Navíc Ústavní soud zdůraznil, že napadená právní úprava nikterak nezaručuje, že pro všechny obdobné případy budou meze práv dle čl. 26 Listiny stanoveny obdobně. Kupříkladu jednotliví ředitelé bezpečnostních sborů mohli stanovit výjimky odlišně, aniž by pro danou odlišnost existoval mezi jednotlivými bezpečnostními sbory jakýkoli rozumný důvod. Z toho důvodu Ústavní soud uzavřel, že i z hlediska zachování rovnosti v právech a zákazu svévole (čl. 1 Listiny) je nezbytné, aby byla dodržena výhrada zákona při omezování základních práv. Napadenou právní úpravu zrušil s odkladem účinnosti do 30. 6. 2019.

Posledním, avšak neméně důležitým plenárním rozhodnutím je zamítavý nálezn sp. zn. Pl. ÚS 15/15 ze dne 30. 1. 2018, v němž se Ústavní soud vyjádřil k otázce ústavní konformity odvodů podle zákona č. 202/1990 Sb., o loteriích

a jiných podobných hrách. Napadená právní úprava stanovovala rozdílnou výši odvodů pro provozovatele výherních hracích automatů na jedné straně a provozovatele jiných druhů hazardu na straně druhé. Ústavní soud vyslovil, že zavedl-li zákonodárce vyšší odvody pro provozovatele výherních hracích automatů, nelze to považovat za protiústavní. V jádru odůvodnění citovaného nálezu se nachází myšlenka, že je-li takové rozlišování založeno na rozdílné povaze hazardních her a jejich negativních dopadech na ústavně chráněné hodnoty (např. ochrana – zejména duševního – zdraví, vytváření překážek pro vznik patologické závislosti na hraní těchto her, ochrana rodiny a jejího majetku nebo ochrana dětí a mládeže), nelze jej považovat za rozporné s čl. 1, čl. 2 odst. 2 a čl. 26 Listiny.

Právo na ochranu zdraví

I když právo na ochranu zdraví patří mezi sociální práva, která označujeme jako práva druhé generace, stále častěji se stává předmětem rozhodování soudů. O tom svědčí i fakt, že v loňském roce byla judikatura Ústavního soudu obohacena o několik zajímavých rozhodnutí týkajících se možného porušení práva na ochranu zdraví. Jeho realizace spočívá především v pozitivní povinnosti státu „konat“, namísto „zdržet se zásahu“, jako je tomu v případě základních práv první generace. Právo na ochranu zdraví může přitom kolidovat s jinými individuálními právy a svobodami a v některých případech může být chráněno zdraví člověka i proti jeho vůli. Významným rozhodnutím v tomto ohledu je nálezn sp. zn. Pl. ÚS 7/17 ze dne 27. 3. 2018, v němž se Ústavní soud věnoval přezkumu tzv. protikuřáckého zákona. Ten mj. zakazuje kouření v restauracích a barech, ale také v zařízeních pro kulturní akce nebo na zastávkách veřejné dopravy a je účinný od 31. května 2017. Vzhledem k tomu, že protikuřácký zákon se dotýká velké většiny z nás a rozpoutal vášnivou debatu o škodlivosti kouření a hranicích svobody jednotlivce, tak i výše citovaný nálezn vzbudil zájem široké veřejnosti. Plénum posuzovalo ústavnost několika napadených ustanovení protikuřáckého zákona; částečně návrhu skupiny senátorů vyhovělo a napadená ustanovení zrušilo, ve zbývajících částech návrh zamítlo.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 7/17: Protikuřácký zákon aneb úplný zákaz kouření v restauracích

V tomto nálezu byl mj. zamítnut návrh na zrušení ustanovení protikuřáckého zákona, kterým se zakazuje kouřit ve vnitřním prostoru provozovny stravovacích služeb. Ústavní soud zdůraznil, že stát je povinen za účelem zajišťování a naplnění práva na ochranu zdraví podle čl. 31 Listiny přijmout adekvátní opatření. Posuzovaný zákaz má silný kulturní i společenský rozměr, nicméně plénum konstatovalo, že nalezení řešení kolize mezi právy těch, kteří kouřit chtějí, a těch, kteří jsou nuceni nést negativní dopady tohoto jednání z důvodu vystavení se tabákovému kouři, je především věcí zákonodárce. Úloha Ústavního soudu se omezuje na posouzení, zda zvolené řešení nepředstavuje nepřipustný zásah do některého z ústavně zaručených práv a svobod dotčených osob, přičemž v tomto případě tomu tak není. Negativní účinek kouření, ať už aktivního, či pasivního, na lidské zdraví považuje plénum za skutečnost, kterou není třeba prokazovat, a zákaz kouření tedy sleduje legitimní cíl. Oddělení prostoru určeného pro kouření není způsobilé zcela zamezit negativním účinkům kouření osob, které by tento prostor využívaly. Úplný zákaz ostatně představuje standardní řešení, jež není nijak výjimečné ani v jiných zemích. Nezasahuje svobodu jednání kuřáků absolutně, neboť tito stále mají možnost kouřit ve venkovních prostorách stravovacích zařízení a na všech jiných místech, kde zákaz kouření neplatí. Plénum však dodalo, že nepotvrzuje zákonodárcem zvolené řešení jako jediné možné nebo dokonce nejlepší. Skutečnost, že zvolené řešení v testu proporcionality obstálo, neznamená, že není k dispozici jiné řešení, které by při stejném standardu ochrany zdraví šetrněji zasahovalo do práv těch, kteří kouřit chtějí. Zákonodárcem tím není zbaven prostoru pro případnou jinou regulaci kouření v prostorách stravovacích služeb.

V souvislosti s kolizí práva na ochranu zdraví s jinými právy lze také zmínit nálevoou judikaturu týkající se povinného očkování. Z mezinárodních dokumentů plynou pro Českou republiku povinnosti učinit opatření k dosažení plného

uskutečnění práva na ochranu zdraví, tj. mimo jiné k prevenci epidemických a místních nemocí dle Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech a k odstranění příčin nemocí v co nejvyšší možné míře dle Evropské sociální charty. V tomto smyslu lze zmínit nálevo sp. zn. II. ÚS 725/18 ze dne 8. 10. 2018, ve kterém druhý senát řešil povinné přeočkování nezletilé dívky proti vůli její matky.

Nález sp. zn. II. ÚS 725/18: Očkovací povinnost a participační práva dítěte ve sporu rodičů o jeho očkování

Ústavní soud navázal na svou dřívější judikaturu k tzv. povinnému očkování a posuzoval, zda stěžovatelka – matka nezletilé dívky oprávněně uplatnila výhradu svědomí vůči očkovací povinnosti své dcery, čemuž nakonec nepřisvědčil. Zdůraznil, že ani v situaci názorového sporu mezi rodiči ohledně očkování dítěte není obecně vyloučeno, aby jeden z rodičů úspěšně uplatnil výhradu svědomí, avšak v takovém případě je nutno vážit svobodu svědomí rodiče oponujícího očkování jednak s veřejným zájmem na ochraně zdraví, ale i se svobodou svědomí druhého rodiče, neboť právo na péči o dítě a jeho výchovu náleží oběma rodičům. Oprávněná výhrada svědomí vůči jakékoli zákonné povinnosti navíc může být uplatněna jen v mimořádných případech a mimo jiné musí být opřena o dostatečně naléhavé důvody. V posuzovaném případě ovšem stěžovatelka takové důvody neuvedla; dostatečně naléhavé důvody totiž nelze založit ani na předchozí špatné zkušenosti s očkováním, po němž se u očkování dítěte projeví jen méně závažné vedlejší účinky, ani na poukazu na velmi závažnou reakci jiné osoby ze širšího přibuzenstva na zcela odlišné nepovinné očkování, ani na samotných pochybnostech o přínosu očkování pro dotčené dítě. Ústavní soud tedy neshledal, že by napadenými rozhodnutími byla porušena ústavně zaručená práva stěžovatelky, proto byla její ústavní stížnost zamítnuta.

Dalším ze zajímavých nálezů je nálevo sp. zn. III. ÚS 2332/16 ze dne 17. 4. 2018. Třetí senát vyhověl návrhu stěžovatelky, která je držitelkou rozhodnutí o registraci léčivého přípravku sloužícího k léčení karcinomu prostaty. Státní ústav pro

kontrolu léčiv stanovil pro tento léčivý přípravek částečnou úhradu z veřejného zdravotního pojištění. Ministerstvo zdravotnictví odvolání stěžovatelky a dalších zamítlo, neboť dospělo k závěru, že léčivá látka flutamid obsažená ve výše uvedeném léčivém přípravku spadá do skupiny, v níž existuje jiný léčivý přípravek, který se používá k terapii karcinomu prsu a který je z veřejného pojištění plně hrazen. Ačkoli správní soud žalobě stěžovatelky vyhověl, neboť dospěl k závěru o popření práva pacientů mužského pohlaví stížených karcinomem prostaty na bezplatnou zdravotní péči, Nejvyšší správní soud jeho rozhodnutí zrušil. Dle jeho názoru totiž ze zákona o veřejném zdravotním pojištění nevyplývá, že by měl být plně hrazen alespoň jeden terapeuticky nezaměnitelný léčivý přípravek v každé podskupině léčivých přípravků.

Nález sp. zn. III. ÚS 2332/16: K právu na alespoň jeden plně hrazený léčivý přípravek ze systému veřejného zdravotního pojištění

Tento nález byl zajímavý i z procesního hlediska, neboť Ústavní soud musel řešit otázku oprávněnosti stěžovatelky podat projednávanou ústavní stížnost. Dle ustáleného názoru totiž není oprávněn k jejímu podání ten, jehož se napadené rozhodnutí dotýká pouze zprostředkovaně a nezasahuje přímo do jeho právních poměrů. Nakonec soudci dospěli k závěru, že pro účely posouzení, zda nebylo zasaženo do základního práva stěžovatelky podnikat, bylo třeba vzít v úvahu též její námitky založené na právu na zdraví a právu na rovné postavení žen a mužů. Třetí senát připomněl, že možnost poskytovat určité léčivé přípravky za částečnou úhradu přichází v úvahu až v situaci, kdy je splněn výchozí požadavek, že existuje alespoň jedna varianta, jak zajistit bezplatné poskytnutí zdravotní péče. V projednávané věci došlo k situaci, kdy určitý léčivý přípravek nebyl plně hrazen z důvodu, že ze systému veřejného zdravotního pojištění je již hrazen jiný léčivý přípravek, který však slouží k léčbě jiného druhu karcinomu a je určen jiné skupině pacientů. Žádný z orgánů veřejné moci, jež ve věci rozhodovaly, nezpochybnil tvrzení stěžovatelky, že tento plně hrazený léčivý přípravek nemůže být použit pro léčbu pacienta s karcinomem prostaty, který však může být léčen

přípravkem, o němž bylo v řízení rozhodováno. Správní soudy připustily možnost, že bude existovat široká skupina pacientů, které není zajištěna alespoň jedna varianta bezplatného poskytnutí zdravotní péče. To ovšem dle Ústavního soudu není možné akceptovat, neboť takový závěr zasahuje do samotné podstaty a smyslu práva na ochranu zdraví dle čl. 31 Listiny. Pravidlo, že z veřejného zdravotního pojištění má být plně hrazen nejméně jeden léčivý přípravek z určité skupiny léků, je třeba interpretovat tak, že musí být zohledněny pouze léčivé přípravky, které jsou terapeuticky zaměnitelné, přičemž nedochází k neodůvodněnému rozlišování mezi různými skupinami pacientů (v tomto případě mezi pacienty mužského a ženského pohlaví).

Na tomto místě je nutno rovněž upozornit na nález sp. zn. I. ÚS 2637/17 ze dne 23. 1. 2018 týkající se povinnosti kraje zajistit osobě se zdravotním postižením dostupnost vhodné služby sociální péče. Podrobněji je o něm pojednáno v úvodní subkapitole.

Za připomenutí v souvislosti s realizací práva na ochranu zdraví stojí též plenární nález sp. zn. Pl. ÚS 4/18 ze dne 18. 12. 2018, kterým plénum zamítlo návrh skupiny senátorů na zrušení některých ustanovení nařízení vlády č. 272/2011 Sb., o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací. Návrh na zrušení Metodického návodu Ministerstva zdravotnictví – hlavního hygienika České republiky, pro měření a hodnocení hluku v mimopracovním prostředí plénum odmítlo z důvodu své nepřislusnosti. Základním právním předpisem ochrany před nepříznivým hlukem je zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, který problematiku upravuje obecně, podrobnější regulace je obsažena v prováděcím předpisu – nařízení. Napadená ustanovení pak většinou stanovují povolené hranice vydávaného hluku v různých situacích a podmínkách, přičemž u hluku na pozemních komunikacích v určitých případech došlo ke snížení limitů hluku.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 4/18: K nařízení vlády stanovujícímu limity hluku z dopravy

Ústavní soud posuzoval, zda nařízení porušuje mj. právo na ochranu zdraví, přičemž negativní vliv hluku na lidské zdraví nerozporuje. Na druhou stranu moderní lidská společnost není schopna zabezpečit svou existenci bez vytváření hluku – typickým příkladem je právě hluk pocházející z osobní nebo nákladní dopravy. Úkolem veřejné moci je proto nalézt mezi těmito dvěma oprávněnými zájmy rovnováhu. Jádrem posuzovaného návrhu byla námitka, že významná část české právní úpravy takto rovnovážná není a ve výsledku upřednostňuje zájmy původců hluku před ochranou zdraví obyvatel. Plénum zkoumalo řešenou otázku i z pohledu mezinárodního kontextu a konstatovalo, že jednotlivé státy disponují uvážením nejen při stanovení výše hlukových limitů, ale rovněž jejich struktury. Český systém ochrany před hlukem je založen na stanovení závazných celostátních pevných hlukových limitů. Jinde v Evropě tyto limity buď nejsou stanoveny vůbec, nebo mají formu doporučení. Situace v České republice je tedy zcela ojedinělá. Ústavní soud se neztotožnil s návrhvatelkou, že by kvůli aplikaci napadených výjimek a korekcí hlukových limitů docházelo k rezignaci státu na ochranu obyvatel před hlukem. Legislativní „blokové úlevy“ jsou naopak legitimní reakcí normotvůrce na jedinečný systém právně vymahatelných pevných limitů hluku ve venkovním prostoru. Soudci tedy dospěli k závěru, že napadená ustanovení nařízení sledují legitimní cíl a prostředky zvolené pro jeho dosažení lze považovat za rozumné. Limity jsou v souladu se zákonem o ochraně veřejného zdraví stanoveny s ohledem na hodnocení zdravotních rizik plynoucích z životních podmínek a způsobu života, soudobých vědeckých poznatků či doporučení WHO.

Ochrana rodičovství, rodiny a dětí

Nálezová judikatura týkající se ochrany rodičovství a dětí byla i v uplynulém roce obohacena o několik významných rozhodnutí. Prizmatem čl. 32 odst. 4 Listiny, jež garantuje právo dítěte na rodičovskou výchovu a péči a tomu odpovídající právo rodiče pečovat o své dítě a vychovávat je, Ústavní soud jako již tradičně podrobil přezkumu rozhodování obecných soudů o svěřování dětí do péče po rozvodu (rozchodu) rodičů. Ani tentokrát ho neminula problematika **střídavé péče**.

K podmínkám stanovení této formy úpravy péče o nezletilé se Ústavní soud vyjádřil v nálezech sp. zn. IV. ÚS 773/18 a sp. zn. IV. ÚS 1286/18 ze dne 31. 8. 2018. Zdůraznil v nich, že střídavá péče není jediným možným způsobem úpravy péče rodičů k nezletilé, dokonce ani upřednostňovaným způsobem, a je proto nutné každý případ posuzovat individuálně. Splnění kritérií pro nařízení střídavé péče není obecným pravidlem, nýbrž jen vodítkem pro rozhodování obecných soudů, takže jejich splnění nemusí vést vždy k jednoznačnému závěru o jejím nařízení v případě, že obecné soudy ústavně konformním postupem zváží všechny relevantní okolnosti případu a dospějí k jinému řešení. Kritériem pro svěřování dítěte do střídavé péče je prioritně nejlepší zájem dítěte, nikoliv přání konkrétního rodiče ani další kritéria, přičemž soudy se současně musí snažit nalézt řešení, které nebude omezovat právo rodiče zaručené v čl. 32 odst. 4 Listiny podle požadavků proporcionality zásahu do jeho základních práv. Svěřit nezletilé dítě do střídavé péče lze tak jen tehdy, je-li to s přihlédnutím ke všem okolnostem případu, a to jak v kladném, tak záporném smyslu, nejvhodnějším uspořádáním zohledňujícím nejlepší zájem dítěte.

V nálezu sp. zn. II. ÚS 1191/17 ze dne 15. 5. 2018 pak Ústavní soud kritizoval postup odvolacího soudu, který rozhodl o úpravě styku nezletilé s otcem v rozsahu, který nebyl prokazatelně v jejím nejlepším zájmu, neboť navzdory doporučení odborných lékařů, znalce a opatrovníka nezletilé o nevhodnosti stanovení styku otce s nezletilou přes noc, rozhodl o rozšíření styku s přespáváním nezletilé.

Nález sp. zn. II. ÚS 1191/17: Specifický zdravotní stav nezletilého dítěte coby objektivní hledisko pro stanovení styku s rodičem

Ústavní soud připomněl, že právem rodičů je v zásadě stejnou měrou o dítě pečovat a podílet se na jeho výchově, s čímž koresponduje i právo samotného dítěte na péči obou rodičů. Je-li rozhodnutím soudu svěřeno do péče jednoho z rodičů, pak by tomuto dítěti mělo být umožněno stýkat se s druhým rodičem v takové míře, aby byl postulát rovné rodičovské péče co nejvíce naplněn. Od tohoto principu však existují odchylky odůvodněné ochranou jiného, dostatečně silného legitimního zájmu, jako je specifický zdravotní stav nezletilého dítěte coby objektivní hledisko pro posouzení důvodů pro změnu poměrů, které musí dosáhnout intenzity ve všech pro rodičovskou péči významných aspektech.

Změna rozsahu styku je odůvodnitelná nejen zásadní změnou poměrů, ale musí být také v nejlepším zájmu dítěte, který by měl být definován individuálně s ohledem na specifickou situaci, v níž se dítě nachází. Krajský soud rozhodl i přesto, že mu bylo známo doporučení opatrovníka i závěry lékařských zpráv a znaleckého posudku o přetrvávající vývojové dysfázii a přítomnosti separační úzkostné poruchy, která bránila v tom, aby dítě přespávalo nejen u otce, ale kdekoliv mimo domov, o úpravě styku s otcem v běžném standardním rozsahu. Jeho rozhodnutí nebylo podpořeno dalšími objektivními zjištěními, nýbrž pouze subjektivním přesvědčením soudu o nutnosti změny stávajících poměrů. Porušil tak právo stěžovatelek na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a zasáhl i do práva nezletilé zaručeného čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Nadto tím, že pomínil přání nezletilé, rozhodl také v rozporu s čl. 12 Úmluvy o právech dítěte.

Ve věci řešené v nálezu sp. zn. I. ÚS 2996/17 ze dne 29. 5. 2018 poukázal první senát na jeden z problémů české právní úpravy a zejména soudní praxe, která zpravidla dostatečně nereaguje na případy, kdy rodič, jemuž bylo dítě svěřeno do péče, se i s dítětem odstěhuje do větší vzdálenosti z původního místa bydliště, přičemž druhý z rodičů (společně i s dítětem) se dostává do slabšího postavení

a nezbývá mu než na faktickou situaci vyvolanou prvním rodičem přistoupit. Tento aspekt dle Ústavního soudu nemohou obecné soudy ponechat stranou a musí jej ve svém rozhodování o úpravě styku či vyživovací povinnosti zohlednit. V zájmu rovnoměrného vyvážení překážek, spojených s realizací styku dítěte s rodičem na větší vzdálenost, považuje Ústavní soud za vhodné, aby tyto byly přeneseny částečně i na rodiče, jemuž bylo dítě svěřeno do péče.

V nálezu sp. zn. IV. ÚS 3749/17 ze dne 9. 1. 2018 Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti nezletilé stěžovatelky a zrušil předběžné opatření, jímž odvolací soud svévolným procesním postupem, ale i postupem v rozporu s nejlepším zájmem nezletilé, nahradil souhlas otce s dodatečným odkladem povinné školní docházky. V důsledku toho byla de facto nezletilá po absolvování téměř celého pololetí vyřazena ze studia na základní škole. Hrozilo proto, že ztratí své spolužáky, třídní učitelku a sebedůvěru, bude-li se muset v průběhu školního roku vrátit zpět do mateřské školy, ačkoliv školní povinnosti dobře zvládá.

Další rozhodnutí v oblasti ochrany majetkových práv se týkala výživného. Pozornost pak zasluhuje nálezu sp. zn. III. ÚS 2324/17 ze dne 18. 4. 2018, v němž se Ústavní soud vyjádřil k problematice uplatnění kritéria majetkové potenciality při stanovení výše výživného pro nezletilé dítě. V této souvislosti zdůraznil, že obecné soudy jsou povinny vycházet především z odůvodněných potřeb dítěte a současných majetkových poměrů povinného rodiče. K potenciálním příjmům, kterých povinný nedosahuje, by měly soudy přihlídnout toliko podpůrně, zejména jeví-li se současné majetkové poměry povinného pro účely výživného nedostatečnými.

Ústavní soud se i v uplynulém roce setkal s případy nedostatečné ochrany procesních práv nezletilých účastníků občanskoprávního řízení ze strany obecných soudů, především pak jejich práv participačních. Připomněl, že i nezletilé dítě je plnohodnotným účastníkem řízení, které se jej bezprostředně dotýká; má tedy právo být důležitým aktérem řízení, nikoli jen objektem ochrany či pasivním pozorovatelem rozhodování o své záležitosti. Dítěti tak náleží právo být přítomno projednávání své věci ve smyslu čl. 38 odst. 2 Listiny a s tím související právo být v tomto řízení slyšeno zaručené čl. 12 Úmluvy o právech dítěte. Názor dítěte je považován za zásadní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu.

V nálezu sp. zn. II. ÚS 2866/17 ze dne 28. 2. 2018 Ústavní soud zdůraznil, že právo dítěte podle čl. 12 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte vyjádřit svůj názor ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, je jen právem, a nikoliv povinností. O této skutečnosti přitom musí být dítě poučeno.

V posuzovaném případě nemohl být zájem na psychické pohodě stěžovatelky důvodem, byť odůvodněným, pro který soud k jejímu slyšení nepřistoupil. Věk stěžovatelky a změna okolností ve spojení s časovým odstupem od posledního slyšení však důvodem nepochybně byly, a proto pokud stěžovatelka sama provedení svého slyšení požadovala, mělo být jejímu návrhu vyhověno. Tak tomu bylo i v případě řešeném pod sp. zn. III. ÚS 1265/16 ze dne 19. 6. 2018, v němž bylo rozhodováno o prodloužení předběžného opatření, na jehož základě byla tehdy patnáctiletá stěžovatelka umístěna v ústavním zařízení bez toho, aniž by ji obecný soud vyslechl, byť sama o předestření svého pohledu na věc usilovala. Vzhledem k jejímu věku a za daných okolností nebylo podle Ústavního soudu možno její výslech před soudem nahradit pouhým zprostředkovaným zjištěním jejího názoru.

Podobně jako v případě již výše zmíněného nálezu sp. zn. IV. ÚS 3749/17, pak rovněž ve věci řešené v nálezu sp. zn. IV. ÚS 827/18 ze dne 10. 4. 2018 shledal Ústavní soud napadené rozhodnutí v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, nezletilé stěžovatelky, které obecný soud bez zjištění jejího názoru zasáhl do života změnou školy, přestože dosavadní základní školu zvládá a je v ní sociálně začleněna, a to jen proto, že rodiče nebyli schopni dohody ohledně její péče.

Nález sp. zn. IV. ÚS 827/18: Zjišťování názoru dítěte v případě sporu rodičů o volbě základní školy dítěte nastupujícího povinnou školní docházkou

Ústavní soud zdůraznil, že názor dítěte by měl být zjišťován pokud možno přímo. Zjišťování názoru nezletilých prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí sice nelze samo o sobě bez individuálního posouzení případu a nejvhodnější formy výslechu konkrétního nezletilého považovat za porušení práva dítěte být slyšeno. Nejsou-li zde však žádné okolnosti, které by přímé vyslechnutí dotyčného dítěte vylučovaly, je třeba preferovat právě tuto formu.

Krajský soud na zjišťování názoru nezletilé na možnou změnu základní školy rezignoval, a to i za situace, kdy se při právním posouzení věci odchýlil od názoru orgánu sociálně-právní ochrany dětí, přičemž naprosto opomenul také jakékoliv jiné možnosti, které se mu naskýtal za účelem zjištění jejího názoru, a to i mimo nařízené soudní jednání. Zde sedmiletá nezletilá byla zásadně schopna vyjádřit svůj názor, zda se jí ve škole líbí, jaké tam má kamarády, jestli má kamarády i ve druhé škole, jestli by jí změna vadila, či by se naopak na změnu těšila apod. I přes útlý věk nezletilé nebyly krajskému známy žádné informace, pro něž by se mohl důvodně domnívat, že by nebyla objektivně schopna svůj názor v řízení sdělit.

Dosavadní uspořádání vzdělávání nezletilé v praxi fungovalo a nemělo zásadní negativní vliv na její osobnostní vývoj ani vývoj z hlediska jejích znalostí a vědomostí. Naopak ze zjištěných skutečností vyplynul problematický, resp. velmi konfliktní vztah mezi rodiči, kteří se nepřenесли přes své spory v minulosti a nezletilé dítě používali jako nástroj k řešení svého vlastního konfliktu. Za dané situace bylo z pohledu Ústavního soudu nutno považovat stabilitu výchovného a vzdělávacího prostředí nezletilé za hodnotu, již bylo třeba nepochybně chránit, a to zvláště za situace, kdy byla znaleckým zkoumáním u nezletilé detekována vyšší pravděpodobnost stavů úzkosti se sklony k pocitům ohrožení v citově náročných situacích a s potřebou přehledného a předvídatelného prostředí.

Nedostatečné ochrany práv participačních nezletilé vedlejší účastnice ve sporu rodičů o její očkování si pak Ústavní soud povšiml rovněž v nálezu sp. zn. II. ÚS 725/18 ze dne 8. 10. 2018, o němž je blíže pojednáno v předchozí kapitole o ochraně zdraví. Ústavní soud v něm poznamenal, že právo dítěte být slyšeno se neomezuje na pouhé zjištění názoru dítěte na projednávanou záležitost. Toto právo naopak zahrnuje další komunikaci s dítětem a informování ho adekvátně jeho věku o řízení, včetně toho, jak nakonec bylo rozhodnuto v jeho záležitosti a jak byl zohledněn jeho názor. Pokud je nezletilé dítě schopno pochopit, že se vede soudní řízení, které se jej týká, pak by mělo zásadně docházet k určité komunikaci a kontaktu mezi ním a rovněž kolizním opatrovníkem.

Právo na soudní a jinou právní ochranu

Právo na spravedlivý proces

Právo na spravedlivý proces patří mezi základní práva, která charakterizují právní stát, a řadí se pod něj celá škála dílčích práv a principů, které musí být v řízení naplněny. Z nich lze zmínit kupříkladu právo na přístup k soudu, právo na rovnost zbraní, zásadu kontradiktornosti řízení, právo na projednání věci bez zbytečných průtahů, právo na veřejné projednání věci či povinnost soudu vypořádat se s uplatněnými námitkami. Vzhledem k uvedenému se případy, v nichž Ústavní soud rozhoduje v souvislosti s právem na spravedlivý proces, vyznačují značnou různorodostí. Ani v uplynulém roce tomu nebylo jinak. Na následujících řádcích proto bylo z velkého počtu rozhodnutí vybráno pouze těch několik nejzásadnějších, ilustrujících jak nové trendy, tak rozvedení již dříve zakotvených principů.

Nálezem sp. zn. II. ÚS 1162/17 ze dne 18. 1. 2018 Ústavní soud rozhodl o porušení práva stěžovatelek na spravedlivý proces, k němuž došlo postupem obecného soudu rozhodujícího o povolení reorganizace dlužníka, jehož byly stěžovatelky věřitelkami. Obecný soud v dané věci aplikoval § 169 odst. 2 občanského soudního řádu, dle něhož v zájmu rychlosti řízení nemusí každé rozhodnutí nezbytně obsahovat odůvodnění. Ústavní soud na tomto místě však připomněl, že ve zmíněném ustanovení uvedenou možnost neodůvodňovat určitý typ rozhodnutí je nutno chápat toliko jako výjimku z pravidla, dle kterého je v zásadě každé rozhodnutí postrádající odůvodnění nepřezkoumatelné, a jako takovou ji nelze aplikovat, vznášeli-li účastníci řízení námitky, kterými bylo nutno se zabývat. Vzhledem k tomu, že se stěžovatelky v projednávané věci opakovaně vyjadřovaly a projevovaly nesouhlas se způsobem řešení úpadku dlužníka a nalézací soud se s tím vzhledem k naprosté absenci odůvodnění nijak nevypořádal, zatížil své rozhodnutí již zmiňovanou nepřezkoumatelností, vedoucí ve svých důsledcích k porušení základního práva stěžovatelek na spravedlivý proces.

Požadavek náležitosti odůvodnění soudního rozhodnutí v případech skutkového odlišení, tzv. distinguishing připomněl Ústavní soud nálezem sp. zn.

I. ÚS 3755/17 ze dne 15. 8. 2018. V případě existence dřívější judikatury v obdobných věcech uvedená povinnost vyžaduje více než pouze strohé konstatování, že projednávaná věc se od předchozí judikatury skutkově liší. Pro naplnění požadavků spravedlivého procesu musí být případy řádně skutkově odlišeny a toto odlišení náležitě odůvodněno. Jiný postup představuje dle přesvědčení Ústavního soudu porušení práva účastníka řízení na spravedlivý proces.

V případě projednávaném pod sp. zn. III. ÚS 3097/16 (nález ze dne 6. 2. 2018) Ústavní soud připomněl povinnost správních soudů respektovat při hodnocení rozhodných skutečností případu požadavky vyplývající z § 77 soudního řádu správního.

Nález sp. zn. III. ÚS 3097/16: K požadavkům na náležitý postup při hodnocení rozhodných skutečností ze strany správních soudů

Nezletilá stěžovatelka byla osobou trpící závažným nervosvalovým onemocněním. Od dětství byla upoutána na invalidní vozík a vyžadovala stálou péči jiné osoby. Zákon o sociálních službách umožňuje přiznat osobám závislým na péči druhých měsíční příspěvek odstupňovaný dle míry závislosti od I. do IV. stupně, jenž je určen na základě schopnosti osoby zvládat deset základních životních potřeb. Stěžovatelka byla v roce 2012, kdy požádala o změnu výše příspěvku, považována za závislou ve stupni III. Podstatou sporu bylo zvládání či nezvládání základních životních potřeb komunikace a orientace. Úřad práce návrh stěžovatelky zamítl, rovněž tak Ministerstvo práce a sociálních věcí. Na základě správní žaloby krajský soud napadené rozhodnutí zrušil z důvodu pochybností o dostatečném zhodnocení stavu stěžovatelky a nedostatečného vypořádání se s kritériem používání běžných komunikačních prostředků pro posouzení zvládání životní potřeby komunikace. Rozsudek krajského soudu napadlo ministerstvo kasační stížností, současně však opětovně přezkoumalo odvolání stěžovatelky novým jednáním posudkové komise, která stěžovatelku nově vyhodnotila jako osobu závislou ve stupni IV, v důsledku čehož jí zároveň i zvýšila příspěvek. Nejvyšší správní soud rozhodnutí krajského soudu

zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Krajský soud, vázán právním názorem Nejvyššího správního soudu, nově rozhodl napadeným rozsudkem tak, že žalobu stěžovatelky zamítl.

Jádrem sporu bylo to, zda stěžovatelka zvládá všechny aktivity rozhodné pro posouzení zvládnutí životní potřeby komunikace, a to zejména používání běžných komunikačních prostředků, kterými jsou mobilní telefon a notebook. Zatímco krajský soud původním rozsudkem zrušil rozhodnutí ministerstva z důvodu nedostatečného zjištění skutkového stavu, Nejvyšší správní soud měl daná zjištění za dostatečná k přijetí závěru, že stěžovatelka potřebu komunikace zvládala. Vzhledem k tomu, že však nebylo z odůvodnění jeho rozhodnutí možno zjistit, jakými úvahami se při posuzování stěžovatelčina stavu řídil, bylo nutno jeho závěry označit za svévolné, neboť byly učiněny na základě skutečností, jež neměly oporu v provedeném dokazování, a jednalo se tak o pouhou ničím nepodloženou spekulaci. Jelikož Nejvyšší správní soud nerespektoval požadavky na náležitý postup při hodnocení rozhodných skutečností ve smyslu § 77 soudního řádu správního, zatížil své rozhodnutí prvkem libovůle jsoucí v rozporu s čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny.

V nálezu sp. zn. II. ÚS 2299/17 ze dne 27. 2. 2018 Ústavní soud řešil otázku použitelnosti zvukového záznamu tzv. monitorovaného hovoru jako důkazního prostředku v občanském soudním řízení. V rámci poměřování v kolizi stojícího práva na soudní ochranu na jedné straně a práva na ochranu soukromí, resp. listovního tajemství, na straně druhé konstatoval, že hovory fyzických osob, ke kterým dochází při výkonu povolání, obchodní či veřejné činnosti, zpravidla nemají charakter projevů osobní povahy. Zvukový záznam takového hovoru, pořízený navíc po předchozím upozornění, že hovor je zaznamenáván, může soud použít jako důkazní prostředek v občanském soudním řízení, pokud neexistuje z hlediska zásahu do soukromí druhé osoby šetrnější možnost. V případě, že účastník řízení jiný důkazní prostředek k dispozici nemá a soud přesto takový důkaz odmítne jako nezákonný, dopustí se porušení práva na soudní ochranu tohoto účastníka.

Problematikou **dokazování** se Ústavní soud zabýval i v nálezu sp. zn. IV. ÚS 14/17 ze dne 9. 5. 2018, a to konkrétně povinností obecných soudů zvažovat v určitých případech možnost obrácení důkazního břemene.

Nález sp. zn. IV. ÚS 14/17: K možnosti obrácení důkazního břemene v medicínských sporech

Stěžovatel (nezletilé dítě) se narodil po velmi komplikovaném porodu, kdy po prvních příznacích urgentního porodu byla rodička převezena do Nemocnice Boskovice a odtamtud do Fakultní nemocnice Brno, kde došlo k narození stěžovatele, avšak s těžkým poškozením mozku a celoživotními následky. Po Nemocnici Boskovice a po Zdravotnické záchranné službě Jihomoravského kraje se stěžovatel domáhal náhrady škody na zdraví, neboť podstatnou příčinou poškození jeho zdraví měl být vadný postup těchto dvou zdravotnických zařízení. Soud prvního stupně žalobu zamítl. Ačkoliv krajský soud následnému odvolání stěžovatele v podstatné části vyhověl, po zrušení jeho rozsudku Nejvyšším soudem, vázán jeho právním názorem, žalobu stěžovatele zamítl s odůvodněním, že tento neprokázal dostatečně existenci příčinné souvislosti mezi protiprávním jednáním Nemocnice Boskovice a škodou na zdraví. Následné dovolání proti tomuto rozhodnutí bylo odmítnuto.

Ústavní soud dopěl k názoru, že s ohledem na okolnosti projednávané věci a na protiprávní jednání Nemocnice Boskovice, která porušila povinnost řádného vedení zdravotnické dokumentace, nemělo důkazní břemeno stěžovatele vůbec tížit. Ačkoliv dle obecné právní úpravy platí, že poškozený je povinen tvrdit protiprávní jednání škůdce, vznik škody a existenci příčinné souvislosti mezi nimi a tato svá tvrzení je též povinen prokazovat, ve specifických případech se mohou tato obecná pravidla dostat do rozporu s principy spravedlivého procesu. Tak je tomu právě i v tzv. medicínských sporech, tj. sporech mezi pacientem a poskytovatelem zdravotních služeb, v nichž může být postavení poškozeného pacienta výrazně oslabeno, neboť tento často objektivně nemá a nemůže mít (na rozdíl od daného zdravotnického

zařízení) k dispozici informace o skutečnostech důležitých pro rozhodnutí sporu. Právě v takových případech pak je dle Ústavního soudu namísto zvažovat rozhodnutí o obrácení důkazního břemene ohledně prokazování (ne)splnění některého z předpokladů odpovědnosti za újmu. Vzhledem k tomu, že tak však obecné soudy neučinily, porušily jak právo stěžovatele na soudní ochranu, tak rovněž jeho právo na rovnost účastníků řízení.

Srpnový nálezn sp. zn. II. ÚS 644/18 ze dne 17. 8. 2018 se týkal otázky odpovědnosti advokáta, jenž po klientovi žádal, aby soudu předložil vědomě nepravdivé či zavádějící důkazy. Soudci druhého senátu v něm konstatovali, že rozhodnutí jednotlivce, že nebude před soudy uvádět vědomě nepravdivé nebo zavádějící informace ani předkládat takové důkazy (v tomto případě stěžovatelka odmítla uposlechnout pokyn advokáta podepsat antedatované smlouvy), je jeho ústavně chráněným projevem práva na svobodné jednání ve smyslu čl. 2 odst. 3 Listiny. Popsané jednání advokáta, jež je mimo jiné v rozporu s Etickým kodexem České advokátní komory i Etickým kodexem advokátů v Evropské unii, nemůže jít ve sporu mezi klientem a advokátem k tíži klienta. Tím, že obecné soudy zamítly stěžovatelčinu žalobu na náhradu újmy způsobené jí jejím bývalým advokátem s odůvodněním, že si neúspěch v původním sporu přivodila sama, když advokátovi neposkytla součinnost a nepodepsala antedatované smlouvy, porušily základní právo stěžovatelky na svobodné jednání, jakož i právo na spravedlivý proces.

V zamítavém nálezn sp. zn. I. ÚS 946/16 ze dne 30. 5. 2018 Ústavní soud přezkoumal mimo jiné též ústavnost absence soudního přezkumu úvah nejvyššího státního zástupce k podání žaloby k ochraně veřejného zájmu podle čl. 66 odst. 2 soudního řádu správního. Uzavřel přitom, že výklad daného ustanovení, dle něhož je k posouzení naléhavého veřejného zájmu k samostatnému podání správní žaloby příslušný toliko sám nejvyšší státní zástupce, a nikoliv správní soud, je souladný s ústavním pořádkem. Zvláštní postavení veřejné žaloby odůvodňuje existenci žaloby k ochraně veřejného zájmu, přičemž kontrola nejvyššího státního zástupce a ochrana dobré víry jednotlivce, jeho legitimního očekávání a důvěry v zákonnost postupu orgánů veřejné moci je následně prováděna v samostatném řízení před krajským soudem a na jeho závěru při rozhodování o důvodnosti žaloby.

V nálezn sp. zn. IV. ÚS 38/18 ze dne 26. 9. 2018 se Ústavní soud zabýval povinností obecného soudu nařídít veřejné zasedání k projednání stížnosti proti rozhodnutí, kterým se zamítá návrh na povolení obnovy trestního řízení. Již dříve bylo Ústavním soudem ve dvou jeho nálezech (sp. zn. I. ÚS 1377/16 a sp. zn. I. ÚS 1135/17) rozhodnuto, že **povinnost nařídít veřejné zasedání** dopadá i na situaci, v níž se ocitl stěžovatel v projednávané věci, tedy kdy stížnostní soud rozhoduje o stížnosti odsouzeného proti prvostupňovému rozhodnutí, jímž byl návrh na povolení obnovy řízení zamítnut. Vzhledem k tomu, že se však čtvrtý senát s tímto právním názorem neztotožnil, předložil danou otázku k posouzení plénu. Stanoviskem pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 47/18 ze dne 25. 9. 2018 pak byl názor uvedený ve zmíněných nálezech překonán s tím, že zamítne-li soud v neveřejném zasedání jako nedůvodnou stížnost proti rozhodnutí, kterým se zamítá návrh na povolení obnovy řízení v situaci, kdy již sám dokazování neopakuje, popř. nedoplňuje, nejde o porušení čl. 36 odst. 1 ani čl. 38 odst. 2 Listiny. S ohledem na to, že ani v případech zbývajících námitek Ústavní soud neshledal porušení základních práv stěžovatele, zamítl jeho ústavní stížnost jako nedůvodnou.

Zmínit je nutno též nálezn třetího senátu sp. zn. III. ÚS 4072/17 ze dne 5. 11. 2018, ve kterém Ústavní soud podrobil přezkumu usnesení Vrchního soudu v Olomouci, kterým byl zamítnut návrh na **nařízení předběžného opatření**, jímž mělo být uloženo společnosti Uber B. V. zdržet se provozování a zprostředkování taxislužby v Brně.

Nálezn sp. zn. III. ÚS 4072/17: K nesprávnému hodnocení podmínek pro nařízení předběžného opatření (společnost Uber B. V.)

Usnesením krajského soudu bylo k návrhu stěžovatelky nařízeno předběžné opatření, jímž bylo uloženo společnosti Uber B. V. (vedlejší účastník) zdržet se provozování a zprostředkování taxislužby na území statutárního města Brna, s odůvodněním, že taxislužba je koncesovanou živností, a nespĺňuje-li subjekt, který v tomto oboru podniká, zákonem stanovené podmínky, což bylo osvědčeno, jde s největší pravděpodobností o nekalou soutěž. K odvolání vedlejšího účastníka však vrchní soud usnesení

krajského soudu změnil tak, že se návrh na nařízení předběžného opatření zamítá. Stěžovatelka dle vrchního soudu v návrhu tvrdila, že vedlejší účastník nesplňuje podmínky pro provozování či zprostředkování taxislužby, což bylo ovšem v rozporu s navrhovaným petitem, v němž se domáhala zdržet se provozování či zprostředkování taxislužby.

Vrchní soud vyšel dle Ústavního soudu z toho, že činnost vedlejšího účastníka nelze považovat za taxislužbu, neboť nesplňuje podmínky dle zákona č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě. Zde však bylo nutno rozlišovat mezi otázkou, zda ta která činnost spadá do působnosti uvedeného zákona, a mezi podmínkami výkonu takové činnosti, přičemž od výsledku posouzení první otázky se odvíjí posouzení otázky druhé. Z pohledu teorie práva se jedná o standardní rozlišování mezi hypotézou právní normy, jež stanovuje podmínky, za nichž nastane dispozice, a dispozicí právní normy, jež stanovuje vlastní pravidlo chování. Šlo tak konkrétně o posouzení, zda činnost vykonávanou vedlejším účastníkem lze kvalifikovat jako taxislužbu dle § 2 odst. 9 zákona o silniční dopravě, a tedy zda případně tato služba podléhá právní regulaci dle § 21 a násl. tohoto zákona, nikoli o posouzení, zda lze za taxislužbu považovat něco, co nesplňuje podmínky pro poskytování taxislužby stanovené zmiňovaným zákonem. Vyvodil-li tak vrchní soud z toho, že vedlejší účastník nesplňuje zákonem stanovené podmínky pro výkon taxislužby, že jeho činnost nemůže být považována za konkurenci s taxislužbou, je jeho úvaha očividně vadná, a tudíž nemohly obstát ani z ní vycházející závěry, že mezi skutkovými tvrzeními, jež byla v návrhu na nařízení předběžného opatření obsažena, a jeho petitem existuje rozpor a dále že předběžným opatřením by byla vedlejším účastníkovi uložena nesplnitelná povinnost. Z důvodu popsané libovůle, již se vrchní soud dopustil, bylo nutno jeho rozhodnutí zrušit pro rozpor s čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 36 odst. 4, čl. 2 odst. 2 a čl. 26 odst. 1 a 2 Listiny.

Koncem roku Ústavní soud vyhlásil zajímavý nález sp. zn. IV. ÚS 3859/17 ze dne 27. 11. 2018, v němž se soudci čtvrtého senátu věnovali problematice **účelnosti nákladů právního zastoupení insolvenčního správce** ve věcech, jež jsou svou

povahou bagatelní. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti brojil proti postupu insolvenčního správce, který se měl nechat v incidenčním sporu procesně zastoupit spolupracujícím advokátem, navíc dokonce svým rodinným příslušníkem, a to jen a pouze za účelem umělého generování náhrad nákladů řízení. Dle Ústavního soudu zastoupení insolvenčního správce – advokáta jiným advokátem není vyloučeno, neboť je nutno respektovat právo tohoto účastníka řízení na právní pomoc ve smyslu čl. 37 odst. 2 Listiny, a nezakládá samo o sobě ani porušení čl. 36 odst. 1 Listiny ohledně účelnosti nákladů právního zastoupení. Jedním z požadavků spravedlivého procesu ovšem je, aby u drobných nároků (tj. v bagatelních věcech) náklady na právní zastoupení účastníka advokátem nepřesahovaly zpravidla žalovanou částku, přičemž výjimky z tohoto požadavku jsou možné jen ve výjimečných a odůvodněných případech. Vzhledem k tomu, že obecnými soudy přiznaná výše nákladů na právní zastoupení insolvenčního správce advokátem však byla v hrubém nepoměru k výši částek projednávaných v insolvenčním sporu, jakož i k ostatním skutkovým a právním okolnostem věci, bylo nutno rozhodnout o porušení práva stěžovatele na soudní ochranu a napařená rozhodnutí obecných soudů zrušit.

V závěru roku se Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 3040/16 ze dne 18. 12. 2018 vyslovil k postavení osoby trpící duševní poruchou v civilním procesu. Dospěl k závěru, že procesní způsobilost nemá ani osoba, která sice v rozhodné době nebyla pravomocně omezena či zbavena způsobilosti k právním úkonům, avšak v důsledku duševní poruchy nebyla schopná samostatně právně jednat a nebyla přitom náležitě zastoupena opatrovníkem. Reagoval tak na situaci, kdy obecné soudy trvaly na tom, že důvod pro zmatečnost řízení není naplněn, nebyl-li účastník řízení zbaven způsobilosti k právním úkonům ani v ní omezen, jakkoli prokazatelně trpěl duševní poruchou.

Významnou množinu případů představují v řízení před Ústavním soudem již ustálené případy týkající se **dovolání**. Jedním z nich je i nález sp. zn. III. ÚS 2551/16 ze dne 27. 3. 2018, v němž byla mimo jiné připomenuta povinnost veřejného vyhlásování rozsudku Nejvyšším soudem, jež v projednávané věci nebyla splněna. Ústavní soud dovolacímu soudu vytkl, že rozsudek ve věci stěžovatelky nevyhlásil veřejně, ačkoliv v případě této povinnosti, na rozdíl od principu garance veřejného ústního jednání, zákon nepřipouští výjimky. Rozhoduje-li Nejvyšší soud rozsudkem, tedy

zamítá-li dovolání, mění-li či zrušuje-li rozsudek odvolacího soudu, musí svůj rozsudek s ohledem na § 243b občanského soudního řádu ve spojení s § 156 odst. 1 a 2 téhož zákona vyhlásit veřejně, a to bez ohledu na skutečnost, že ve věci rozhodoval bez jednání. V dané věci byla řešena též otázka tzv. totožnosti skutku, kdy Ústavní soud zdůraznil, že aby byla v průběhu soudního řízení i přes změny ve skutkových tvrzeních žalobce zachována, musí obecné soudy v souladu s právem na soudní ochranu vzít do úvahy individuální okolnosti každého případu i konkrétní právní úpravu. Aby šlo o tentýž skutek, musí nově uváděná tvrzení vycházet ze stejné „životní události“ a alespoň co do své podstaty se shodovat s původně uváděnými tvrzeními, a to zejména ve vztahu k tzv. následku.

V nálezu sp. zn. III. ÚS 53/18 ze dne 18. 9. 2018 Ústavní soud zakročil proti nesprávnému posouzení přípustnosti stěžovatelčina dovolání, jímž se domáhala přezkoumání rozhodnutí obecných soudů ohledně náhrady za průtahy v řízení v tzv. „kauze H-System“.

Nález sp. zn. III. ÚS 53/18: Nesprávné posouzení přípustnosti dovolání ohledně náhrady za průtahy v soudním řízení

Stěžovatelka vystupovala jako poškozená v trestním řízení v tzv. „kauze H-System“. Žaloba, kterou se domáhala po vedlejší účastnici zaplacení 251 018 Kč jako přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nepřiměřenou délkou řízení u městského soudu (překračující 13 let a 8 měsíců), byla obvodním soudem zamítnuta. Městský soud tento rozsudek změnil tak, že stěžovatelce přiznal částku 40 753, 20 Kč, jinak rozsudek potvrdil. Nejvyšší soud odmítl dovolání stěžovatelky částečně jako nepřipustné a částečně pro vady spočívající v absenci náležitého vymezení, v čem stěžovatelka spatřovala splnění předpokladů přípustnosti ohledně zbývajících námitek.

Ústavní soud se podobnou problematikou mající původ ve stejném trestním řízení již opakovaně zabýval, a závěry učiněné v dřívějších nálezech tak bylo možno vztáhnout i na tuto věc. Stěžovatelka (tak jako stěžovatelé v jednom

z předchozích případů) v dovolání namítala, že rozhodnutí městského soudu spočívalo na nesprávném hmotněprávním posouzení věci, neboť jí přiznané zadostiučinění bylo zjevně nepřiměřené utrpěné újmě, a bylo tak zbaveno satisfakční funkce. Nejvyšší soud v části, v níž stěžovatelčino dovolání odmítl pro vady, uzavřel, že stěžovatelka v dovolání nevymezila, v čem spatřuje splnění předpokladů jeho přípustnosti. Ačkoliv stěžovatelka (stejně jako stěžovatelé v dřívějším nálezu) ohledně jednotlivých dovolacích bodů odkazovala na relevantní judikaturu jak Nejvyššího soudu, tak Ústavního soudu, Nejvyšší soud ji v rámci svého odůvodnění vůbec nerefletoval a nijak se se závěry z ní vyplývajícími nevypořádal. Z tohoto důvodu Ústavnímu soudu nezbylo než rozhodnout o porušení práva stěžovatelky ve smyslu čl. 36 odst. 3 Listiny.

Posuzování přípustnosti dovolání se týkají i další dva nálezy, v nichž Ústavní soud již tradičně navázal na svou dřívější judikaturu. Nálezem sp. zn. III. ÚS 3045/17 ze dne 13. 3. 2018 zrušil rozhodnutí Nejvyššího soudu pro rozpor se základním právem stěžovatelky na soudní ochranu z důvodu, že ačkoliv ze stěžovatelčina dovolání bylo možno dovodit vymezení relevantní právní otázky podřaditelné pod jeden z předpokladů přípustnosti dovolání (a to odchýlení se od ustálené rozhodovací praxe Ústavního soudu), Nejvyšší soud stěžovatelkou předestřenou otázku opomněl posoudit a nijak se jí nezabýval, ačkoliv nebylo možno dospět k závěru, že by šlo o otázku zjevně irelevantní, když na jejím vyřešení závisela, resp. mohla záviset otázka, zda žaloba vedlejší účastnice bude úspěšná, či nikoliv.

Rozpor s právem stěžovatelů na soudní ochranu byl konstatován též v nálezu sp. zn. III. ÚS 4045/16 ze dne 10. 7. 2018. Ústavní soud v něm Nejvyššímu soudu vytkl, jak ostatně učinil již v řadě svých předchozích rozhodnutí, že Nejvyšší soud odmítl dovolání stěžovatelů pro vady, kterými však ve skutečnosti netrpělo. Uvedeným postupem, kdy Nejvyšší soud dovolání odmítl, neboť v něm byl dle jeho názoru uplatněn jiný dovolací důvod, než který je uveden v § 241a odst. 1 občanského soudního řádu, ačkoliv ve skutečnosti stěžovatelé zákonem stanovené náležitosti dovolání splnili, došlo ze strany Nejvyššího soudu k odepření přístupu stěžovatelů k dovolacímu i Ústavnímu soudu, a tím k porušení jejich práva na soudní ochranu.

Specifika trestního řízení

Specifika trestního řízení upravená zejména v čl. 37, 39 a 40 Listiny představují soubor zásad jdoucích nad rámec základního práva na spravedlivý proces a týkají se práv spojených s trestním řízením. Další ochrana nad rámec základního práva na spravedlivý proces je tak poskytovaná trestně stíhaným fyzickým i právníkům osobám, osobám ve výkonu trestu odnětí svobody či ve vazbě, ale i dalším osobám, které se zúčastňují trestního řízení, jako např. svědkům. Plénum Ústavního soudu v této souvislosti v roce 2018 řešilo i otázku amnestie prezidenta republiky a s ní související otázku, zda je možné udělení amnestie podmínit a zda v případě porušení této podmínky rozhoduje prezident republiky, který amnestii udělil, anebo soud, který je jediný oprávněn rozhodovat o vině a trestu. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 36/17 ze dne 19. 6. 2018 Ústavní soud připustil možnost podmínit udělení amnestie a jasně deklaroval, že o porušení stanovené podmínky nerozhoduje prezident, ale soud, ačkoli z dosavadní soudní praxe i komentářů vyplýval závěr opačný. O porušení podmínky má být rozhodováno na veřejném zasedání, protože nelze připustit, aby byl kdokoli zbaven osobní svobody bez řádného slyšení.

V dalším plenárním nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/16 ze dne 16. 5. 2018 se Ústavní soud zabýval odpovědností provozovatele vozidla za porušení povinnosti řidiče a shledal, že tato objektivní odpovědnost je nejen splnitelná, ale i ústavně konformní. Pokud totiž provozovatel vozidla dovolí vozidlo řídit jiné osobě, a tato spáchá přestupek, předpokládá se, že ví, kdo byl řidičem, a také, že bude mít zájem domoci se po řidiči případné náhrady zaplacené pokuty. Smyslem zavedení objektivní odpovědnosti provozovatele vozidla bylo odstranit stav, kdy nebylo možné za spáchání přestupku postihovat přímo řidiče, protože jeho totožnost byla neznámá. Podle Ústavního soudu je odpovědnost řidiče za přestupek subjektivní, protože je projevem jeho protiprávního jednání, ale naopak odpovědnost provozovatele vozidla za správný delikt objektivní, protože je výrazem jeho širší odpovědnosti jako vlastníka, resp. provozovatele vozidla. Každý, kdo se rozhodne opatřit si vozidlo, si musí být vědom toho, že s tím zákon může spojit povinnosti, které jsou nevyhnutné pro to, aby fungoval silniční provoz stále se zvyšujícího počtu vozidel. Ústavní soud z těchto (i dalších) důvodů návrh Krajského soudu v Ostravě na zrušení § 10 odst. 3 zákona

č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), zamítl.

Za zmínku stojí i vícero senátních nálezů z minulého roku. V jednom z nejdiskutovanějších Ústavní soud připustil, že za osobu blízkou je možno považovat nejen rodinného příslušníka, ale i přítele.

Nález sp. zn. II. ÚS 955/18 ze dne 9. 7. 2018: K pojmu osoby blízké v souvislosti s právem odepřít výpověď

Stěžovatelka byla předvolána jako svědkyně v případě své přítelkyně, v trestním řízení poškozené, která podala trestní oznámení na svého manžela, s kterým byla v rozvodovém řízení, pro znásilnění. Stěžovatelka odmítla vypovídat s odůvodněním, že by tím způsobila nebezpečí trestního stíhání osobě blízké, za kterou považovala jak svou přítelkyni, tak i jejího manžela. Za odepření výpovědi jí byla uložena policejním orgánem pořádková pokuta ve výši 10 000 Kč, jelikož její odůvodnění nebylo shledáno jako dostatečné. Stěžovatelka nebyla úspěšná ani u obecného soudu, který její stížnost zamítl s odůvodněním, že poměr osob ke stěžovatelce i důvodnost pociťované újmy je třeba opřít o objektivní skutečnost, což stěžovatelka neprokázala.

Podle Ústavního soudu se v případě, kdy mezi dotčenými osobami není dán vztah rodinný, jedná o osoby blízké jen tehdy, existuje-li mezi nimi vztah citový, a to tak silný, že by újmu jedné osoby pociťovala druhá osoba jako újmu vlastní. V tomto směru je proto třeba trvat na tom, že v každém individuálním případě je namístě bedlivě zkoumat, zda se o takový vztah skutečně jedná, či nikoliv. Přitom se „vyžaduje vyšší intenzita tohoto vztahu než jen obvyklá mezilidská soudržnost“ a musí být dány rovněž objektivní skutečnosti, ze kterých lze na intenzitu citového vztahu mezi osobami usuzovat. Na straně druhé je však obecně známou pravdou, že přátelství může v některých případech představovat stejně pevné anebo dokonce i silnější pouto, nežli je tomu u rodinných vztahů. Intenzita přátelského vztahu přitom může být dána celou řadou aspektů.

Pevnost přátelského vztahu přitom nemusí vůbec záviset na tom, jak často se přátelé stýkají. Z reálného života jsou známy velmi pevné přátelské vztahy, i když se dané osoby z různých důvodů třeba i několik let či desetiletí neviděly. Pojem osoby blízké je třeba vnímat jako tzv. typový pojem, kdy nedostatek intenzity jednoho znaku může být nahrazen vyšší intenzitou znaku jiného. V nyní projednávané věci stěžovatelka uvedla okolnosti, z nichž vyplynul její velmi intenzivní vztah k poškozené a k podezřelému, jako byla známost již od školky, trávení společných dovolených a oslav, časté stýkání se atd. V tomto případě šlo o natolik relevantní tvrzení, že by je policejní orgán a soud musely vyvrátit vlastní argumentací, což však neučinily a omezily se na pouhé konstatování, že se stěžovatelka s podezřelým nesetkala několik měsíců. Ústavní soud nakonec plně přesvědčil stěžovatelce v tom smyslu, že případnou další konkretizací důvodů odmítnutí výpovědi by se skutečně mohla dostat za hranici, kdy by ohrozila některou z obou dotčených osob. Trestnými činy jsou totiž kromě znásilnění, které bylo v daném případě vyšetřováno, např. i vydírání, pomluva anebo křivé obvinění.

Přesah trestního práva do mezilidských vztahů byl předmětem i nálezu sp. zn. IV. ÚS 2/18 ze dne 9. 5. 2018. Ústavní soud v něm rozhodoval otázku, jak vyvážit veřejný zájem na stíhání trestné činnosti s výkonem rodičovských práv vazebně stíhané matky novorozeneho dítěte. Stěžovatelka byla vzata do vazby v pokročilém stadiu těhotenství, krátce po porodu byla převezena zpátky do vazby a dítě umístěno do náhradní výchovy. Necelé dva měsíce po porodu podala stěžovatelka žádost o propuštění z vazby, kterou odůvodnila zejména zájmem svých dětí. Okresní soud uvedl, že na tyto zájmy měla stěžovatelka myslet daleko dříve a že tento stav si způsobila sama páčáním závažné trestné činnosti. Ústavní soud v této souvislosti dovedl, že je nutné v každém individuálním případě vyvažovat zájem na stíhání trestné činnosti se zájmen na zachování rodičovských práv a za všech okolností sledovat nejlepší zájem dětí. Cílem je najít takové řešení, které zaručí všem dotčeným základním právům nejvyšší možný stupeň ochrany a nenaruší je více, než je nezbytně nutné. Rozhodnutí o zamítnutí žádosti o propuštění z vazby zrušil.

Ústavní soud se ve své rozhodovací činnosti vyjádřil také k zásadám, podle kterých je nutno odlišit v trestním řádu upravený tzv. předstíraný převod od nezákonné policejní provokace. V daném případě šlo konkrétně o pokus o spáchání zvláště závažného zločinu provedení zahraničního obchodu s vojenským materiálem bez povolení nebo licence a o pokus o spáchání přečinu porušení mezinárodních transakcí. Stěžovatel měl totiž v úmyslu provést obchod s americkými zbraněmi a přitom nerespektovat embargo, přičemž si byl vědom, že vývoz nebezpečného materiálu do oblasti ozbrojeného konfliktu ani z území České republiky nelze provést legálně. K dokonání uvedených trestných činů nedošlo, jelikož byly odhaleny právě díky použití tzv. předstíraného převodu.

Nález sp. zn. I. ÚS 4185/16 ze dne 19. 3. 2018: K posouzení hranice mezi nedovolenou policejní provokací a zákonným prostředkem k odhalení trestné činnosti

Institut tzv. předstíraného převodu podle § 158c trestního řádu je zákonným prostředkem k odhalení trestné činnosti, a tudíž není nedovolenou policejní provokací, jestliže jsou dodrženy následující zásady: před nabídkou předstíraného převodu by mělo existovat důvodné podezření, že oslovený takový obchod na rozdíl od běžného občana přijme. Agent nesmí v nevině mysli vzbudit úmysl spáchat trestný čin. Nabízený převod se nesmí vyznačovat neobvyklými, zvláště výhodnými podmínkami pro osloveného (kupř. nabízení drogy za výrazně nižší cenu, než je obvyklé). Agent nesmí oslovenému nabízený obchod vnucovat ani používat žádný způsob nátlaku, aby dosáhl uskutečnění předstíraného převodu. Agent nesmí přesvědčovat osloveného o tom, že nabízený obchod je legální, nebo že nehrozí žádné nebezpečí jeho odhalení.

Ústavní soud zrušil nálezem sp. zn. II. ÚS 482/18 ze dne 28. 11. 2018 rozhodnutí obecných soudů, ve kterých zamítly žádost stěžovatele o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, jelikož svá rozhodnutí založily takřka výlučně na minulém chování stěžovatele, a řádně se nevěnovaly skutečným svědčícím o stěžovatelově možném polepšení. Nadto se Ústavní soud vyjádřil

obecně k problematické zákonné úpravě institutu podmíněného propuštění, která obsahuje řadu neurčitých pojmů, jejichž obsah nebyl vyjasněn ani soudní praxí, čímž vyvstávají problémy v oblasti předvídatelnosti práva, právní jistoty i rovnosti účastníků řízení.

Pozornost si získal náleze, v němž Ústavní soud uvedl, že zvukový záznam pořízený z neveřejné porady senátu soudu není bez dalšího nepřijatelným důkazem v rozhodování o podjatosti soudce. Záznam zachytil, kromě jiného, pejorativní vyjádření předsedkyně senátu na adresu obžalovaných i obhájce a také její požadavek na urychlené projednání a rozhodnutí dané trestní věci. Krajský soud ale námitku podjatosti označil za nedůvodnou s vysvětlením, že výroky předsedkyně senátu přednesené během neveřejné porady senátu neměly blízký vztah ke stěžovateli, byly pouze důsledkem psychické zátěže plynoucí z urážek od veřejnosti a obecně se zhoršujícího přístupu účastníků řízení, již nerespektují pokyny soudu, a zvukový záznam byl pořízen nezákonně.

Nález sp. zn. III. ÚS 4071/17 ze dne 31. 7. 2018: K přípustnosti důkazu tajně pořízeným záznamem z porady senátu

Jakkoliv sice bylo možno ze záznamu dovodit, že část zachyceného projevu předsedkyně senátu se vztahovala k poradě o usnesení, ta část jejího vyjádření, která byla předmětem stěžovatelovy kritiky, již podřaditelná režimu § 127 odst. 1 trestního řádu (povinnost mlčenlivosti o průběhu porady a hlasování) nebyla. Byť měl Ústavní soud pochopení pro obavy z možného zneužití záznamů rozhovorů, nadto opatřených způsobem, který nebyl objasněn, nesouhlasí, že jde o důkaz nezákonný – a tudíž nepřijatelný.

K posouzení otázky procesní použitelnosti důkazu předmětným záznamem provedl Ústavní soud test proporcionality. Vycházel přitom z toho, že omezení práva předsedkyně senátu na soukromí sledovalo legitimní cíl, a to zajištění práva stěžovatele na soudní ochranu. K naplnění kritéria vhodnosti dále uvedl, že záznam bylo v zásadě nutno považovat za způsobilý prostředek k posouzení otázky nepodjatosti předsedkyně senátu.

Splněn byl dle Ústavního soudu též další krok prováděného testu, a to kritérium potřebnosti zvoleného prostředku. V tomto ohledu bylo možno přisvědčit stěžovateli, že v konkrétních souvislostech nebyl znám jiný důkazní prostředek, který by byl způsobilý objasnit skutkový stav, aniž by přitom do soukromé sféry předsedkyně senátu nezasahoval, případně zasahoval v menší míře. V posledním kroku testu proporcionality, kterým je poměrování v kolizi stojících základních práv, Ústavní soud rekapituloval, že v předmětném záznamu předsedkyně senátu označila stěžovatelova obhájce i obžalované pejorativním a dehonestujícím způsobem a jednostranně akcentovala požadavek na urychlené projednání a rozhodnutí dané trestní věci. S ohledem na všechny okolnosti věci bylo nutno přijmout závěr o použitelnosti daného záznamu v soudním řízení, neboť provedení tohoto důkazu by dle Ústavního soudu přijatelnou míru kontextuálního zásahu do základního práva na ochranu soukromí nepřekročilo.

Ústavní soud závěrem konstatoval, že přinejmenším z hlediska objektivního testu zkoumání nestrannosti nebylo možné předsedkyni senátu považovat za nestrannou. Jelikož soudy poskytly ochraně soukromí předsedkyně nepřiměřenou ochranu oproti právu stěžovatele na soudní ochranu, došlo podle Ústavního soudu k porušení ústavních práv stěžovatele.

Ústavní soud se nevyhnul ani vztažení specifik trestního řízení na právnické osoby, konkrétně práva zvolit si svého obhájce prostřednictvím svého statutárního orgánu dle zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, (dále jen „ZTOPO“).

Nález sp. zn. II. ÚS 131/18 ze dne 15. 8. 2018: K porušení práva právnické osoby zvolit si svého obhájce v trestním řízení

Ustanovení § 34 odst. 4 ZTOPO stanoví, že osoba, která je svědkem v téže věci jako obviněná právnická osoba, za ni nemůže činit úkony v řízení. Jedním

z úkonů v řízení je přítom i volba obhájce. Jediný způsob, jak může obviněná právnická osoba projevit svou vůli a realizovat své ústavně chráněné právo na volbu obhájce, je prostřednictvím osoby, která za ni jedná. Avšak podle jazykového výkladu § 34 odst. 4 ZTOPO nemůže za obviněnou právnickou osobu činit žádné úkony, tedy ani volit za ni obhájce, osoba, která v téže trestní věci sama vystupuje v pozici svědka. Ustanovení § 34 odst. 4 ZTOPO tudíž omezuje právo obviněné právnické osoby na svobodnou volbu obhájce. Takové omezení musí obstát v testu proporcionality. Podle Ústavního soudu je ústavně konformní pouze takový výklad daného ustanovení, že osoba oprávněná činit úkony za obviněnou právnickou osobu může této obviněné právnické osobě zvolit obhájce i v případě, že tato oprávněná osoba sama vystupuje v řízení jako svědek. K tomu Ústavní soud doplnil, že opatrovník nemůže zvolit obviněné právnické osobě obhájce, je-li ustanoven pouze z důvodu, že právnická osoba nemá osobu způsobilou činit úkony v řízení, a tato nezpůsobilost je dána tím, že tato osoba vystupuje jako svědek ve věci obviněné právnické osoby. Opačný přístup by popřel princip svobodné volby obhájce obviněným, jelikož by opatrovník mohl takovým postupem nahradit vůli obviněné právnické osoby. Jelikož v daném případě došlo k porušení práva stěžovatelky na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny, Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a zakázal dotčeným subjektům pokračovat v porušování základního práva stěžovatelky na obhajobu.

Náhrada škody za nezákonné rozhodnutí a nesprávný úřední postup

Bohatou judikatorní aktivitu přinesly v uplynulém roce námitky vůči způsobu aplikace zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), který je zákonným projevem práva na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem, zakotveného v čl. 36 odst. 3 Listiny.

Dle nálezu sp. zn. I. ÚS 1676/17 ze dne 24. 4. 2018 se odpovědnost státu vztahuje i na tzv. procesní rozhodnutí. V projednávaném případě měla nemajetková újma vzniknout stěžovatelům tím, že jim nebylo rozhodnutím městského úřadu umožněno pojmenovat nezletilého syna dle jejich přání. Městský soud v Praze však odmítl vyhovět žádosti o náhradu újmy, neboť rozhodnutí městského úřadu nebylo rozhodnutím ve věci samé, ale rozhodnutím procesní povahy. Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil s tím, že došlo ke vzniku nemajetkové újmy, za niž náleží stěžovatelům přiměřené zadostiučinění.

Specifickou oblastí je odškodňování za pochybení v trestních řízeních. V nálezu sp. zn. II. ÚS 2175/16 ze dne 13. 3. 2018 Ústavní soud připomenul, že trestní stíhání, které trvá po mnoho let a je ukončené konstatováním, že se skutek nestal, nebo nebyl trestným činem, představuje velmi závažný zásah do právní sféry jednotlivce a musí být odpovídajícím způsobem odškodněn. Ústavní soud si je vědom, že určení spravedlivé výše zadostiučinění je obtížné, zvláště přepočítání nemajetkové újmy na peníze. V projednávaném případě obecné soudy dostatečně nezohlednily všechny zásahy, které stěžovatele poškodily, a v odůvodnění důkladně nevysvětlily, na základě jakých úvah rozhodly o přiznané náhradě. Obecné soudy sice vyšly i ze srovnání s obdobnými případy, což je možné, nicméně důkladně nevysvětlily, které konkrétní okolnosti srovnávaných případů jsou podobné a které jsou odlišné, navíc vycházely i z rozhodnutí shledaných Ústavním soudem jako protiústavní.

V nálezu sp. zn. II. ÚS 2767/16 ze dne 7. 8. 2018 dospěl Ústavní soud k závěru, že pokud byla trestní věc postoupena podle § 222 odst. 2 trestního řádu k projednání v přestupkovém řízení, je usnesení o zahájení trestního stíhání a na něj navazující trestní řízení nezákonné. Obecný soud, který v takovém případě nepřizná žalobci nárok na náhradu škody v podobě náhrady nákladů obhajoby, porušuje jeho právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem dle čl. 36 odst. 3 Listiny.

V nálezu sp. zn. III. ÚS 2062/18 ze dne 22. 10. 2018 se Ústavní soud zabýval otázkou, zda náleží odškodnění i za zákonné zadržení a omezení osobní svobody. Stěžovatelka byla jako podezřelá dle § 76 odst. 1 trestního řádu zadržena po dobu 47 hodin. Následně byla propuštěna, aniž by proti ní bylo zahájeno

trestní stíhání. V řízení před obecnými soudy se následně domáhala po České republice zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nesprávným úředním postupem. Její žaloba byla zamítnuta, neboť byla zadržena při splnění podmínek stanovených trestním řádem a byla propuštěna na svobodu před uplynutím 48 hodin, jak trestní řád vyžaduje. Postup orgánů činných v trestním řízení byl v souladu se zákonem a k nezákonnému rozhodnutí či nesprávnému úřednímu postupu nedošlo. Tento názor Ústavní soud akceptoval a ústavní stížnost zamítl. Při absenci speciální úpravy odškodnění za omezení osobní svobody nelze přijmout jiný výklad Listiny, než že za zákonné omezení osobní svobody (zadržetí podle čl. 8 odst. 3 Listiny) odškodnění nenáleží, takové právo neplyne ani z čl. 5 Úmluvy.

Mediální pozornost v minulém roce přitáhlo také rozhodování Ústavního soudu ve věci H-System. V řadě rozhodnutí (včetně např. nálezu sp. zn. III. ÚS 3369/17 ze dne 13. 2. 2018) dospěl Ústavní soud k závěru, že obecné soudy mj. nesprávně aplikovaly faktor tzv. sdílené újmy, dle něhož jednotliví poškození mohou objektivně vnímat odškodnění újmy každého z nich jako alespoň částečné odškodnění újmy vlastní. Stěžovatel se v projednávané věci domáhal zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nepřiměřenou délkou trestního řízení, v němž vystupoval jako poškozený. V důsledku mechanického rozpočítání částky zadostiučinění došlo k přiznání méně než jednoho procenta standardní výše zadostiučinění. Takovéto striktní dodržování algoritmu matematického dělení běžně přiznávané výše zadostiučinění počtem poškozených by v některých případech mohlo dle Ústavního soudu vést k úplnému obsahovému popření poskytování zadostiučinění v penězích.

I v roce 2018 byl Ústavní soud konfrontován s otázkami satisfakce újmy vzniklé za komunistického režimu. V nálezu sp. zn. II. ÚS 1242/18 ze dne 16. 10. 2018 se nezabýval ani tak rozsahem odškodnění (jako v minulosti) jako spíše řádností „odškodňovacího“ procesu. V projednávané věci se stěžovatel domáhal vydání osvědčení účastníka odboje a odporu proti komunismu. V roce 2012 se se svou žádostí obrátil na Ministerstvo obrany. Jeho odbojová činnost měla spočívat v tom, že byl v rozmezí září 1951 a října 1953 aktivním členem skautské odbojové skupiny SODAN, která se snažila bojovat proti násilné kolektivizaci venkova. V důsledku toho byl v roce 1954 odsouzen pro trestné činy velezrady,

sabotáže a rozkrádání a poškozování majetku lidových družstev k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání čtyř a půl roku, propadnutí majetku a peněžitému trestu. Trest odnětí svobody vykonal v táborech nucených prací na Jáchymovsku. Propuštěn byl v říjnu 1957 a po roce 1989 byl rehabilitován. Ministerstvu, které mělo o jeho žádosti rozhodnout bezodkladně či nejpozději do 30 dnů od zahájení řízení, trvalo však více než tři a půl roku, než osvědčení vydalo. Stěžovatel v ústavní stížnosti brojil proti nedostatečnému odškodnění za délku tohoto řízení. Podle Ústavního soudu se legitimní očekávání stěžovatele, že mu bude osvědčení v přiměřené lhůtě vydáno, změnilo v několikaleté vynucené vyčkávání, které lze označit vzhledem k jeho věku za nedůstojné. Čím větší morální a časová naléhavost je přítomna, tím větší musí být nároky na právní ochranu jednotlivců. Odvolací soud podle Ústavního soudu sice ocenil příkladný postoj stěžovatele proti totalitnímu režimu, současně však poněkud kontroverzně konstatoval, že z příkoří před rokem 1989 nelze vinit současný demokratický stát a že satisfakce požadovaná stěžovatelem nemůže sloužit jako trest pro orgán veřejné moci podle zákona o odpovědnosti státu. Ústavní soud uzavřel, že obecné soudy porušily právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny a jeho právo na náhradu škody zaručené čl. 36 odst. 3 Listiny.

Právo na samosprávu

Právo na samosprávu se v judikatuře Ústavního soudu řadí k těm méně frekventovaným, avšak loňský rok přinesl Ústavnímu soudu hned několik příležitostí k tomu, aby se znovu vyjádřil k jeho různým aspektům. Úvodem lze poukázat na zamítavý plenární nálezn sp. zn. Pl. ÚS 6/17 ze dne 20. 2. 2018, jenž se věnoval problematice hospodaření územních samosprávných celků a tzv. dluhové brzdy veřejných rozpočtů. Ústavní soud se v něm zabýval otázkou ústavnosti komplexu zákonů, jejichž cílem bylo přimět územní samosprávné celky k zodpovědné rozpočtové politice a ke snižování zadlužení.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 6/17: Dluhová brzda veřejných rozpočtů aneb hospodaření územních samosprávných celků

Skupina senátorů navrhla Ústavnímu soudu zrušení vybraných zákonných ustanovení upravujících komplex pravidel (nazývaných též „dluhová brzda“), dle nichž předluženým obcím a krajům hrozilo, že přijdou o část svého financování ze státního rozpočtu. To je mělo motivovat k tomu, aby svůj dluh postupně snižovaly anebo alespoň udržovaly v akceptovatelné výši. Dle senátorů tato právní úprava představovala zásah do práva na samosprávu (čl. 8, 100 a 101 Ústavy) a zásah do vlastnického práva obcí a krajů (čl. 11 Listiny).

Ústavní soud připomněl, že právo vlastnit majetek a hospodařit podle vlastního rozpočtu je součástí ústavního práva na samosprávu. Na ústavní úrovni je obcím a krajům garantováno jednak postavení vlastníka (tj. subjektu způsobilého nabývat majetek), jednak postavení hospodáře (tj. subjektu způsobilého s nabytým majetkem nakládat na základě vlastního ekonomického uvážení). Z obou těchto ústavně zaručených rolí vyplývají pro obce a kraje nejen práva, ale i povinnosti. Mezi ně patří také povinnost obcí a krajů užívat své prostředky – jež jsou prostředky veřejnými – racionálně, důvodně a ku prospěchu všech svých obyvatel. Ústavní soud neměl žádné pochybnosti o legitimitě těchto požadavků. Územní samospráva

je totiž výrazem odpovědnosti územního společenství vůči jeho obyvatelům a současně vůči státu. Nelze přitom opomenout, že příjmy obcí a krajů jsou závislé mj. na státním rozpočtu. Pakliže stát zčásti zajišťuje prostředky pro chod územní samosprávy, je fair a legitimním požadavkem, aby územní samospráva byla solidární vůči státu a omezením svého deficitního rozpočtového hospodaření přispěla ke zlepšení hospodářské situace veřejného sektoru.

Za zcela zásadní považoval Ústavní soud také to, že napadená právní úprava omezuje, avšak nevyklučuje, možnost obcí a krajů vytvářet dluh. Tato právní úprava pouze klade důraz na omezení dluhu a na jeho splácení v určité výši. Stanovení takové hranice a navazující povinnosti postupně snižovat dluh je nejen přípustné, ale i žádoucí. Ústavní soud provedl test proporcionality napadených ustanovení zákona č. 23/2017 Sb., o pravidlech rozpočtové odpovědnosti, a dospěl k závěru, že přezkoumávaná právní úprava v něm obtojí.

Za důvodné nepovažoval Ústavní soud ani další dva argumenty senátorů. Nejprve neakceptoval námitku, že právní úprava omezující hospodaření obcí a krajů může být obsažena pouze v ústavních normách, nikoliv v „obyčejném“ zákoně, a následně nepřítakal ani námitce stran retroaktivity napadené právní úpravy. Návrh skupiny senátorů proto zamítl.

Vyhovující nálezn sp. zn. Pl. ÚS 42/18 ze dne 11. 12. 2018 představuje pokračování v současnosti již ustálené judikatury soudu stran tzv. sedacích vyhlášek. Podobně jako v předchozích případech, obecně závazná vyhláška města Most č. 6/2015 zakazovala sezení na předmětech a zařízeních, které k takovému účelu nejsou určeny (např. palisády, zděné a betonové zídky a zábrany), a umístování předmětů sloužících k odpočinku nebo stravování (např. lavičky, židle, stoly, grily) na veřejná prostranství. Ústavnost obecně závazných vyhlášek je standardně posuzována pomocí čtyřstupňového testu. Ústavní soud konstatoval, že město Most mělo pravomoc vydat napadenou vyhlášku (1. krok testu). Následně ale uzavřel, že při jejím vydávání se město pohybovalo mimo zákonem

vymezenou působnost, tj. jednalo ultra vires (2. krok trestu). Proto byl Ústavní soud nucen konstatovat protiústavnost napadené „sedací vyhlášky“ a zrušit ji.

Neméně zajímavým byl i zamítavý senátní nález sp. zn. I. ÚS 178/15 ze dne 8. 11. 2018, který se zabýval ústavní stížností obce Nové Heřminovy, jež brojila proti stavbě stejnojmenné vodní nádrže. Uvedená obec se před správními soudy neúspěšně domáhala zrušení Zásad územního rozvoje Moravskoslezského kraje v části, která vymezovala mj. plochu pro stavbu vodní nádrže snižující povodňová rizika v povodí horního toku řeky Opavy. Obrátila se proto na Ústavní soud. Nicméně ani ten jí nevyhověl. Ústavní soud především zdůraznil, stěžovatelka byla při pořizování zásad územního rozvoje úplně pasivní a zásadní výtky směřující proti samotné účelnosti stavby vodní nádrže začala uplatňovat až v soudním řízení. Protože tak činí bez akceptovatelného důvodu, musí dle Ústavního soudu nést negativní důsledky svého jednání. Současně Ústavní soud poznamenal, že rozhodnutí o stavbě vodní nádrže je hajitelné politicky i odborně (nádrž může přispět k protipovodňové ochraně řady obcí), zvolená podoba vodní nádrže upřednostňuje zachování části území obce Nové Heřminovy na úkor efektivity protipovodňové ochrany a zátěž spojenou s protipovodňovými opatřeními ponесou též další obce. Ústavní soud tedy uzavřel, že Moravskoslezský kraj při výkonu samosprávy svého území dbal i na zájmy stěžovatelky, ačkoliv její existence není ústavně zaručena a ona sama ani své zájmy řádně nehájila. Její ústavní stížnost proto zamítl.

A large, stylized number '1' is positioned on the left side of the page. It is composed of a dark grey background with a white cutout forming the shape of the digit. The top of the '1' has a diagonal line, and the bottom has a small rectangular notch.

STATISTIKA ROZHODOVACÍ
ČINNOSTI V ROCE 2018

Statistika rozhodování Ústavního soudu v roce 2018

Rozhodnutí za rok 2018 celkem		
4395		
nálezy	usnesení	stanoviska pléna
206	4187	2

Nálezy za rok 2018 ⁱ⁾		
206		
vyhověno (alespoň částečně)	zamítnuto (alespoň částečně)	vyhověno a zamítnuto
172	41	7

Plenární rozhodnutí za rok 2018 ⁱⁱⁱ⁾	
56	
nálezy	usnesení
16	40

Senátní rozhodnutí za rok 2018	
4337	
nálezy	usnesení (včetně procesních)
190	4147

Usnesení za rok 2018 (včetně procesních) ⁱⁱ⁾						
4187						
zjevná neopodstatněnost	vady návrhu	po lhůtě	neoprávněnost navrhovatele	nepříslušnost	nepřípustnost	zastaveno
2822	745	93	44	35	559	46
67,4 %	17,8 %	2,2 %	1,0 %	0,8 %	13,4 %	1,1 %

Vysvětlivky:

i) Některé nálezy obsahují více výroků, proto součet nálezu, v nichž bylo návrhu alespoň částečně vyhověno, a nálezu, jimiž byl návrh zamítnut, neodpovídá celkovému počtu nálezu. „Obojetných“ nálezu (vyhověno a zároveň zamítnuto) bylo 7, což je v tabulce zachyceno.

ii) Nezanedbatelné množství usnesení obsahuje více výroků. V tabulce je zachycen počet jednotlivých výroků, jejichž absolutní součet se nerovná součtu přijatých usnesení (obdobně to platí u procentuálního vyjádření, kde součet netvoří 100 % a počet jednotlivých typů výroků je vztažen k celkovému počtu usnesení, a to včetně procesních).

iii) Kromě stanovisek pléna (v roce 2018 byla dvě).

Řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů – počet rozhodnutí

20

Vyhověno (alespoň částečně)		Nevyhověno	
6		14	
Návrhy na zrušení zákona	Návrhy na zrušení jiného právního předpisu	Návrhy na zrušení obecně závazné vyhlášky	Návrhy na zrušení nařízení obce/kraje
17 (12 nálezů)	3 (3 nálezy)	1 (1 nález)	0 (0 nálezů)
Vyhověno alespoň částečně	Vyhověno alespoň částečně	Vyhověno alespoň částečně	Vyhověno alespoň částečně
5	1	1	0

Řízení o ústavních stížnostech^{iv)} – počet rozhodnutí

4367

Vyhověno (alespoň částečně)				Nevyhověno (meritorní a kvazimeritorní rozhodnutí; nezapočítána procesní rozhodnutí a zastavení řízení)							
166				4084 (nálezy 83, z toho 30 zamítavých a 5 zamítavých a vyhovujících zároveň)							
Ústavní stížnost směřovala proti: ^{v)}											
Rozhodnutí soudu	Rozhodnutí správní	Rozhodnutí jiné	Jiný zásah	Zákon	Jiný pr. předpis	Obec. záv. vyhl.	Nařízení obce/kraje	Rozhodnutí ÚS	Opatření ob. povahy	Interní předpis	Ostatní
4098	91	188	163	120	16	0	0	0	3	0	28

Řízení o opatřeních nezbytných k provedení rozhodnutí mezinárodního soudu – návrh na obnovu řízení – počet rozhodnutí

6

Vyhověno	Nevyhověno
3	3

Proběhla též dvě řízení o zaujetí stanoviska pléna. V jiných typech řízení Ústavní soud v roce 2018 nerozhodoval.

Průměrná délka řízení u věcí skončených v letech 2006–2018

		ve dnech	v měsících a dnech	
Průměrná délka řízení	ve všech věcech	166	5 měsíců	16 dní
	ve věcech plenárních	356	11 měsíců	26 dní
	ve věcech senátních	163	5 měsíců	13 dní
	ve věcech, v nichž bylo rozhodnuto nálezem	383	12 měsíců	23 dní
	ve věcech, v nichž bylo rozhodnuto odmítnutím pro zjevnou neopodstatněnost	169	5 měsíců	19 dní
	při ostatních způsobech ukončení řízení	115	3 měsíce	25 dní

Průměrná délka řízení u věcí skončených v roce 2018

		ve dnech	v měsících a dnech	
Průměrná délka řízení	ve všech věcech	141	4 měsíce	21 dní
	ve věcech plenárních	282	9 měsíců	12 dní
	ve věcech senátních	139	4 měsíce	19 dní
	ve věcech, v nichž bylo rozhodnuto nálezem	351	11 měsíců	21 dní
	ve věcech, v nichž bylo rozhodnuto odmítnutím pro zjevnou neopodstatněnost	155	5 měsíců	5 dní
	při ostatních způsobech ukončení řízení	113	3 měsíce	23 dní

Vysvětlivky:

- iv) Zahnuje též řízení o komunálních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. c) a řízení o návrhu politické strany nebo hnutí dle čl. 87 odst. 1 písm. j) Ústavy.
- v) Některá podání směřují vůči více typům aktů; proto neodpovídá součet počtu rozhodnutí v řízení o ústavních stížnostech počtu návrhů dle této části tabulky.

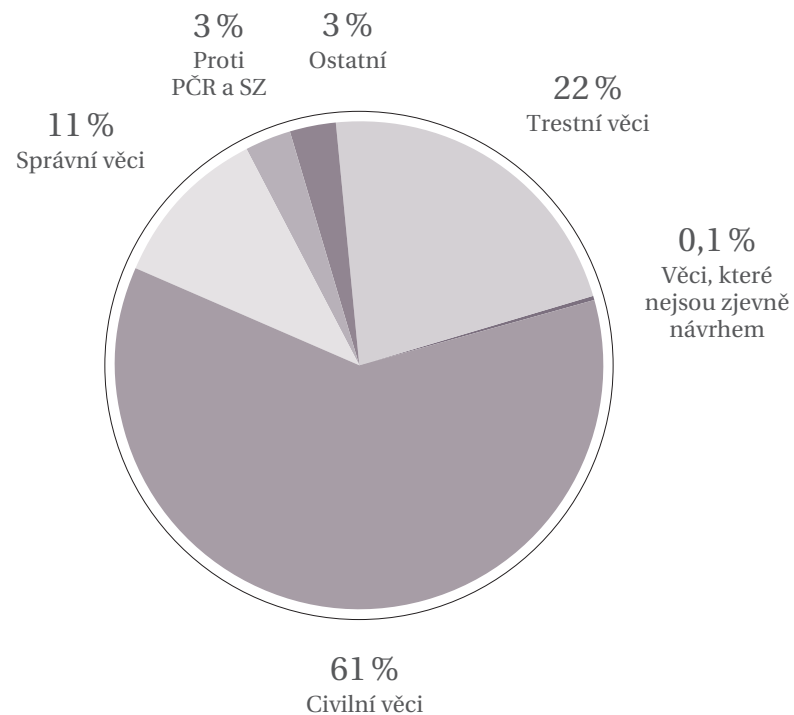
Veřejná ústní jednání

Počty veřejných ústních jednání

Rok	Věci plenární	Věci senátní
2010	7	18
2011	8	20
2012	2	17
2013*	1	1
2014*	0	0
2015*	0	0
2016*	0	1
2017*	1	0
2018*	0	0

* Snížené počty ústních jednání v důsledku změny zákona.

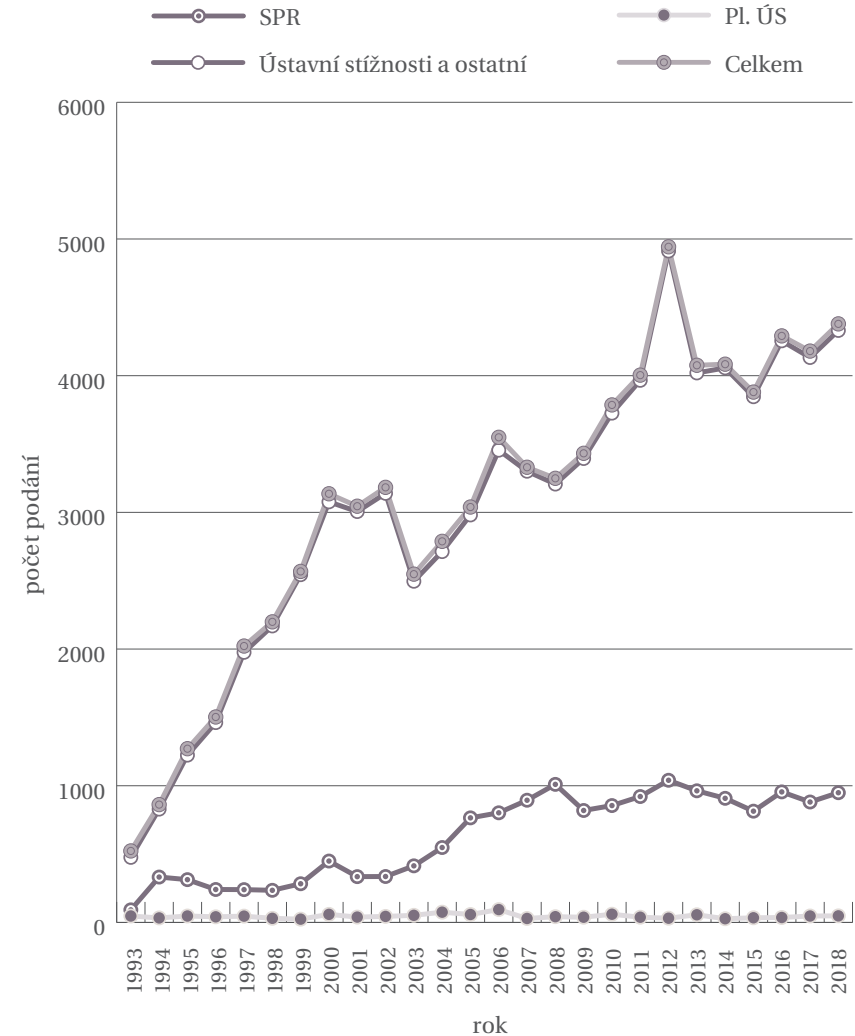
Věcná struktura návrhů na zahájení řízení v roce 2018

Statistika z pohledu návrhů na zahájení řízení a ostatních podání

ROK	Počet podání			
	Celkem	Pl. ÚS	Ústavní stížnosti a ostatní	SPR
1993	523	47	476	92
1994	862	33	829	332
1995	1 271	47	1 224	313
1996	1 503	41	1 462	241
1997	2 023	47	1 976	240
1998	2 198	29	2 169	235
1999	2 568	24	2 544	283
2000	3 137	60	3 077	449
2001	3 044	38	3 006	335
2002	3 183	44	3 139	336
2003	2 548	52	2 496	414
2004	2 788	75	2 713	548
2005	3 039	58	2 981	765
2006	3 549	94	3 455	802
2007	3 330	29	3 301	894
2008	3 249	42	3 207	1 010
2009	3 432	38	3 394	819
2010	3 786	60	3 726	855
2011	4 004	38	3 966	921
2012	4 943	31	4 912	1 040
2013	4 076	56	4 020	963
2014	4 084	27	4 057	908
2015	3 880	34	3 846	814
2016	4 291	36	4 255	955
2017	4 180	47	4 133	881
2018	4 379	48	4 331	949
Celkem	79 870	1 175	78 695	16 394

Vývoj počtu podání v letech 1993–2018

PRÁVNÍ ÚPRAVA
A VNITŘNÍ PŘEDPISY

Ústavní pořádek a zákon o Ústavním soudu

Ústavní soud je Ústavou České republiky, vyhlášenou pod č. 1/1993 Sb., definován jako soudní orgán ochrany ústavnosti. Kromě vlastní Ústavy České republiky tvoří ústavu v širším smyslu (ústavní pořádek) Listina základních práv a svobod, v období federace přijatá jako ústavní zákon č. 23/1991 Sb., v České republice pak znovu vyhlášená pod č. 2/1993 Sb., ovšem již bez uvozovacích ustanovení. Součástí ústavního pořádku jsou dále zejména ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů, ústavní zákon č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů, ústavní zákony související s rozpadem Československa a konstituováním České republiky jako nového, nástupnického státu (ústavní zákon č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky, ústavní zákon č. 29/1993 Sb., o některých dalších opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky) a ústavní zákony upravující státní hranice České republiky se sousedními státy.

Ve smyslu nálezu sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25. 6. 2002 (N 80/26 SbNU 317; 403/2002 Sb.) Ústavní soud považuje za součást ústavního pořádku, a tudíž referenční kritérium při ústavním přezkumu též mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jež byly ratifikovány a vyhlášeny.

Vlastní řízení před Ústavním soudem upravuje zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. Právě tento zákon stanoví, jak předvidá čl. 88 odst. 1 Ústavy České republiky, kdo a za jakých podmínek je oprávněn podat návrh na zahájení řízení a další pravidla o řízení před Ústavním soudem. V řízení před Ústavním soudem se přiměřeně uplatní též ustanovení občanského soudního řádu a předpisy vydané k jeho provedení (§ 63 zákona o Ústavním soudu), ve zvláštních případech pak ustanovení trestního řádu o řízení před soudem (§ 108 a 138 zákona o Ústavním soudu).

V roce 2018 nedoznal ústavní pořádek žádných formálněprávních změn, byl Ústavní soud pozorně sleduje návrhy, které jsou předkládány s cílem změnit anebo doplnit ústavní pořádek.

Pokud jde o zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, ten byl změněn zákonem č. 173/2018 Sb. Obsahem změny, účinné od prosince 2018, je institut přestupkové imunity soudců Ústavního soudu. Podle předchozí právní úpravy soudce Ústavního soudu nebylo možné stíhat pro přestupek a podléhali výhradně internímu kárnému řízení. Od roku 2002 však poslanci a senátoři začali podléhat klasickému přestupkovému řízení s výjimkou případů, kdy o projednání věci parlamentní komorou v disciplinárním řízení sami požádali. Protože se tento model osvědčil, rozhodli se zákonodárci aplikovat jej i na soudce Ústavního soudu.

Podle nové právní úpravy tak i soudci Ústavního soudu odpovídají za spáchané přestupky. Tyto přestupky by přitom bylo možné projednat podle zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů, s výjimkou těch případů, kdy soudce Ústavního soudu sám požádá o projednání přestupku v kárném řízení a postupuje se podle ustanovení § 133 odst. 2 zákona o Ústavním soudu. Smyslem nové právní úpravy je to, že soudce Ústavního soudu – obdobně jako poslanci a senátoři – může zvolit projednání svého přestupku v kárném řízení, pokud by mu hrozil nepřiměřený zásah ze strany výkonné moci. I přesto, že řízení neproběhne před správním orgánem, ale kárným senátem, může kárný senát Ústavního soudu soudci uložit správní tresty předvídané příslušným ustanovením přestupkového zákona.

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu

Se zásadními rozhodnutími Ústavního soudu se může odborná i laická veřejnost seznámit jak prostřednictvím moderní elektronické databáze NALUS, tak také díky reprezentativní knižní podobě, kterou je Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu. Tato publikace je vydávána na základě § 59 zákona o Ústavním soudu a jsou v ní uveřejňovány všechny nálezy přijaté plénem

i jednotlivými senáty Ústavního soudu v daném kalendářním roce a též vybraná usnesení, o jejichž publikaci plénum rozhodlo. Do Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu jsou v souladu s rozhodnutím pléna č. Org. 16/09 zařazována také stanoviska pléna Ústavního soudu přijatá podle § 23 zákona o Ústavním soudu. Všechna rozhodnutí jsou publikována včetně odlišných stanovisek a jsou uvozena právními větami, jež shrnují jejich nejpodstatnější závěry.

Jednotlivé ročníky Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu jsou členěny do čtyř dílů, z nichž každý obsahuje rozhodnutí přijatá v průběhu kalendářního čtvrtletí. Nálezy se ve sbírce řadí podle data jejich přijetí Ústavním soudem a takto jsou také v rámci každého kalendářního roku průběžně číslovány. Publikovaná usnesení i stanoviska pléna mají své vlastní číselné řady. Pro přehlednost a praktickou využitelnost jsou v jednotlivých svazcích vytvořeny systematické rejstříky se spisovými značkami publikovaných textů, věcné rejstříky a seznamy použitých či zmíněných právních předpisů. Každý svazek je doplněn také CD s obsahem a věcným rejstříkem všech dosud vydaných svazků a publikovaných rozhodnutí a stanovisek. Elektronická podoba jednotlivých svazků Sbírký nálezů a usnesení, která je graficky i obsahově shodná s tištěnou verzí, je následně (počínaje svazkem 67) s šestiměsíčním odstupem zveřejňována též na internetových stránkách Ústavního soudu (viz <https://www.usoud.cz/sbirka-nalezu-a-usneseni-us/>).

V roce 2018 bylo předáno Nakladatelství C. H. Beck, které na základě výsledků zadávacího řízení na veřejnou zakázku malého rozsahu podle zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů, a rámcové smlouvy na publikaci Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu v letech 2017 až 2021 zajišťuje vydávání sbírky, celkem 245 nálezů, 21 usnesení a 2 stanoviska. Těchto 268 rozhodnutí tak bylo připraveno k publikaci ve svazcích 82 až 85 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu.

Sbírka zákonů

V roce 2018 bylo na základě § 57 zákona o Ústavním soudu ve Sbírce zákonů vyhlášeno celkem 14 nálezů, jimiž Ústavní soud rozhodoval v souladu s čl. 87 odst. 1 písm. a) a b) Ústavy České republiky o návrzích na zrušení zákona nebo jiného právního předpisu anebo jejich jednotlivých ustanovení. Kromě nálezů vydaných v řízení o kontrole norem nebyl přijat jiný nálezy vyžadující obligatorní publikaci ve Sbírce zákonů.

Ustanovení § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, umožňuje, aby kromě výše zmiňovaných nálezů byly ve Sbírce zákonů formou sdělení publikovány rovněž další akty Ústavního soudu, jestliže o jejich vyhlášení Ústavní soud rozhodne. S odkazem na rozhodnutí č. Org. 16/09, jímž se plénum Ústavního soudu usneslo, že ve Sbírce zákonů budou uveřejňována všechna stanoviska pléna přijatá podle § 23 zákona o Ústavním soudu, tak byla v roce 2018 ve Sbírce zákonů vyhlášena též dvě sdělení o přijetí stanoviska pléna.

Celkově bylo v roce 2018 předáno redakci Sbírký zákonů Ministerstva vnitra těchto 16 nálezů a sdělení Ústavního soudu:

1. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 26/16 ze dne 12. prosince 2017 (8/2018 Sb.) o návrhu na zrušení zákona č. 112/2016 Sb., o evidenci tržeb, nebo jeho jednotlivých ustanovení; návrhu skupiny poslanců bylo částečně vyhověno a pro rozpor s ústavním pořádkem byla některá ustanovení zákona č. 112/2016 Sb., o evidenci tržeb, zrušena, přičemž současně bylo vysloveno též pozbytí platnosti nařízení vlády č. 376/2017 Sb., o vyloučení některých tržeb z evidence tržeb, neboť bylo vydáno na základě zrušených ustanovení § 12 odst. 4 a § 37 odst. 3 zákona č. 112/2016 Sb., o evidenci tržeb;
2. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 8/16 ze dne 19. prosince 2017 (26/2018 Sb.) ve věci návrhu Nejvyššího správního soudu na zrušení § 12 odst. 4 a 5 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění zákona č. 124/2008 Sb.; tento návrh týkající se podmínky bezúhonnosti pro ustanovení myslivecké stráže byl zamítnut;

3. nález sp. zn. Pl. ÚS 11/17 ze dne 12. prosince 2017 (60/2018 Sb.) o návrhu na zrušení některých ustanovení zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění zákona č. 302/2016 Sb., souvisejících s financováním politických stran; tento návrh skupiny senátorů byl zamítnut;
4. nález sp. zn. Pl. ÚS 15/15 ze dne 30. ledna 2018 (62/2018 Sb.) týkající se návrhu na vyslovení neústavnosti § 41b odst. 2 a 4 a § 41c písm. g) zákona č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění účinném do 31. prosince 2015, návrh Krajského soudu v Plzni byl zamítnut;
5. nález sp. zn. Pl. ÚS 15/17 ze dne 27. února 2018 (69/2018 Sb.) ve věci návrhu na vyslovení neústavnosti části § 35ca zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění účinném do 30. 6. 2017; návrh stěžovatelky týkající se nemožnosti uplatnění daňového zvýhodnění na vyživované dítě v případě, že poplatník daně z příjmů využívá možnost odečítat výdaje paušální sazbou, byl zčásti zamítnut a zčásti odmítnut;
6. nález sp. zn. Pl. ÚS 7/17 ze dne 27. března 2018 (81/2018 Sb.) o návrhu na zrušení některých ustanovení zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek; návrhu skupiny senátorů Ústavní soud částečně vyhověl a zrušil v § 3 odst. 2 písm. d), § 11 odst. 2 písm. d), § 36 odst. 1 písm. b) a k) zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, slovo „převážně“ a v § 19 zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, slova „svoje nebo“; ve zbytku návrh zamítl;
7. nález sp. zn. Pl. ÚS 6/17 ze dne 20. února 2018 (99/2018 Sb.), jímž bylo rozhodnuto o návrhu na zrušení § 14 písm. c), § 17 a § 18 odst. 2 zákona č. 23/2017 Sb., o pravidlech rozpočtové odpovědnosti, § 6a až 6d zákona č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní), ve znění zákona č. 24/2017 Sb., a § 4 odst. 6 zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění zákona č. 24/2017 Sb., návrh skupiny senátorů na zrušení napadených ustanovení stanovujících pravidla, jimiž se mají územní samosprávné celky řídit při svém hospodaření, byl zamítnut;
8. nález sp. zn. Pl. ÚS 15/16 ze dne 16. května 2018 (116/2018 Sb.) týkající se návrhu na zrušení ustanovení § 10 odst. 3 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění zákona č. 297/2011 Sb., a na vyslovení protiústavnosti § 125f odst. 1 tohoto zákona, ve znění účinném do 30. června 2017, upravujících objektivní odpovědnost provozovatele vozidla; návrh Krajského soudu v Ostravě byl zamítnut;
9. nález sp. zn. Pl. ÚS 35/17 ze dne 19. června 2018 (135/2018 Sb.) ve věci návrhu na zrušení některých ustanovení zákona č. 185/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 503/2012 Sb., o Státním pozemkovém úřadu a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, která stanovila tzv. druhou restituční tečku a měla omezit vypořádání restitučního nároku oprávněných osob v tom smyslu, že k náhradnímu uspokojení nároku již nebude moci dojít formou převodu jiných pozemků, ale výlučně prostřednictvím finanční náhrady; Ústavní soud návrhu skupiny senátorů částečně vyhověl a uplynutím dne 30. června 2018 zrušil ustanovení čl. IV bodů 1 až 7, 9, 10, 14, 15, 18, 20 a 21 a čl. V zákona č. 185/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 503/2012 Sb., o Státním pozemkovém úřadu a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony;
10. nález sp. zn. Pl. ÚS 3/16 ze dne 10. července 2018 (186/2018 Sb.) o návrhu na zrušení ustanovení § 3 odst. 4 věty druhé zákona č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, ve znění zákona č. 333/2014 Sb.; návrh skupiny senátorů týkající se „pravidla desetinásobku“ zavedeného v sektoru družstevních záložen byl zamítnut;
11. nález sp. zn. Pl. ÚS 14/17 ze dne 14. srpna 2018 (200/2018 Sb.) týkající se návrhu na zrušení některých ustanovení vyhlášky Ministerstva

- spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, ve znění pozdějších předpisů, jimiž došlo ke snížení odměny a náhrady soudního exekutora; opodstatněnost návrhu skupiny senátorů nebyla Ústavním soudem dovozena a návrh byl zamítnut;
12. nález sp. zn. Pl. ÚS 21/15 ze dne 4. září 2018 (233/2018 Sb.), jímž bylo rozhodnuto o návrhu na zrušení § 10 odst. 3 a 5 zákona České národní rady č. 280/1992 Sb., o resortních, oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťovnách, ve znění pozdějších předpisů, a vyhlášky č. 579/2006 Sb., kterou se stanoví způsob volby a volební řád pro volby do správních rad a dozorčích rad resortních, oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťoven, ve znění vyhlášky č. 87/2008 Sb.; návrhu skupiny senátorů bylo částečně vyhověno a uplynutím dne 30. září 2019 byla zrušena část ustanovení § 10 odst. 3 zákona č. 280/1992 Sb. a vyhláška č. 579/2006 Sb. upravující složení a způsob volby členů správních rad a dozorčích rad resortních, oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťoven;
 13. nález sp. zn. Pl. ÚS 24/17 ze dne 11. září 2018 (235/2018 Sb.) o návrhu Nejvyššího správního soudu na zrušení § 48 odst. 2 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění zákona č. 530/2005 Sb.; Ústavní soud napadené ustanovení upravující zákaz jiné výdělečné činnosti příslušníků bezpečnostních sborů zrušil pro jeho rozpor s čl. 2 odst. 3, čl. 4 odst. 1 a 2, čl. 26 odst. 2 a čl. 44 Listiny základních práv a svobod;
 14. sdělení o přijetí stanoviska pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 47/18 ze dne 25. září 2018 (238/2018 Sb.) jež konstatovalo, že zamítne-li soud v neveřejném zasedání jako nedůvodnou stížnost (§ 148 odst. 1 písm. c) trestního řádu] proti rozhodnutí, kterým se zamítá návrh na povolení obnovy řízení (§ 283 písm. d) trestního řádu] v situaci, kdy již sám dokazování neopakuje, popř. nedoplňuje, nejde o porušení čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod;
 15. nález sp. zn. Pl. ÚS 18/17 ze dne 25. září 2018 (261/2018 Sb.) ve věci návrhu na zrušení zákona č. 123/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, nebo na zrušení některých ustanovení zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů; návrhu skupiny senátorů na zrušení napadených ustanovení týkajících se vymezení národních parků a jejich založení a zasahujících do práva na samosprávu dotčených obcí nebylo vyhověno;
 16. sdělení o přijetí stanoviska pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 48/18 ze dne 16. října 2018 (260/2018 Sb.) k problematice užívání společné věci podílovým spoluvlastníkem nad rozsah odpovídající jeho spoluvlastnickému podílu bez právního důvodu.

Vnitřní předpisy

Některé činnosti Ústavního soudu se kromě obecně závazných právních předpisů řídí také interními předpisy, upravujícími jednak jeho organizační strukturu a správu, jednak vlastní výkon ústavního soudnictví.

Základními vnitřními předpisy upravujícími vlastní výkon ústavního soudnictví jsou:

- rozhodnutí o ustavení senátů Ústavního soudu, přijímané plénem Ústavního soudu podle § 11 odst. 2 písm. m) zákona o Ústavním soudu,
- pravidla rozdělení agendy, přijímaná plénem Ústavního soudu podle § 11 odst. 2 písm. m) zákona o Ústavním soudu,
- rozhodnutí o atrakci senátních věcí plénem, přijímané plénem podle § 11 odst. 2 písm. k) zákona o Ústavním soudu,
- kancelářský a spisový řád, přijímaný plénem Ústavního soudu podle § 11 odst. 2 písm. l) zákona o Ústavním soudu.

Na základě těchto předpisů přijímaných a schvalovaných plénem Ústavního soudu vydává předseda Ústavního soudu pro každý kalendářní rok rozvrh práce Ústavního soudu a jeho změny.

Všechny tyto předpisy Ústavní soud zveřejňuje na svých internetových stránkách.

Obsahy výše zmíněných předpisů nedoznaly v průběhu roku 2018 nijak významných změn.

Rozvrh práce, vydávaný předsedou soudu na základě § 16 zákona o Ústavním soudu a za respektování pravidel plynoucích z výše uvedených rozhodnutí pléna, se v roce 2018 změnil jen jednou. Z důvodu rozhodnutí soudce Jana Musila se na počátku roku 2019 vzdát své funkce bylo předsedou soudu přistoupeno k pozastavení jeho nápadu (rozhodnutí č. Org. 43/18 ze dne 23. 10. 2018).

V kancelářském a spisovém řádu byl doplněn nový § 58a, který obsahuje pravidla pro zpřístupnění elektronických dokumentů ze spisu prostřednictvím sítě internet. Tato nová aplikace, která nese název NaSpis, by měla umožnit právním zástupcům účastníků seznámit se se spisem zjednodušenou formou a bez nutnosti osobní návštěvy v sídle Ústavního soudu.

Předseda Ústavního soudu v roce 2018 novelizoval pracovní řád dvěma rozhodnutími, a to číslo Org. 28/18 ze dne 26. 7. 2018 a číslo Org. 58/18 ze dne 17. prosince 2018, kterými byly upraveny podmínky výkonu práce zaměstnanců v režimu práce konané z domova, poskytování indispozičního volna zaměstnancům a stanoveny pracovní činnosti na úseku soudního výkonu, dle kterých může být zaměstnancům přiznán zvláštní příplatek.

Dále předseda Ústavního soudu svým rozhodnutím číslo Org. 22/18 ze dne 23. 5. 2018 upravil směrnici o organizaci autoprovozu a směrnici k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, a to především v souvislosti s potřebou zapracování aktuální legislativní úpravy a potřeb Ústavního soudu v této oblasti. Na sklonku roku 2018 byla změněna rozhodnutím č. Org. 59/18 směrnice o zahraničních pracovních cestách soudců, aby úprava těchto cest odpovídala nastavení vnitřních procesů a kontrolních mechanismů.

Na nové povinnosti související s implementací nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2019/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů), dále se zavedením systému řízení kybernetické bezpečnosti a s potřebou zajištění bezrozporné aplikace institutů nového občanskoprávního kodexu reagoval předseda Ústavního soudu úpravou systemizace a popisů pracovních činností rozhodnutím číslo Org. 54/18 ze dne 26. 11. 2018. Tímto rozhodnutím byly také u vybraných pracovních pozic provedeny drobné úpravy popisů pracovní činnosti.

Systém řízení bezpečnosti informací v Ústavním soudu zavedl předseda Ústavního soudu svým rozhodnutím číslo Org. 2/18 ze dne 2. 1. 2018. Tímto rozhodnutím byl také ustanoven Výbor pro řízení kybernetické bezpečnosti a vydán jeho statut a jednací řád.

Podmínky a způsob ochrany osobních údajů vydal předseda Ústavního soudu směrnicí č. Sm – 2/2018 ze dne 21. května 2018. Takto byla upravena vnitřní pravidla k zajištění ochrany osobních údajů soudců a zaměstnanců Ústavního soudu a dalších osob, jejichž osobními údaji Ústavní soud disponuje při činnostech, které bezprostředně nesouvisí s vlastní rozhodovací soudní pravomocí. Postupy při zpracování osobních údajů byly upraveny v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2019/679 ze dne 27. 4. 2016. Směrnice byla následně doplněna v části výčtu přístupu zaměstnanců do informačních systémů rozhodnutím předsedy číslo Org. 24/18 ze dne 30. května 2018.

V souvislosti se změnou v osobě generálního sekretáře upravil předseda Ústavního soudu rozhodnutím číslo Org. 50/18 ze dne 9. 11. 2018 složení Výboru pro řízení kybernetické bezpečnosti a rozhodnutím číslo Org. 52/18 ze dne 19. 11. 2018 složení krizového štábu.

O rozpočtu fondu kulturních a sociálních potřeb na rok 2018 rozhodl předseda Ústavního soudu svým rozhodnutím číslo Org. 4/18 ze dne 4. ledna 2018.

Ředitel sekce soudní správy vydal dne 12. ledna 2018 příkaz číslo P/ŘSS – 1/2018 k provedení inventarizace majetku a závazků v roce 2018 s příloženým plánem inventur. Postup k přípravě účetní závěrky za účetní období roku 2018 upřesnil ředitel soudní správy opatřením číslo O/ŘSS – 3/2018 ze dne 30. listopadu 2018.

V souvislosti se zavedením postupů v oblasti ochrany osobních údajů (Sm č. 2/2018) určil ředitel sekce soudní správy opatřením číslo O/ŘSS – 2/2018 ze dne 26. 11. 2018 postupy při zpracování a správě osobních údajů návštěv Ústavního soudu.

Dále byla, tak jako v předchozích letech, aktualizována směrnice upravující výše cestovních náhrad poskytovaných v souvislosti s výkonem práce (opatření č. O/ŘSS – 1/2018 ze dne 2. ledna 2018).

MEZINÁRODNÍ
SPOLUPRÁCE A STYKY

Mezinárodní spolupráce

Vedením zahraničních vztahů Ústavního soudu je pověřen jeho místopředseda Jaroslav Fenyk, který je současně generálním zpravodajem Konference evropských ústavních soudů, již Ústavní soud České republiky od července 2017 po tři roky předsedá.

Těžištěm mezinárodních aktivit Ústavního soudu je již tradičně bilaterální spolupráce, třebaže v roce 2018 bylo nejzásadnější událostí zasedání Kulatého stolu předsedů Konference evropských ústavních soudů v Praze, o kterém je podrobněji pojednáno dále ve zvláštní části.

V rámci bilaterálních kontaktů se přirozeně uskutečnily cesty představitelů Ústavního soudu do zahraničí a v druhé rovině naopak návštěvy zahraničních kolegů v sídle Ústavního soudu. Ústavní soudnictví je specifické v tom, že nemá na národní úrovni partnera se stejnou působností ani jiný orgán, který by byl Ústavnímu soudu nadřízen. Jedinou cestou, jak se poradit či získat zkušenosti, je tak mezinárodní spolupráce. Soudy, které mají podobné postavení a podobné kompetence, totiž mívají i podobné problémy a mohou spolu sdílet i postupy k jejich efektivnímu řešení.

Ačkoliv mnohostranné mezinárodní konference představují nejčastější formát, na němž se zástupci ústavních soudů celého světa setkávají, největší hloubky odborného záběru lze dosáhnout při bilaterálních jednáních. Přímá diskuse soudců o konkrétních tématech a otázkách je nenahraditelným pramenem stálého zlepšování systému ochrany lidských práva a ústavnosti v nejširším slova smyslu.

Rok 2018 byl sice ve znamení organizace přípravného jednání Konference evropských ústavních soudů, které soudcům i odborným pracovníkům přineslo největší zátěž, ale přesto Ústavní soud nerezignoval na své zahraniční aktivity a v mezích svých ekonomických i časových dispozic udržoval vztahy se zahraničními partnery na bilaterální i multilaterální úrovni.

Cesty představitelů Ústavního soudu do zahraničí

První zahraniční událostí v roce 2018 byla již tradiční cesta do sídla Evropského soudu pro lidská práva na zahájení soudního roku. Ještě před samotným slavnostním zahájením byl předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský přijat v Paříži předsedou francouzské Ústavní rady panem Laurentem Fabiusem. V krátkém rozhovoru představil dr. Rychetský základní problémy, které identifikoval v souvislosti s Konferencí evropských ústavních soudů. Následný odborný seminář ve Štrasburku se v tomto roce zabýval především praktickými otázkami spojenými s výkonem autority soudní moci a rozbořem toho, jak může soudní moc reagovat na současné výzvy a jaké komunikační strategie by při tom mohla rozvinout. Jako čestný host na tomto fóru promluvil i předseda Soudního dvora Evropské unie Koen Lenaerts, který se ve svém projevu zabýval vztahem obou evropských soudních institucí a jejich synergickým efektem na poli ochrany základních práv.

V únoru uspořádal Ústav evropských právních studií Univerzity v Osnabrücku mezinárodní konferenci zaměřenou na aktuální oslabování hodnot právního státu v některých zemích střední a východní Evropy. Kromě řady vynikajících odborníků a nejzvučnějších jmen světové právní teorie zde vystoupili i představitelé ústavních soudů, mezi nimi též předseda Ústavního soudu České republiky Pavel Rychetský. Ve svém vystoupení se mj. věnoval skutečnosti, že existence právního státu je pevně spojena s existencí silného a nezávislého ústavního soudnictví. Eroze nebo narušení jedné z obou provázaných složek nutně vede k oslabení té druhé. Přesto ale vyjádřil přesvědčení, že myšlenky a hodnoty právního státu jsou natolik vrstlé do soudobé evropské společnosti, že odolají i silným antiliberálním tlakům.

V Benátkách v březnu zasedal řídicí výbor Světové konference o ústavním soudnictví (tzv. Bureau WCCJ). Konferenci evropských ústavních soudů zde zastupoval místopředseda Ústavního soudu Jaroslav Fenyk, který rovněž moderoval a řídil celé jednání (tato povinnost nám připadla v rámci rotace předsednické funkce v Bureau). Přítomni byli dále zástupci jednotlivých teritoriálních a jazykových konferencí, individuální členové konference v souladu s jejím statutem a odborný sekretariát WCCJ. Pod vedením Jaroslava Fenyka dospělo

po několikahodinové diskusi Bureau ke shodě ve všech bodech projednávané agendy a zahájilo přípravy na spoluorganizaci V. kongresu WCCJ. Ten se uskutečnil v roce 2020 v Alžíru.

Předseda Ústavního soudu se v dubnu zúčastnil pracovní cesty do Košic, kde se konala mezinárodní vědecká konference uspořádaná slovenským Ústavním soudem u příležitosti oslav 25. výročí soudu (pod názvem „Ústavní soudnictví – výzvy a perspektivy“). Na konferenci vystoupili kromě předsedy Rychetského řečníci z ústavních soudů střední a východní Evropy, předseda Soudního dvora Evropské unie a slovenský soudce Soudního dvora Evropské unie. Obsah příspěvků ukázal vzrůstající názorové štěpení napříč současnou Evropou – pokud jde o roli mezinárodních soudů, respekt k jejich rozhodnutím, ale i o výklad jednotlivých lidských práv a možnost jejich omezování.

V květnu se soudce David Uhlíř zúčastnil mezinárodní konference pořádané v lotyšské Rize u příležitosti stého výročí vzniku této pobaltské republiky. Lotyšský Ústavní soud se rozhodl přispět k oslavám a uspořádal mezinárodní konferenci s názvem „Role ústavních soudů v globalizovaném světě 21. století“ a pozval na ni zástupce evropských ústavních soudů i evropských institucí (např. předsedu Benátské komise, generální advokátku Evropského soudního dvora či soudce Evropského soudu pro lidská práva). Konferenci zahájil prezident Lotyšské republiky a zúčastnili se jí i přední lotyšští představitelé. Soudce Uhlíř přednesl příspěvek na téma „Mezinárodní souvislosti rozhodování ústavních soudů: trestněprávní pohled“, v němž přiblížil několik konkrétních případů, ve kterých český soud řešil stížnosti cizích státních příslušníků proti rozhodnutím obecných českých soudů o tom, že mají být vydáni k trestnímu řízení do jiné země.

Místopředseda Jaroslav Fenyk reprezentoval Ústavní soud České republiky a Konferenci evropských ústavních soudů na mezinárodní konferenci, kterou v Soulu v září pořádal korejský Ústavní soud u příležitosti 30. výročí své existence. Profesor Fenyk svým vystoupením otevřel celou konferenci a mezi jiným upozornil na dynamický vývoj role ústavních soudů ve společnosti. Od výhradní kontroly ústavnosti právních předpisů, tedy tzv. Kelsenovského pojetí, se ústavní soudy čím dál častěji stávají garantem právního státu a pojistkou ochrany

základních lidských práv a svobod. Někdy se však stávají obětí svého vlastního úspěchu – důvěra v jejich rozhodování se totiž promítne do takového množství návrhů, které nelze racionálně zpracovat. Vystoupení místopředsedy Ústavního soudu předznamenalo bohatou diskusi čtyř desítek delegací ústavních soudů, které v Soulu hledaly odpovědi na otázky společné moderním orgánům ochrany ústavnosti. Mimo odbornou oblast se podařilo upevnit partnerství s korejským Ústavním soudem, který je jedním z pilířů demokratického soudnictví v celé Asii.

Koncem září hostila Univerzita v Gdaňsku spolu s Univerzitou v Řezně na 60 akademiků a ústavních soudců z 22 zemí. Vedle prestižního programového zaměření akce byl výrazně přítomen étos tohoto bývalého hanzovního města jako symbolu odporu proti útlaku, s akcentem na aktuální vnitropolitické kontroverze v Polsku s evropským přesahem. Ústavní soud České republiky zde zastupoval soudce Jiří Zemánek.

Ve stejném měsíci se předseda Ústavního soudu České republiky zúčastnil mezinárodního symposia, které u příležitosti svého výročí uspořádal v Marrakéši Ústavní soud Maroka. Jeho tématem byl „Přístup k ústavnímu soudnictví: nové výzvy pro následný přezkum ústavnosti“. Role našeho soudu zde byla dvojí. Jednak předseda Pavel Rychetský nastínil velké zkušenosti Ústavního soudu České republiky s uplatňováním svých kompetencí při následném přezkumu ústavnosti, kdy všechny jeho pravomoci, až na jedinou výjimku, se realizují a posteriori. Předseda Ústavního soudu ovšem na kolokviu zastupoval i Konferenci evropských ústavních soudů, jíž český Ústavní soud v současnosti předsedá. Obě tyto role prezentoval ve svém úvodním vystoupení.

Na pozvání předsedkyně Ústavního soudu Slovenské republiky Ivetty Macejkové navštívila v říjnu delegace soudců Ústavního soudu České republiky (vedená jeho předsedou Pavlem Rychetským) ke společnému pracovnímu setkání Bratislavu. Témata odborné části jednání se týkala zejména aktuální rozhodovací činnosti obou soudů – za český Ústavní soud vystoupil předseda Rychetský, soudkyně Šimáčková a soudce Fiala; slovenská rozhodnutí představil místopředseda Ústavního soudu Milan Lalík a soudce Lajos Mészáros.

Konference s názvem „Práva osob se zdravotním postižením a přístup ke spravedlnosti“ proběhla v listopadu ve švýcarské Ženevě. Na základě pozvání zvláštní zpravodajky OSN pro práva osob s postižením paní Cataliny Devandas Aguilar a Úřadu vysokého komisaře OSN pro lidská práva se tohoto pracovního setkání zúčastnila soudkyně Ústavního soudu Kateřina Šimáčková, která zde vystoupila s přednáškou na téma „Posílení úlohy soudnictví při zajišťování právní způsobilosti a přístupu osob se zdravotním postižením ke spravedlnosti“ a mimo jiné prezentovala judikatorní činnost Ústavního soudu na toto téma.

V listopadu se konaly dvě konference v Bratislavě. První spolupřátaly Nejvyšší soud České republiky a Nejvyšší soud Slovenské republiky a jejím tématem byla zejména otázka postavení nejvyšších soudů v minulosti a v dnešní moderní Evropě a Ústavní soud České republiky na ní reprezentovali soudci David Uhlíř a Jiří Zemánek. Druhou konferenci vážící se k sociálnímu zabezpečení organizoval již tradičně (každé dva roky) Ústav státu a práva. Místopředsedkyně Ústavního soudu České republiky zde pronesla projev, v němž seznámila přítomné se současným vývojem oblasti sociální politiky v České republice.

Zasedání Benátské komise Rady Evropy, Benátky, Itálie

Soudkyně Ústavního soudu Kateřina Šimáčková se z titulu náhradní členky Benátské komise pravidelně účastní zasedání tohoto orgánu v Benátkách, kde jsou projednávány zásadní otázky ochrany ústavnosti a nakládání se společným ústavním dědictvím členských států Rady Evropy.

První zasedání Benátské komise proběhlo v únoru, kde bylo mj. prezentováno stanovisko komise k připravovaným změnám moldavské ústavy, na jehož vypracování se česká zástupkyně soudkyně Šimáčková intenzivně podílela. Na říjnovém zasedání byla projednávána např. situace justice v Rumunsku, institut ombudsmana a otázka možného porušování lidských práv v Barmě. Na prosincovém zasedání Benátské komise vyvolala některá stanoviska, která se dostala na pořad jednání, živou diskusi. Jednalo se zejména o stanovisko k článku 253 daňového zákona Maďarska, který zavedl tzv. zvláštní imigrační daň. Pozornost upoutalo také stanovisko k reformě politického systému na Maltě, stanovisko

k tzv. vetování politiků v Albánii a obecná zpráva o disentech u ústavních soudů. Prosincové zasedání uzavřelo další rok činnosti Benátské komise. Pro českou zástupkyni v komisi současně otevřelo nové funkční období, neboť usnesením vlády č. 641 z 26. září 2018 byla Kateřina Šimáčková potvrzena na pozici členky Benátské komise za Českou republiku.

Zahraniční návštěvy v sídle Ústavního soudu České republiky

Kromě cest do zahraničí se mezinárodní spolupráce Ústavního soudu uskutečňuje i v podobě návštěv různých zahraničních delegací v Brně. Rozsáhlé povinnosti Ústavního soudu související s pozicí předsednické země a organizátora Konference evropských ústavních soudů ovšem soud donutily pro rok 2018 poněkud utlumit jindy četné zahraniční návštěvy v našem sídle. V loňském roce tak byla pozvána k pracovnímu jednání pouze delegace Ústavního soudu Arménie, vedená jeho předsedou panem Gagikem Harutyunyanem, s nímž jednali zástupci našeho soudu počátkem února v Praze. Předseda Ústavního soudu také pravidelně přijímá velvyslance cizích států, kteří jsou akreditováni v České republice. Roku 2018 přijal velvyslance Kanady, Dánského království a Nizozemského království.

Konference evropských ústavních soudů

Ústavní soud České republiky byl v červnu roku 2017 v gruzínském Batumi pro příští tři roky jednomyslně zvolen do čela Konference evropských ústavních soudů (Conference of European Constitutional Courts – dále jen „CECC“). Tato mezinárodní organizace sdružuje 41 evropských ústavních soudů nebo podobných soudů provádějících ústavní přezkum. V rámci své činnosti vytváří prostor pro výměnu informací a názorů mezi svými členy, pokud jde o metody a postupy ústavního přezkumu nebo institucionální, strukturální a praktické problémy v oblastech veřejného práva a ústavních pravomocí. Konferenci, k jejímuž založení došlo v roce 1972, předsedá Ústavní soud České republiky v letech 2017–2020 poprvé. Ústředním rozhodovacím orgánem této organizace je tzv. „Kulatý stůl předsedů“, který svolává předseda Konference, nyní tedy

předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský. Jednání Kulatého stolu předsedů se uskutečnilo dne 13. 6. 2018 v Praze v hotelu Corinthia. Představitelé více než tří desítek evropských ústavních soudů mj. debatovali o tom, jak by měl vypadat nadcházející kongres této organizace a rozhodli i o jeho zaměření. XVIII. kongres CECC se uskuteční ve dnech 26. až 29. května 2020 v Praze a jeho tématem budou „Lidská práva a základní svobody: vztah mezinárodních, nadnárodních a národních katalogů v 21. století“. Téma bylo záměrně zvoleno takto široce, aby umožňovalo na základě dotazníků jednotlivých zemí řešit celou řadu specifických dílčích problémů. S výjimkou zemí stojících mimo kontinentální právní systém si evropské země v různých okamžicích svého právního vývoje zakotvily určitý výčet práv a svobod, které považují za natolik důležité, že je předrazují jiným právům, povinnostem a hodnotám. Přednost těchto práv před jinými hodnotami a zájmy státu našla svůj odraz i v jejich formálním vyjádření, tedy v souhrnném výčtu takových práv a svobod v dokumentu, který má nejvyšší právní sílu. Takovým dokumentem je většinou ústava státu; u států s polylegální ústavou – jako například Česká republika – je to zvláštní katalog s autonomní normativní povahou, avšak z hlediska své právní síly a systémové hierarchie s Ústavou srovnatelný. Podobně, jako je v národních ústavních dokumentech zdůrazněna pozice základních práv a svobod, obsahují mezinárodní smlouvy ustanovení o lidských právech, jejich ochraně, aplikaci nebo aplikační přednost. Národní katalogy lidských práv jsou si tedy podobny s mezinárodními katalogy v tom, že obsahují podobný výčet práv, minimálně tedy obdobnou sumu práv základních, a také v tom, že na jimi chráněná práva a svobody je kladen nejvyšší důraz.

Mezinárodní dokumenty o lidských právech, ve své většině ve formě smlouvy, již desítky let ovlivňují, podmiňují a determinují rozhodovací činnost ústavních soudů v oblasti lidských práv. Jejich přístup k užívání mezinárodních lidskoprávních dokumentů však není jednotný, neboť je podřízen vnitrostátnímu nastavení recepce mezinárodních pramenů práva. Ohniskem dotazníku je proto zjištění, jak postupují ústavní a jim na roveň postavené soudy v situaci, kdy je určitá hodnota (právo nebo svoboda) chráněna více zdroji (typicky národní ústavou, Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod v rámci Rady Evropy, Listinou základních práv Evropské unie nebo jinou mezinárodní multilaterální smlouvou o lidských právech). Nakládání s různými katalogy lidských práv

v řízeních před ústavními soudy je proto otázkou, kterou by měl XVIII. kongres Konference evropských ústavních soudů blíže analyzovat.

První, obecná část dotazníku by měla být orientována na zdůvodnění aplikace jednotlivých katalogů lidských práv, měla by být zkoumána především podstata jejich normativního zakotvení v národním právním řádu, pluralita, vzájemné vztahy, použití v judikatuře a význam, který tomu kterému katalogu lidských práv konkrétní ústavní soud přikládá. Ve druhé části by pak měla být obsažena základní práva, která jsou společná většině katalogů lidských práv. Na příkladu šesti základních práv by mělo být možné zajistit hlubokou komparativní analýzu přístupu evropských ústavních soudů a míru zapojení jednotlivých katalogů při ochraně těchto konkrétních práv.

Funkcí generálního zpravodaje, jehož úlohou bude zpracování těchto dotazníků do finální zprávy, byl pověřen místopředseda Ústavního soudu České republiky Jaroslav Fenyk.

XVIII. kongres by měl začít slavnostním zahajovacím zasedáním a skončit zvláštním zasedáním Kulatého stolu předsedů. Na kongres bude pozván obvyklý okruh hostů, mj. předseda Evropského soudu pro lidská práva, předseda Soudního dvora Evropské unie, předseda Mezinárodního trestního soudu, zástupci Benátské komise či Světové konference ústavních soudů a reprezentanti regionálních organizací.

V souladu se statutem této mezinárodní organizace dojde na závěr kongresu k předání českého předsednictví moldavskému Ústavnímu soudu, jenž bude (na základě jednomyslného rozhodnutí Kruhu předsedů konaného v Batumi ve dnech 29.–30. 6. 2017) v příštích třech letech této Konferenci předsedat a který by měl v roce 2023 v Kišiněvu uspořádat XIX. kongres.

V roce 2018 jsme slavili jednak 25 let od vzniku Ústavního soudu České republiky a také v tomto roce uplynulo 45 let od smrti otce evropské ochrany ústavnosti – Hanse Kelsena, a proto navázala na jednání Kulatého stolu předsedů mezinárodní konference zúčastněných ústavních soudů pod názvem: „Jak jsme začínali: Dědicové Hanse Kelsena“. Dne 14. 6. 2018 se tedy zástupci jednotlivých

členských zemí společně zamýšleli nad kořeny, ze kterých roste evropská ochrana ústavnosti, a připomenuli se milníky ve vzniku a vývoji evropských Ústavních soudů. V roce 2020 uplyne 100 let od vzniku prvních dvou evropských ústavních soudů – československého a rakouského, takže i toto významné výročí evropského ústavního soudnictví si budeme na XVIII. kongresu konaném v Praze připomínat.

Vztahy s jinými ústavními orgány a další aktivity

Ústavní soud se poněkud vymyká tradiční architektuře dělby moci, která dělí státní moc na zákonodárnou, výkonnou a soudní. Ačkoliv je Ústavní soud orgánem soudního typu, a podle Ústavy náleží k moci soudní, není přitom součástí soustavy obecných soudů a je oprávněn zrušit jakékoliv rozhodnutí jakéhokoliv orgánu veřejné moci v České republice pro rozpor s ústavním pořádkem. Svě silné pravomoci tak musí Ústavní soud vyvažovat jistou zdrženlivostí. Protože všechny ostatní orgány veřejné moci vystupují (anebo v budoucnu mohou vystupovat) před Ústavním soudem jako účastníci řízení či vedlejší účastníci řízení, není s ohledem na nezávislost ústavního soudnictví vhodné, aby s nimi Ústavní soud jednal nad rámec justiční, vědecké nebo protokolární spolupráce. Na stranu druhou je nutné uvést, že Ústavní soud, jakožto součást systému ústavních orgánů České republiky, musí mít založeny formální a společenské vztahy s jinými ústavními orgány, aby s nimi mohl vést diskusi o obecných otázkách ústavního, evropského a mezinárodního práva, je-li to potřebné pro hledání dalších cest ochrany ústavnosti a lidských práv.

V únoru 2018 se tak předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský sešel k pracovnímu jednání s místopředsedou Poslanecké sněmovny Janem Hamáčkem a s předsedkyní stálé komise pro Ústavu Poslanecké sněmovny Kateřinou Valachovou.

V březnu navštívili sídlo Ústavního soudu členové ústavně právního výboru Poslanecké sněmovny. Jednalo se o první setkání členů výboru se soudci po volbách v roce 2017 do Poslanecké sněmovny. Předmětem krátkého jednání proto

bylo především seznámení se s rozsahem rozhodovací činnosti Ústavního soudu, statistikou a informacemi o specifikách jednotlivých řízení vedených před Ústavním soudem. V závěrečné diskusi si účastníci také vyměnili postřehy k otázce, jak by bylo legislativní cestou možné zefektivnit práci soudců Ústavního soudu.

V dubnu přijel na návštěvu našeho soudu předseda Senátu Parlamentu České republiky. V demokratickém právním státě je horní komora parlamentu a ústavní soud součástí mechanismu brzd a vyvažování státní moci, a jejich aktivity se proto dílem doplňují a dílem podmiňují. Pan Milan Štěch se sešel k osobnímu setkání jak s předsedou Ústavního soudu Pavlem Rychetským, tak i se soudci. Ocenil zejména činnost Ústavního soudu ve vztahu ke kontrole ústavnosti právních předpisů a také skutečnost, že se za součinnosti Senátu podařilo stabilizovat personální složení Ústavního soudu, který je doplněn na Ústavou předvídaný počet patnácti soudců.

Soudci Ústavního soudu se v květnu setkali se členy ústavně-právního výboru Senátu Parlamentu České republiky. V sídle Ústavního soudu diskutovali především o jednotlivých funkčních aspektech vztahu obou ústavních orgánů, o systému vzájemné provázanosti zákonodárné a soudní moci a v neposlední řadě také o úloze horní komory Parlamentu při jmenování soudců Ústavního soudu.

V říjnu tohoto roku zavítal na Ústavní soud ministr spravedlnosti Jan Kněžínek. Vzhledem k tomu, že se jednalo o jeho první návštěvu Ústavního soudu ve funkci ministra, bylo jednání s předsedou Ústavního soudu a soudci vedeno především v informativním a seznamovacím tónu.

POSKYTOVÁNÍ INFORMACÍ
A VZTAH K MÉDIÍM

Poskytování informací

Ústavní soud poskytoval v roce 2018 údaje o své činnosti v rozsahu, který ukládá orgánům veřejné moci zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „ZSPI“). Základní informace ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb. zpřístupňuje Ústavní soud několika způsoby: na svých internetových stránkách na adrese www.usoud.cz, na úřední desce ve foyer svého sídla na adrese Brno, Joštova 8, jakož i přímo prostřednictvím svých zaměstnanců. Jistě nelze v rámci výčtu informačních zdrojů pominout internetovou databázi NALUS, která obsahuje všechna rozhodnutí Ústavního soudu a kterou Ústavní soud zprovoznil již v roce 2007. Databáze přináší odborné veřejnosti, médiím a zájemcům další podrobné informace o rozhodovací činnosti Ústavního soudu a její používání je stále rozšířenější.

Ústavní soud za rok 2018 eviduje celkem 120 písemných žádostí podaných podle zákona č. 106/1999 Sb. Tento počet ovšem přímo nekoresponduje s počtem informací skutečně poskytnutých, neboť žádosti bývají obvykle členěny na několik dílčích částí. Je tak běžné, že v jedné žádosti je požadováno poskytnutí velkého množství různorodých informací, vzájemně nesouvisejících.

Naprostou většinu požadovaných informací poskytl Ústavní soud v roce 2018 bezplatně. Disponuje však sazebníkem úhrad za poskytování informací, který svým rozhodnutím č. Org. 34/11 ze dne 15. července 2011, respektujícím možnosti poskytované zákonem, vydal předseda Ústavního soudu. V roce 2018 došlo pouze ve třech případech k vyměření úhrady za mimořádně rozsáhlé vyhledání informací, přičemž výše jedné činila 683 Kč, výše druhé 1 400 Kč a výše třetí 3 900,30 Kč. Ve všech případech žadatelé na výzvu nereagovali, proto byly jejich žádosti po uplynutí zákonem stanovené lhůty odloženy.

Není-li možné, aby Ústavní soud žádosti o informace vyhověl, a nejedná-li se současně o situaci, kdy ji pouze odloží, neboť se nevztahuje k jeho působnosti, je Ústavní soud povinen reagovat vydáním správního rozhodnutí o odmítnutí žádosti, případně její části. Podle organizačního řádu Ústavního soudu takové rozhodnutí v prvním stupni vydává generální sekretář Ústavního soudu. Protože Ústavní soud pochopitelně žádný nadřízený orgán nemá, rozhoduje o odvolání

proti prvostupňovému rozhodnutí generálního sekretáře přímo předseda Ústavního soudu a toto rozhodnutí je, alespoň co do správního řízení, konečné.

V roce 2018 vydal generální sekretář celkem 24 rozhodnutí o odmítnutí žádosti o informace, oproti roku 2017 tak došlo ke snížení počtu vydaných rozhodnutí. Převažujícím důvodem, pro který byly žádosti zcela či alespoň částečně odmítnuty, byla v loňském roce zákonná výluka dle § 2 odst. 4 zákona č. 106/1999 Sb., kdy se žadatelé domáhali dovysvětlení konkrétních rozhodnutí Ústavního soudu, jejich analýzy, právních rad či návodů, jak se domoci svých práv anebo výkladu právních předpisů. Stalo se tak v 19 případech a veškeré takové požadavky byly vyhodnoceny jako dotazy na názor, případně informace neexistující, které dle § 2 odst. 4 a § 3 odst. 3 zákona č. 106/1999 Sb. informační povinnosti nepodléhají. K obdobnému závěru dospěl ve svém usnesení č. j. 10 Ca 174/2005-20 ze dne 30. srpna 2005 například i Městský soud v Praze, který konstatoval, že povinné subjekty nejsou dle zákona č. 106/1999 Sb. povinny poskytovat obecně výklad právních norem či zaujímat odborná teoretická stanoviska k jejich aplikaci a že i v případě, že povinný subjekt při své činnosti nutně musí znát odpovědi na položené otázky, nejde o druh informací o jeho činnosti, na které by zákon č. 106/1999 Sb. dopadal, neboť jde o posouzení právních otázek.

Druhým nejčastějším důvodem, proč byla vydávána rozhodnutí o odmítnutí žádostí, bylo zákonné omezení dle § 11 odst. 4 písm. b) zákona č. 106/1999 Sb., tedy pokud byly požadovány informace o rozhodovací činnosti soudu. Stalo se tak celkem třikrát. Dvě žádosti musely být odmítnuty s ohledem na § 8a zákona č. 106/1999 Sb. z důvodu ochrany soukromí a osobních údajů dotčených osob, v jednom případě byla žádost odmítnuta s odkazem na § 2 odst. 3 zákona č. 106/1999 Sb., kdy se žadatel domáhal kopie celého soudního spisu. Konečně jednou bylo důvodem odmítnutí žádosti zneužití práva na informace, kdy žadatel opakovaně podával žádosti o totožné, již v minulosti mu poskytnuté informace.

Generální sekretář však ani v případech, kdy požadované informace spadají do zákonné výlučky z práva na informace, nepostupuje zcela mechanicky a žádosti z těchto důvodů bez dalšího neodmítá. Naopak vždy váží, zda ústavně garantované právo veřejnosti na přístup k informacím nepřeváží práva chráněná přímo zákonnou úpravou. Stalo se tak například běžnou praxí poskytovat žadatelům

návrhy na zahájení řízení o kontrole ústavnosti zákonů nebo jejich jednotlivých částí. Rovněž vyjádření vlády, Poslanecké sněmovny, Senátu a veřejné ochránkyně práv k těmto návrhům jsou žadatelům poskytovány, a to již v průběhu rozhodovací činnosti Ústavního soudu. Povinný subjekt totiž naznal, že právo veřejnosti na informace týkající se celospolečenské otázky, kterou řízení o kontrole norem zcela jistě představuje, a případná pozitiva s tím spojené veřejné diskuze převáží nad veřejným zájmem na nezávislosti a nestrannosti soudní moci, ačkoliv je toto chráněno přímo zákonem č. 106/1999 Sb. v § 11 odst. 4 písm. b). Ústavní soud se v této souvislosti řídí rozsudkem Evropského soudu pro lidská práva ve věci Társaság a Szabadságjogokért proti Maďarsku ze dne 14. 4. 2009, č. stížnosti 37374/05.

Ke změně došlo rovněž po vyhlášení nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1378/16 ze dne 17. října 2017, kterým je povinný subjekt vázán. Nově již žadatelům neposkytuje automaticky informace o výši platů konkrétních zaměstnanců s uvedením jejich jména a příjmení, ale posuzuje míru ohrožení práva dotčených osob na ochranu soukromí a pomocí testu proporcionality zjišťuje u každého konkrétního případného střetu dvou základních práv, zda je v dané situaci ospravedlnitelné jedno z nich omezit.

Proti rozhodnutí povinného subjektu o odmítnutí žádosti podali žadatelé v roce 2018 celkem 8 odvolání. Předseda Ústavního soudu jako nadřízený orgán odvolání zamítl ve všech případech, z toho v jednom případě zamítl odvolání opožděné.

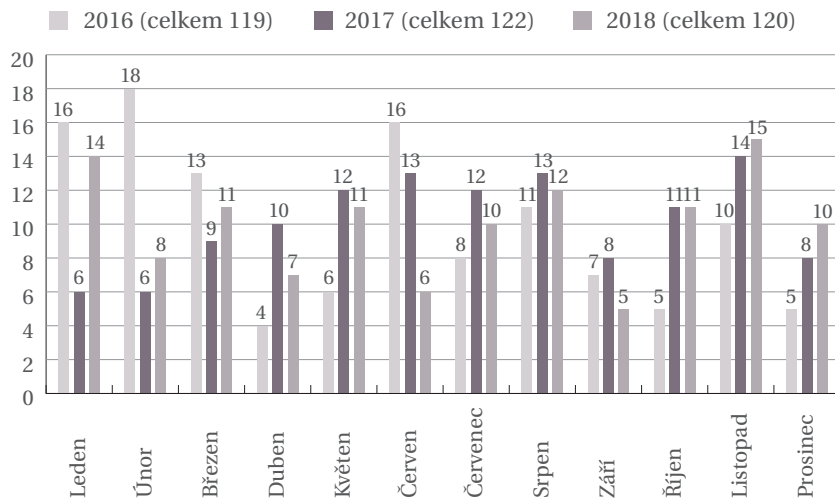
Stížností na postup při vyřizování žádosti o informace bylo v roce 2018 podáno celkem 9. V jednom případě se jednalo o stížnost podanou předčasně, před zaplacením úhrady, dvakrát o stížnost proti odložení žádosti, jednou o stížnost nepřípustnou, podanou osobou, která nebyla žadatelem. Ostatní se týkaly způsobu vyřízení žádostí povinným subjektem, kdy se žadatelé domnívali, že jim byly poskytnuty informace nepravdivé, nevhodně formulované apod. V některých případech byly podány stížnosti i přesto, že byly žadatelům informace v celém rozsahu a včas poskytnuty. V sedmi případech předseda soudu předchozí postup povinného subjektu potvrdil, ve dvou případech byly vyřízeny sdělením.

Je třeba poznamenat, že agenda poskytování informací podle zákona č. 106/1999 Sb. přivádí Ústavní soud také jako žalovaný subjekt při výkonu veřejné moci před obecné soudy. Ústavní soud je jedinou ústavní institucí, jež nedisponuje právně a formálně organizačně oddělenou kanceláří (jako je např. Kancelář prezidenta republiky, Úřad vlády, Kancelář Senátu, Kancelář Poslanecké sněmovny či Kancelář veřejného ochránce práv), formálně vzato tedy neexistuje rozdíl mezi Ústavním soudem jako subjektem vykonávajícím soudní ochranu ústavnosti a Ústavním soudem jako správním úřadem při poskytování informací o své činnosti. Proti rozhodnutí předsedy Ústavního soudu o odvolání a v některých případech i proti jeho rozhodnutí o stížnosti podle zákona č. 106/1999 Sb. lze tedy podat správní žalobu, přičemž místně příslušným soudem Ústavního soudu je Krajský soud v Brně.

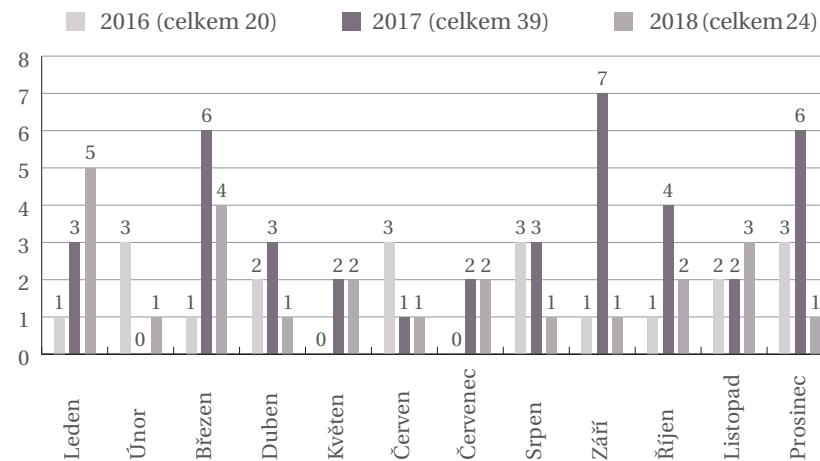
Aktuálně je vedeno před Krajským soudem v Brně řízení o dvou žalobách podaných stejným žadatelem v roce 2016. Ten v jednom případě napadl rozhodnutí předsedy Ústavního soudu o odvolání, ve druhém rozhodnutí předsedy soudu o stížnosti. V roce 2017 byla podána tímtéž žadatelem další žaloba, a to proti rozhodnutí předsedy soudu o nepřípustném rozkladu. V roce 2018 podali žadatelé proti rozhodnutí předsedy Ústavního soudu dvě žaloby, v jednom případě bylo řízení z důvodu nezaplacení soudního poplatku zastaveno, ve věci druhé dosud nebylo rozhodnuto. Měly-li by být vyčísleny náklady, které byly vynaloženy v souvislosti se soudními řízeními o právech a povinnostech podle zákona č. 106/1999 Sb., pak v případě Ústavního soudu připadají do úvahy pouze náklady na vlastní zaměstnance, které činily celkem 1 750 Kč. Jiné náklady, jako například na právní zastoupení nebo náklady na náhradu nákladů řízení žalobcům Ústavnímu soudu nevznikly. Nebyla poskytnuta žádná výhradní licence.

Statistiky žádostí o informace

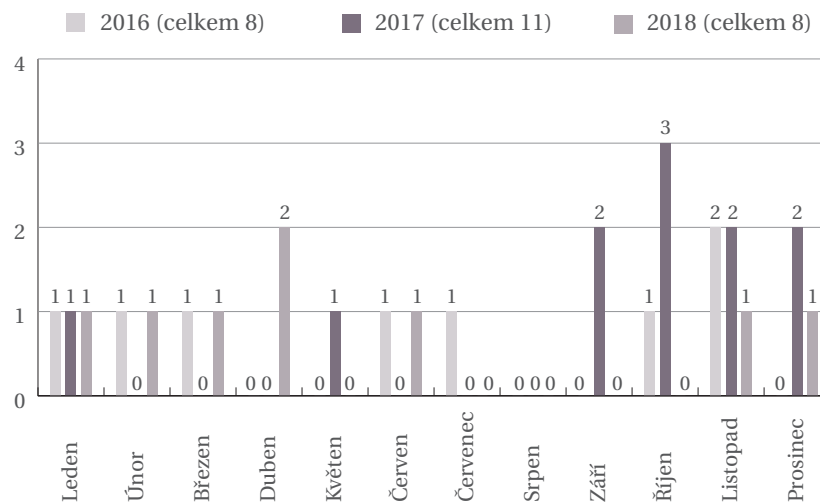
Počet podaných žádostí o informace

Vydaná rozhodnutí o odmítnutí

Odvolání proti rozhodnutí o odmítnutí žádosti

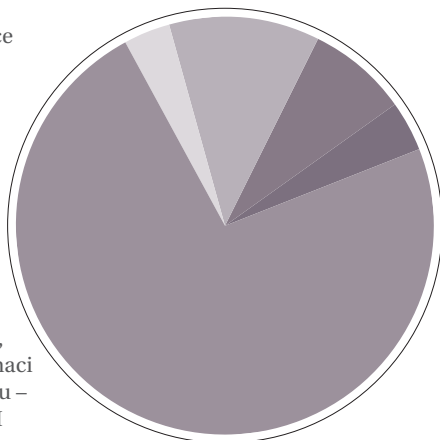

Důvody odmítnutí žádostí o informace 2018

3
Dotaz na informace
o rozhodovací
činnosti soudu –
§ 11 odst. 4 ZSPI

1
Zneužití práva
na informace

19
Dotaz na názor,
neexistující informaci
či informaci novou –
§ 2 odst. 4 ZSPI

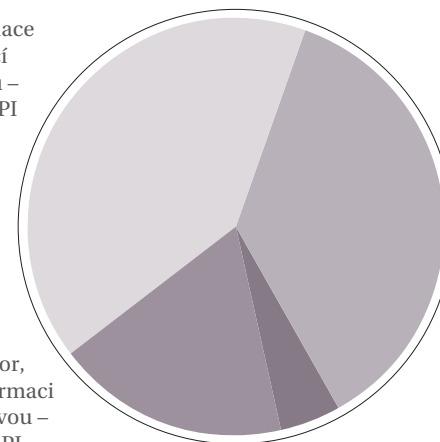
2
Odmítnuto z důvodu
nepřiměřeného
zásahu do práva
na soukromí osob –
§ 8a ZSPI ve spojení
s dalšími právními
předpisy

1
Jiná komplexní
zákonná úprava –
§ 2 odst. 3 ZSPI

Důvody odmítnutí žádostí o informace 2016

9
Dotaz na informace
o rozhodovací
činnosti soudu –
§ 11 odst. 4 ZSPI

4
Dotaz na názor,
neexistující informaci
či informaci novou –
§ 2 odst. 4 ZSPI

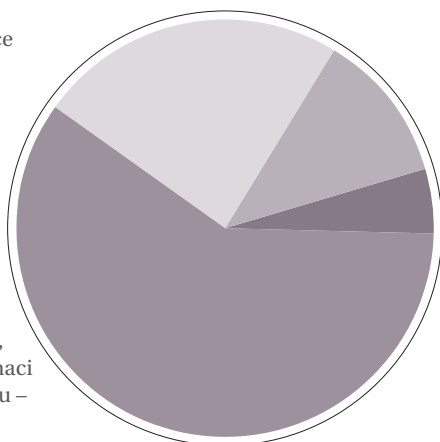
8
Odmítnuto z důvodu
nepřiměřeného
zásahu do práva
na soukromí osob –
§ 8a ZSPI ve spojení
s dalšími právními
předpisy

1
Dotaz na vnitřní
pokyny a personální
předpisy – § 11 odst. 1
písm. a) ZSPI

Důvody odmítnutí žádostí o informace 2017

10
Dotaz na informace
o rozhodovací
činnosti soudu –
§ 11 odst. 4 ZSPI

25
Dotaz na názor,
neexistující informaci
či informaci novou –
§ 2 odst. 4 ZSPI

5
Odmítnuto z důvodu
nepřiměřeného
zásahu do práva
na soukromí osob –
§ 8a ZSPI ve spojení
s dalšími právními
předpisy

2
Odmítnuto pro
neupřesnění žádosti –
§ 14 odst. 5 písm. b)
ZSPI

Vztahy k médiím

Ústavní soud a jeho rozhodovací činnost jsou často předmětem zájmu ze strany médií, s čímž koresponduje i celkový počet zpráv, ve kterých se v roce 2018 objevilo slovní spojení „ústavní soud“. Podle údajů získaných z mediálního archivu společnosti Newton Media jich bylo téměř 20 000¹ a předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský byl zmíněn celkem v 1 763 zprávách. Velká publicita v tomto případě rozhodně není na škodu, protože pomáhá šířit povědomí o soudu a především jeho rozhodnutích mezi širší veřejností. Komunikace se sdělovacími prostředky obvykle probíhá prostřednictvím tiskové mluvčí soudu, která mimo jiné pravidelně s týdenním předstihem připravuje a zveřejňuje tzv. avíza, tedy anotaci jednotlivých veřejných vyhlášení, a identifikuje z pohledu médií potenciálně zajímavé nálezy.

Systematickou pozornost věnují Ústavnímu soudu zejména veřejnoprávní sdělovací prostředky, tedy Česká tisková kancelář (dále jen „ČTK“), Česká televize (dále jen „ČT“) a Český rozhlas (dále jen „ČRo“), nicméně mnohá rozhodnutí nacházejí odezvu i v komerčních médiích. Mediálně zajímavá či jinak významná rozhodnutí soud doprovází tiskovými zprávami, aby zajistil jejich co nejpřesnější reprodukci, protože samotné nálezy by pro novináře bez právního vzdělání nemusely být vždy dostatečně srozumitelné. Tiskové zprávy zveřejňované na webu soudu v rubrice Aktuálně (dostupné z <http://www.usoud.cz/aktualne/>) ale mají význam i pro odbornou a laickou veřejnost, pro kterou představují snadný způsob, jak se rychle a operativně seznámit s hlavními obrysy vyhlášených nálezů. Kromě vlastní rozhodovací činnosti soud informuje média i veřejnost také o dalších zajímavých aspektech své činnosti, zahraničních cestách funkcionářů a soudců i návštěvách významných osobností. V roce 2018 bylo publikováno celkem 131 tiskových zpráv a 209 avíz. Na našich webových stránkách bylo zaznamenáno celkem 327 000 návštěv od 151 000 uživatelů a největší zájem směřoval na rubriky Aktuálně (44 272 zobrazení stránky), Program jednání (34 898 zobrazení stránky) a Současní funkcionáři a soudci (26 456 zobrazení stránky).

Pro brněnskou redakci ČTK představuje zpravodajství z Ústavního soudu jeden z jejích hlavních úkolů. V roce 2018 věnovala ČTK rozhodovací a jiné činnosti Ústavního soudu přibližně 250 zpráv. Velkou pozornost redakce vyvolalo rozhodování související s volbou prezidenta, dále přezkoumávání protikuřáckého zákona, zákona o azylu a zákona o pobytu cizinců. ČTK intenzivně psala také o nálezu k takzvané druhé restituční teče a o všem, co souviselo s vydávacím řízením údajného ruského hackera. Redakce se věnovala také pokračující rekonstrukci sídla Ústavního soudu, kterou dokumentovala nejen textově, ale také obrazově. ČTK se účastní mnoha desítek veřejných vyhlášení Ústavního soudu, aktivně navštěvuje webové stránky Ústavního soudu i databázi NALUS.

Také ČT se ve svém zpravodajství často zaměřuje na oblast soudnictví a soustavně sleduje judikaturu i dění na Ústavním soudě. Zájem ČT o oblast soudnictví se odráží i v pořadu Týden v justici, který se každou neděli na kanálu ČT 24 pokouší mapovat aktuální právní otázky a problémy, zvyšovat právní povědomí a představit práci jednotlivých institucí. Formát půlhodinového magazínu poskytuje mnohem širší prostor pro tuto tematiku než několikaminutové reportáže vysílané v rámci běžného denního zpravodajství. Hosty pořadu často bývají renomovaní právní experti zejména z akademické obce, a pokud má dané téma ústavněprávní rovinu, tak pozvání do pořadu pravidelně směřuje i na Ústavní soud. V roce 2018 pořad Týden v justici informoval např. o rozhodování o ústavních stížnostech na prezidentské volby, přinesl výsledky ankety Zákon roku, ve které uspěl náleží Ústavního soudu rušící zavedení třetí vlny elektronické evidence tržeb, věnoval se nálezu ve věci tzv. protikuřáckého zákona a také červnovému setkání předsedů evropských ústavních soudů v Praze. Brněnská redakce ČT v roce 2018 pro zpravodajský blok na kanálu ČT 24 také připravila celkem 15 půlhodinových živě vysílaných speciálů, jejichž tématem byla významná rozhodnutí Ústavního soudu, a hosty živých přenosů byli i soudci zpravodajové jednotlivých nálezů. Namátkou lze zmínit například speciály k financování politických stran, protikuřáckému zákonu, odpovědnosti řidiče za připoutání spolujezdce bezpečnostním pásem či zvláštní blok věnovaný 25. výročí Ústavního soudu.

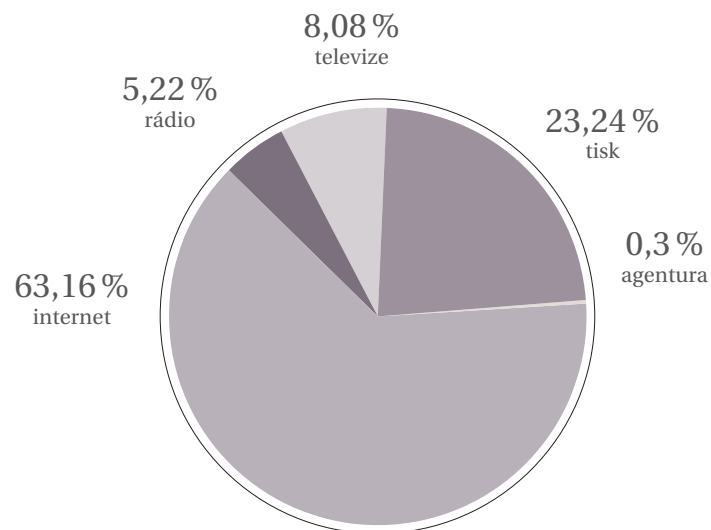
Tematika ústavního práva a ústavního soudnictví se v roce 2018 objevila ve vysílání veřejnoprávního rozhlasu v 915 různých zpravodajských příspěvcích a velkou část z nich vysílalo současně i několik stanic ČRo. Nejčastěji se problematika

¹ Zahrnuje i zprávy v českých médiích týkající se zahraničních ústavních soudů.

objevuje ve vysílání Radiožurnálu, ČRo Plus a ČRo Brno. Předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský byl zmíněn v osmi desítkách příspěvků vysílaných na více stanicích ČRo a byl již tradičně pravidelným pondělním hostem pořadu „Co vy na to?“ na vlnách ČRo Brno, ve kterém přibližoval svůj pohled na aktuální dění nebo na historické události.

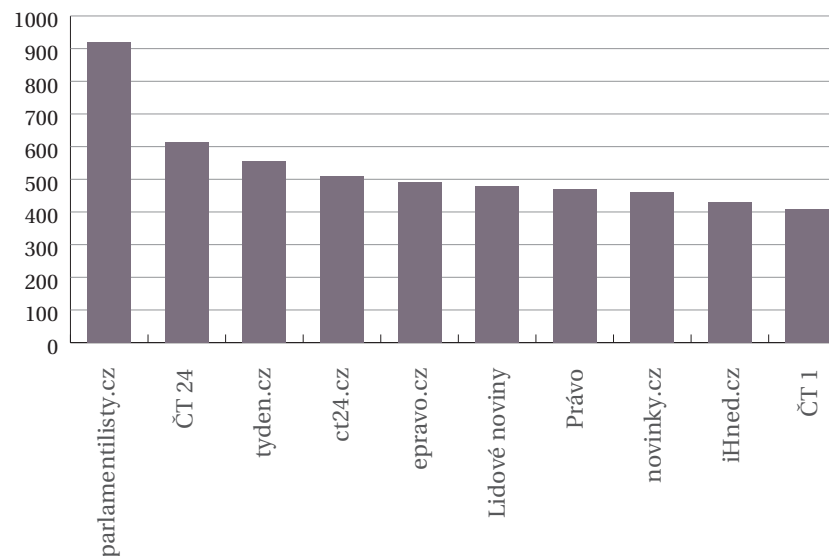
Ústavní soud již v roce 2014 jako vůbec první soud v České republice zřídil svoje oficiální profily na sociálních sítích Facebook (dostupný z www.facebook.com/ustavnisoud) a Twitter (dostupný z https://twitter.com/usoud_official), v květnu 2016 se na Twitter přidal také Nejvyšší soud (@Nejvyssisoud) a v říjnu 2017 ho následoval Nejvyšší správní soud (@nssoudcz). Za účelem zveřejňování

Struktura informací o Ústavním soudu v roce 2018 podle typu zdroje²

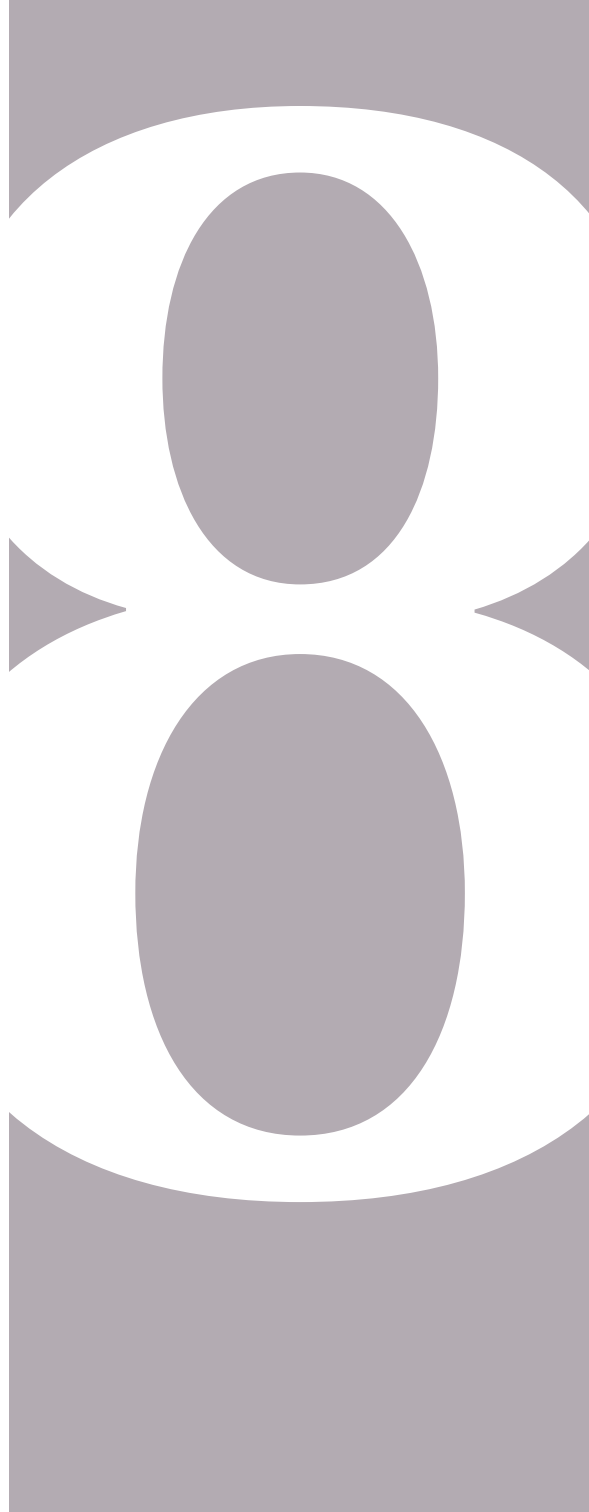
volných pracovních míst se Ústavní soud připojil i k profesní sociální síti LinkedIn (dostupný z www.linkedin.com). Cílem tohoto počínu je jednoduché a okamžité zpřístupnění informací (nejen) o rozhodovací činnosti Ústavního soudu uživatelům sociálních sítí, jejichž počet stále vzrůstá, a jako jednoznačný benefit je třeba vnímat také bezprostřední zpětnou vazbu od příjemců informací. Neocenitelným nástrojem jsou sociální sítě i v případě událostí pro veřejnost – například v případě videomappingu u příležitosti oslav 100. výročí založení Československa bylo tímto způsobem osloveno téměř 140 tisíc uživatelů sítě Facebook. Převážnou většinu ze zájemců o informace zveřejněných na profilech Ústavního soudu tvoří odborná veřejnost, studenti právnických fakult, gymnázií, advokáti, média, ale i běžní občané, kteří se nechtějí spoléhat pouze

Top 10 zdrojů zmiňujících Ústavní soud v roce 2018³

na informace zprostředkované masovými sdělovacími prostředky. Výhodou je rovněž rozšíření zveřejněných informací mezi uživateli prostřednictvím sdílení jednotlivých příspěvků či komentářů. Oficiální profily jsou pravidelně aktualizovány a sleduje je velké množství uživatelů.

K 31. 12. 2018 počet uživatelů sledujících dění na Ústavním soudě prostřednictvím sítě Facebook dosáhl téměř 6 000 tisíc, z toho 53 % mužů a 47 % žen, převážně ve věkové kategorii 25–34 let, žijících z velké části v Praze a v Brně. Nejsledovanější a zároveň nejdiskutovanější příspěvek se týkal usnesení, kterým byla odmítnuta ústavní stížnost proti vyklizení tzv. Kliniky v Praze. Příspěvek oslovil více než 60 000 uživatelů a získal téměř 2 000 reakcí, komentářů a sdílení. Profil na síti Twitter sledovalo na sklonku roku 2018 více než 3 750 osob a subjektů z řad fyzických osob, politických uskupení, úřadů či médií. Ústavní soud od července 2014 do konce roku 2018 zveřejnil 889 tzv. tweetů, tedy stručných zpráv. Zajímavým trendem je čím dál častější přebírání tweetů jako oficiálních citací do tištěných periodik, například do Hospodářských novin, což svědčí o tom, že se sociální sítě stávají postupem času rovnocenným zdrojem oficiálních informací. Koneckonců o tom, že prostředí internetu je dominujícím informačním zdrojem, už dnes není sebemenších pochyb, což dokládají i níže připojené grafy, mapující situaci pro období od 1. 1. 2018 do 31. 12. 2018.

ROZPOČET ÚSTAVNÍHO
SOUDU V ROCE 2018

Ústavní soud je samostatnou rozpočtovou kapitolou státního rozpočtu České republiky vedenou pod číslem 358. Rozpočet Ústavního soudu na rok 2018 byl stanoven zákonem č. 474/2017 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2018, ze dne 19. prosince 2017.

Ve schváleném rozpočtu nebyl Ústavnímu soudu stanoven závazný ukazatel příjmů, neboť kapitola vykazuje pouze příjmy nahodilé, které nelze z povahy činnosti Ústavního soudu objektivně plánovat. K datu 31. 12. 2018 vykázal Ústavní soud celkové příjmy ve výši 2 407 517,00 Kč, v tom příjmy z vlastní činnosti ve výši 920 Kč a nedaňové příjmy ve výši 2 406 597 Kč.

Příjmy z vlastní činnosti byly tvořeny příjmy plynoucí z prodeje kolků. Nedaňové příjmy tvořily zejména přeplatky z roku 2017 za vyúčtování nákladů z užívaných bytů, dobropis za nedodané tiskoviny, příjmy z úhrad za způsobené škody ve výši 266 597 Kč a z úhrad smluvních pokut uložených dodavatelům za porušení smluvních podmínek v souhrnné výši 2 140 000 Kč.

Závazný ukazatel celkových výdajů spojených s činností Ústavního soudu byl stanoven ve výši 257 541 718 Kč. Výše celkových výdajů kapitoly nebyla v roce 2018 měněna, byly upraveny pouze položky některých podseskupení interními rozpočtovými opatřeními v pravomoci správce kapitoly, tj. Ústavního soudu. Konečný rozpočet výdajů Ústavního soudu, který zahrnuje zapojené nároky z nespotřebovaných výdajů předchozích let, činil 327 103 927,32 Kč. Prostředky z nároků z nespotřebovaných výdajů byly použity na financování aktivit započatých v předchozím roce a na pokrytí rozpočtově nekrytých provozních výdajů. Skutečné čerpání výdajů k datu 31. prosince 2018 včetně čerpání nároků z nespotřebovaných výdajů dosáhlo výše 314 596 850,57 Kč, což představuje čerpání na 122,15 % ke schválenému rozpočtu a na 96,18 % ke konečnému rozpočtu. K nižšímu čerpání oproti konečnému rozpočtu došlo zejména v důsledku nedokončení procesu akceptace převzetí prací v rámci rekonstrukce sociálního zázemí v budově sídla Ústavního soudu. Akce jsou vedeny v programu Evidenčního dotačního systému a správy majetku ve vlastnictví státu (dále také „EDS/SMVS“) do 30. 9. 2019.

Do čerpání rozpočtu účelových a ostatních běžných výdajů se v roce 2018 promítají zejména výdaje na platy a ostatní platby za provedenou práci a výdaje

na povinné sociální a zdravotní pojištění placené zaměstnavatelem, jejichž schválený rozpočet byl stanoven ve výši 135 318 409 Kč, přičemž konečný rozpočet těchto výdajů činil 136 967 949 Kč. Skutečné čerpání včetně zapojení profilujících nároků z nespotřebovaných výdajů činilo 134 068 998 Kč, tj. 99,08 % ke schválenému rozpočtu a rozpočtu po změnách a 97,88 % ke konečnému rozpočtu. Systemizovaný počet zaměstnanců Ústavního soudu byl stanoven na 127 osob. Průměrný přepočtený stav zaměstnanců za rok 2018 činil 125,97 zaměstnanců. Důvodem nenaplnění stanoveného limitu počtu zaměstnanců byly zkrácené pracovní úvazky a dočasné neobsazení pracovních pozic zejména po dobu výběru a do nástupu nových zaměstnanců.

Dalšími položkami, které tvořily strukturu rozpočtu účelových a ostatních běžných výdajů, byly výdaje na nákup elektrické energie, tepla, vody a pohonné hmoty, dále též materiálové výdaje (nákup kancelářského materiálu, spotřebního materiálu IT, drobného hmotného dlouhodobého majetku, knih a časopisů), výdaje na vybavení mobiliiářem v rámci rekonstrukce sněmovního sálu a přilehlých prostor, výdaje za překladatelské služby, udržovací poplatky za podpory užívaných software, výdaje na realizaci běžných oprav a údržbu budov a vozového parku, výdaje na zahraniční a tuzemské služební cesty, pohoštění, náhrady a příspěvky související s výkonem funkce, pojištění majetku Ústavního soudu, převod do fondu kulturních a sociálních potřeb, poplatky a náhrady platu v době nemoci apod. Konečný rozpočet účelových a ostatních věcných výdajů činil 130 485 524,09 Kč, čerpání je vykazováno ve výši 126 093 459,82 Kč, což je 96,63 % ve vztahu ke konečnému rozpočtu a 142,55 % ke schválenému rozpočtu, resp. k rozpočtu po změnách, který dosáhl výše 88 452 609 Kč. Skutečné čerpání bylo ovlivněno zejména tím, že v roce 2018 byla dokončena a převzata akce revitalizace fasády a sanaci sklepních prostor, a částečnou fakturací akce rekonstrukce sociálního zázemí, kde nicméně nebyly převzaty plánované etapy ke konci roku 2018.

Ústavní soud použil v roce 2018 na reprodukci svého majetku kapitálové výdaje v celkové výši 54 434 392,75 Kč, tj. 91,26 % ve vztahu ke konečnému rozpočtu, který činil celkovou částku 59 650 454,23 Kč. Čerpání ke schválenému rozpočtu a rozpočtu po změnách, který dosáhl výše 33 770 700 Kč, je vykazováno na 161,19 %. Prostředky byly použity zejména na rekonstrukci sněmovního

sálu a přilehlých prostor, technické zhodnocení budovy sídla Ústavního soudu při realizaci sanací sklepních prostor a výměny okenních výplní v rámci revitalizace fasády, práce spojené s rekonstrukcí sociálního zázemí a na obnovu a doplnění IT zařízení. Nedočerpané rozpočtové prostředky budou použity v následujícím účetním období zejména na dokončení rekonstrukce sociálního zázemí v budově sídla Ústavního soudu a další plánované akce v rámci programového financování vedeného v EDS/SMVS.

Rozpočet Ústavního soudu schválený zákonem č. 474/2017 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2018, schválený rozpočet po změnách, resp. konečný rozpočet (po zapojení nároků z nespotřebovaných výdajů) byly ve všech specifických a průřezových ukazatelích státního rozpočtu dodrženy.

PŘEDSTAVUJEME

Rekonstrukce sněmovního sálu a přilehlých prostor

Nevyhovující stavebně-technický stav sněmovního sálu a k němu přilehlých prostor vedl v roce 2017 Ústavní soud k rozhodnutí o jejich rekonstrukci a restaurování. K tomu byl zpracován komplexní projekt architektonického řešení úprav, a to nejen v těchto prostorách. Sněmovní sál a k němu přilehlé prostory patří z hlediska umělecko-historického mezi nejvýznamnější části interiéru budovy, ze společenského hlediska pak představuje prostor, kde probíhají reprezentativní aktivity Ústavního soudu, jakými jsou plenární jednání, mezinárodní konference, tematické přednášky nejvýznamnějších světových odborníků v oboru práva a podobné významné akce. Stěžejním mottem rekonstrukce bylo vrátit těmto prostorám původní vzhled a obnovit původní prostorové dispozice, které jsou nejvíce patrné v předsáli sněmovního sálu, a zároveň zajistit moderní funkce odpovídající současným potřebám Ústavního soudu. S ohledem na historický a architektonický význam tohoto prostoru zorganizoval Ústavní soud za účelem výběru nejvhodnější varianty rekonstrukce a restaurování otevřenou architektonickou soutěž, přičemž do výběrové komise pozval přední české architekty Ladislava Kubu, Radko Květa a Jana Šestáka. Ze soutěže vyšel jako vítězný návrh architektů Ondřeje a Darji Kafkových.

Sněmovní sál bývalého moravského zemského sněmu je monumentální dvou-podlažní prostora. Parter je přístupný z foyeru a přilehlých chodeb. V patře jsou na všech stranách prolomeny balkony. Osvětlení je zajištěno velkým světlíkem v sále a nad západním balkonem.

Na základě stavebně-historického a stavebně-technického posouzení bylo zjištěno, že nevhodně provedenými úpravami a lokálními opravami je narušena původnost tohoto prostoru. Postupující degradace omítek a štuků vytváří v reliéfech, štuků a plochách z umělého mramoru sítě vlásečnicových prasklin. Poškozeny byly truhlářské prvky, zvláště profilované obložky dveří sálu. Původní výraz dekorativních maleb byl potlačen vrstvami prachových depozitů a mastnoty. Část prostoru (západní galerie) byla z důvodu havarijního stavu uzavřena nebo pro nevhodnost úprav při vybudování klimatizace (severní a jižní balkon) nevyužívána.

Opravy sněmovního sálu a jeho okolí zahrnovaly obnovu nástěnné a nástropní malby, kamenných prvků, štukové výzdoby, ploch z umělého mramoru a truhlářských a ocelových prvků. Součástí obnovy byly nejenom vlastní prostory sněmovního sálu a jeho balkony, ale také předsálí a jednací síně, které jsou funkčně i dislokačně se sněmovním sálem propojeny. Další úpravy zahrnovaly opravu kovové konstrukce obou světlíků (sněmovní sál a západní galerie) včetně zasklení a instalace stahovacích horizontálních protislunečních žaluzií (závěsů) a nového systému umělého osvětlení sálu a západní galerie, a to z prostoru nadsvětlíku. V západní galerii byly obnoveny dveřní otvory. Dále byly rekonstruovány podlahy a uvedeny do původního stavu, tj. zrušeny zdvojené podlahy na balkonech, ve sněmovním sále změněn sestupný tvar do schodovitého. Zároveň byly do podlahy sněmovny nově instalovány výdechy klimatizace a osazen nový moderní systém vzduchotechniky. Součástí oprav byla také obnova vybavení sněmovního sálu a jednacích síní novým mobiliářem, audiovizuální technikou a dalšími nezbytnými zařízeními. V souladu s architektonickým návrhem byly upraveny střešní terasy v jižně položených atriích budovy.

Výše uvedené práce byly zahájeny v říjnu 2017 a dokončeny v říjnu 2018. První významnou akcí konanou v nově zrekonstruovaných prostorách byla oslava 100. výročí založení československého státu a 25 let obnovení ústavního soudnictví v České republice.

Vstup do předsálí sněmovny před rekonstrukcí

Vstup do předsálí sněmovny po rekonstrukci

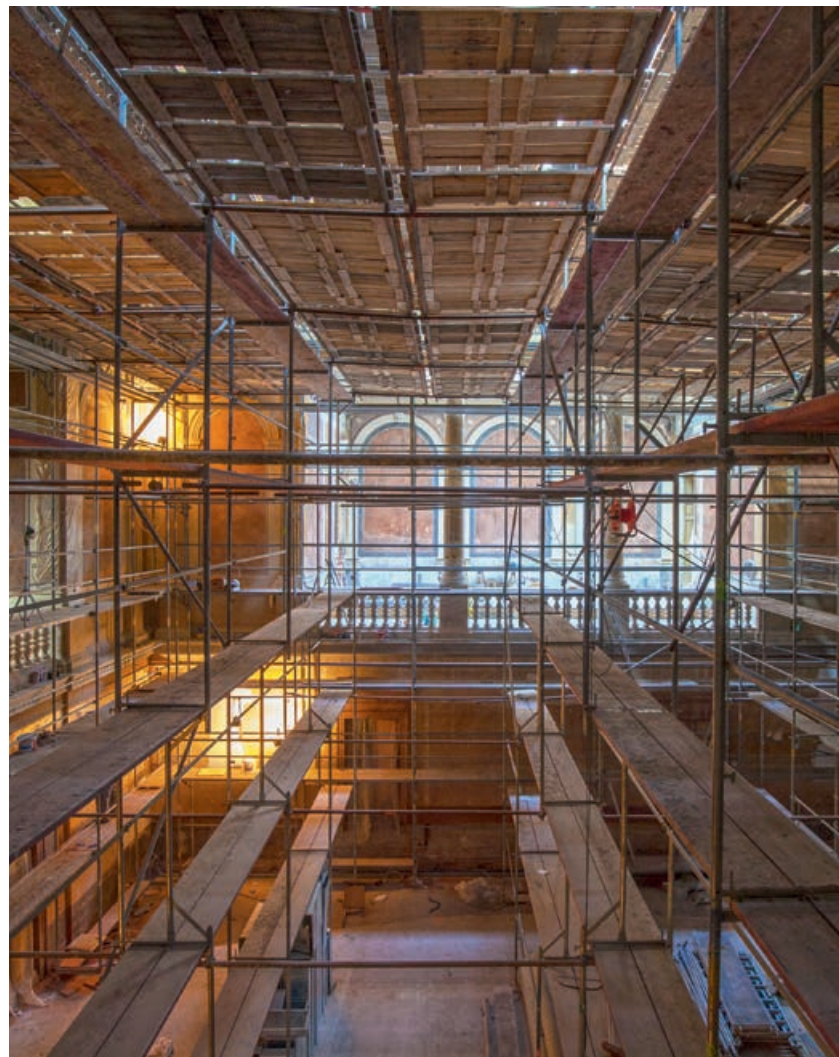
Předsálí sněmovny v průběhu stavebních prací

Předsálí sněmovny po rekonstrukci

Sněmovní sál před rekonstrukcí

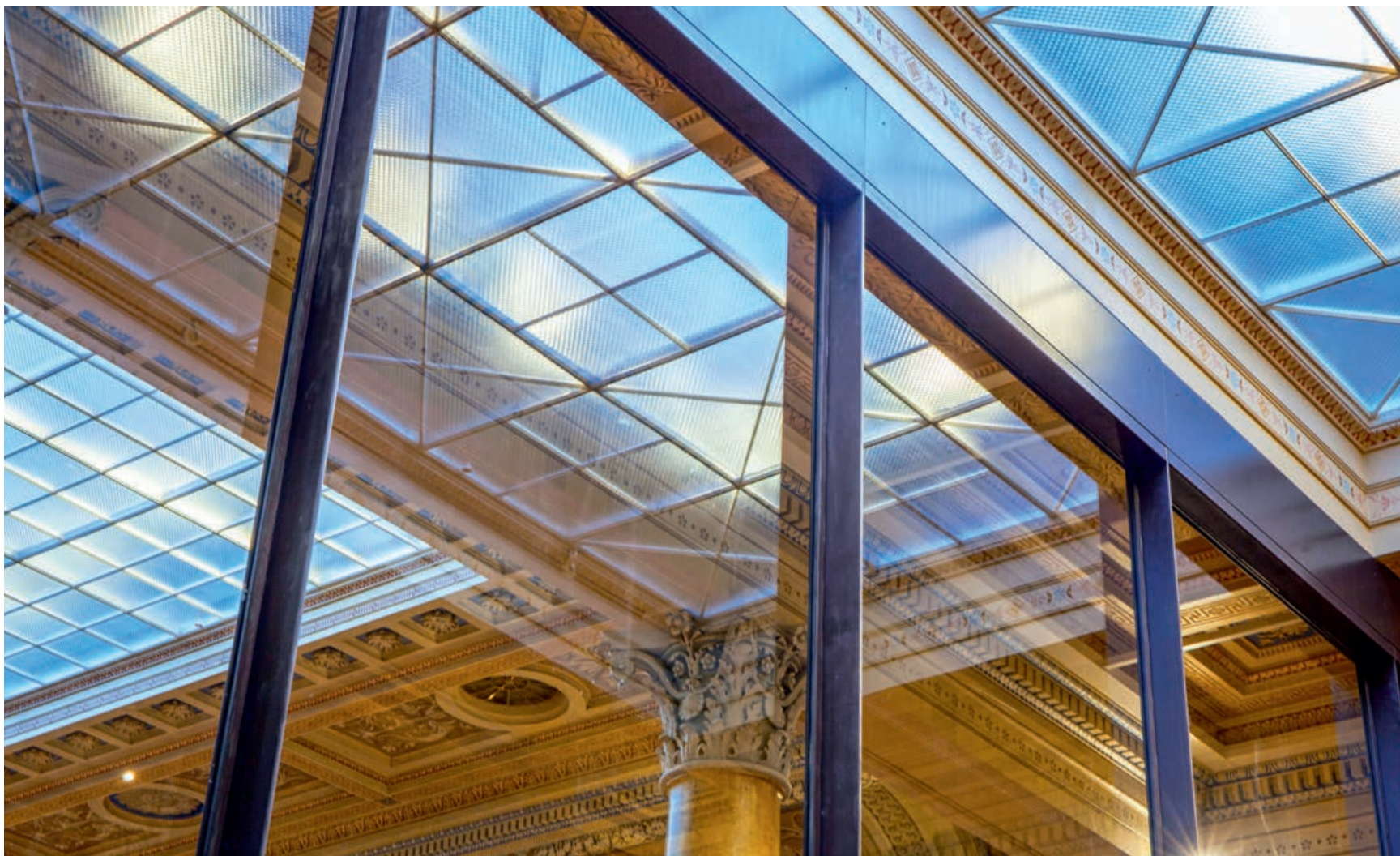
Sněmovní sál v průběhu rekonstrukce

Sněmovní sál po rekonstrukci

Opravy kovové konstrukce světlíku

Zrekonstruovaný světlík ve sněmovním sále

Západní galerie nebyla z důvodu havarijního stavu využívána

Po rekonstrukci vznikl na západní galerii reprezentační prostor pro jednání

Restaurování plastických prvků

Zrekonstruovaná jednací síň

PŘEDSTAVUJEME

Nové taláry a insignie soudců Ústavního soudu

Soudci Ústavního soudu nosí při veřejných jednáních talár; jako ve většině zemí disponujících orgánem ochrany ústavnosti soudního typu se taláry odlišují od talárů soudců obecných soudů či jiných právních profesí. V roce 25. výročí vzniku Ústavního soudu a v souvislosti s připomenutím 100. výročí československé státnosti byl navržen a realizován talár soudce Ústavního soudu v nové podobě, jež vyjadřuje důstojnost, vážnost a výjimečnost Ústavního soudu v našem státním a politickém systému. Toto poselství vyjadřuje jak oděvní forma, tak barevné akcenty, které ctí státní barvy naší republiky; jako celek je talár vytvořen v duchu minimalismu.

Autorkou výtvarného návrhu taláru je prof. Liběna Rochová, oděvní designérka a vedoucí Ateliéru designu oděvu a obuvi na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze.

Autorkou návrhu i provedení pokrývky hlavy je designérka Sofya Samareva, absolventka Ateliéru designu oděvu a obuvi Liběny Rochové na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze.

Talár včetně pokrývky hlavy

Plénum Ústavního soudu v nových talárech

Autorkou návrhu i provedení řetězu
předsedy Ústavního soudu je
doc. Eva Eisler, vedoucí Ateliéru K.O.V.
Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze.

PRŮŘÍZ O H A

FOTOGRAFIE Z AKCÍ
V ROCE 2018

Pracovní setkání s delegací Ústavního soudu Arménie vedenou jeho předsedou Gagikem Harutyunyanem, Praha, únor 2018

Přijetí kanadské velvyslankyně Barbary C. Richardson, Brno, březen 2018

Místopředseda Ústavního soudu Jaroslav Fenyk řídí jednání výboru Světové konference o ústavním soudnictví, Benátky, březen 2018

Setkání předsedy Senátu Parlamentu České republiky Milana Štěcha se soudci Ústavního soudu, Brno, duben 2018

Společná fotografie předsedů evropských ústavních soudů, Praha, červen 2018

Místopředseda Ústavního soudu Jaroslav Feňk moderuje odpolední blok konference Dědicové Hanse Kelsena, Praha, červen 2018

Zasedání Kulatého stolu předsedů Konference evropských ústavních soudů, červen 2018

Vystoupení místopředsedy Ústavního soudu Jaroslava Fenyka na mezinárodní konferenci, kterou pořádal korejský Ústavní soud u příležitosti 30. výročí své existence, Soul, září 2018

Vystoupení předsedy Pavla Rychetského na mezinárodním sympoziu v Marrakéši konaném u příležitosti výročí marockého Ústavního soudu, Maroko, září 2018

Pracovní setkání s ministrem spravedlnosti Janem Kněžínkem, Brno, říjen 2018

Projev předsedy Ústavního soudu Pavla Rychetského na slavnostním shromáždění ke 100. výročí založení republiky, Brno, říjen 2018

Vystoupení pěveckého souboru Kantiléna na slavnostním shromáždění, Brno, říjen 2018

ROČENKA 2018

Vydal:
Ústavní soud
Joštova 8
660 83 Brno
tel. (+420) 542 162 111

Kontaktní osoba: JUDr. Vlastimil Göttinger, Ph.D.,
e-mail: vlastimil.gottinger@usoud.cz

Grafická úprava a tisk: ASTRON studio CZ, a. s., Praha

Vydání první, 2019, vazba brožovaná

CONSTITUTIONAL COURT
OF THE CZECH REPUBLIC